SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

1967 MAKARSKA VII — 5 - 6

13032

SADRŽAJ

Dozvolom crkvenih vlasti

Naslovnu stranu izradio: akademski slikar **Mladen Veža.**

SLUŽBU BOŽJU izdaje Interdijecezanski Liturgijski Odbor (ILO). Izlazi šest puta godišnje. Uređuje i odgovara Dr o. Jure Radić, Makarska, Žrtava fašizma 1. — Slovenski del urejuje Dr Marijan Smolik, Ljubljana Dolničarjeva 4. Tja pošiljajte rokopise in dopise. — Godišnja pretplata s poštarinom 20 N Din, za bogoslove 16 N Din.

Tisak: Štamparsko poduzeće »Franjo Kluz« — Omiš.

SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA VII MAKARSKA 1967. BROJ 5-6

PAVAO VI I ATENAGORA I NA BOSPORU

Kratko je bilo putovanje rimskog velikog svećenika Pavla VI na istog kršćanstva. Vrlo kratko — samo dva dana — i sasvim neočekivano. To ekumensko putovanje bilo je usmjereno na dva grada: Carigrad i Efez.

25. srpnja 1967. na uzletištu u Carigradu (Instambulu) papu Pavla VI dočekali su predstavnici turske vlade i carigradski patrijarh Atenagora I. Papa je krenuo najprije u katoličku katedralu, gdje ga je pozdravilo mnoštvo naroda. Odavde se odvezao do carigradske rezidencije turskog predsjednika države da mu učini službeni posjet. U pozdravnom govoru predsjednik Sunay ponovio je misli izražene u svom kratskom govoru na uzletištu i posebno istakao da će papin posjet već postojeće dobre odnose između Turske i Sv. Stolice još više poboljšati.

Poslije podne 25. srpnja Papa je posjetio ekumenskog patrijarha Atenagoru I., počasnog poglavara Pravoslavne Crkve. To je drugi susret dvaju crkvenih poglavara; prvi je bio u Jeruzalemu, mjestu pomirbene Kristove smrti 6. siječnja 1964.

Pozdravljajući sijedog patrijarha, čiji lik potsjeća na stz. proroke, Papa je skrenuo pažnju na brojne kontakte i istu baštinu, koja spaja pravoslavnu Crkvu s rimokatoličkom Crkvom. U svjetlu Kristove ljubavi obadvije su Crkve otkrije još više »duboku istovetnost naše vjere kao i tačke, u kojima još ne vlada slaganje, što nas međutim ne smije priječiti da ovo duboko jedinstvo zamjećujemo.«

Papa je Atenagori I predao svojom rukom potpisanu pergamenu na latinskom jeziku u kojoj on izlaže svoja gledišta s obzirom na uspostavu jedinstva između katoličke i pravoslavne crkve.

Poslije prijema za diplomatski kor, akreditiran u Ankari, Papa je primio u svom stanu nekadašnje delegature predstavnika različitih vjerskih zajednica, među njima i poglavare Muslimana i Židova u Turskoj, kojima je tom prilikom upravio kratki govor.

U društvu predsjednika Sunaya, minstra vanjskih poslova i gradonačelnika Carigrada provezao se posebnom lađom kroz Bospor. U pratnji ministra vanjskih poslova i gradonačelnika, iskrcavši se na obalu, nastavio je pregledanje grada. Prvi je cilj bio Aja Sofija, koja je sada pretvorena u muzej. U palači Tapkapi Papa je prirustvovao kratkoj predstavi Janjičara. Potom je posjetio daljnja starokršćanska mjesta u gradu.

Za vrijeme pregledanja Aja Sofije, orijaške bazilike koju je sagradio istočnorimski car Jusinijan, koju je zatim Muhamed Osvajač pretvorio u mošeju a koja je danas muzej, desilo se nešto neobično. Papa je stupio u ovu veličanstvenu građevinu kroz »carska vrata«. Dok se skupina zadržavala oko Pape pod svodom bizantinske bazilike, upitao je Pavao VI turskog ministra vanjskih poslova Kaglajanđila: »Mogu li se časak pomoliti, jedan tren se zadržati sam u molitvi?«

Upit je ministru došao iznenada. I prije nego li je ministar odgovorio Papa je kleknuo na kamenu stepenicu nekih 20 metara od oltara i lagano šaputao svoju molitvu. Pavao VI izabrao je isto mjesto, na koje je legat pape Lava IX položio ekskomunikacije protiv Istočne Crkve a koja je dignuta 1965. na koncu II Vatikanskog Sabora. Ono se desilo 1054. kad je poslije neuspjelih pokušaja usklađivanja odnosa konačno dovršena skizma između Rima i Istočne Crkve. Patrijarh je bio Mihajlo Cerularije.

Ovom molitvom Papa je stvorio malu zabunu. Novinari govore o političkom skandalu. Otkako je Atatürk, osnivač moderne Turske Aja Sofiju zbog prepirki različitih vjerskih zajednica pretvorio u muzej, strogo je zabranjeno tu obavljati molitve. Prije kratkog vremena neki je mladi musliman pokušao u Aja Sofiji moliti iz Kurana i stoga je bio uhapšen.

Navečer 25. srpnja Papa je krenuo u Fanar, sjedište ekumenskog patrijarha Atenagore. Patrijarh je čekao Papu u nutarnjem dvorištu Fanara, pred bazilikom sv. Jurja. Poslije bratskog zagrljaja i izmjene pozdravnih govora jedan uz drugoga skupa su pošli u crkvu. Korovi su ih

pozdravljali srdačnim željama. Po prvi put je poslije 900 godina ponovo u jednoj grčkoj crkvi papino ime bilo ispred patrijarhova imena. Papa je sjeo s desne strane pat-

rijarha. Zatim su Pavao VI i Atenagora izmolili skupa molitvu za mir i jedinstvo Crkve. Nato je Papa upravio svoju riječ Patrijarhu.

U svom odgovoru Patrijarh se zahvalio Papi na njegovu posjetu i na časti i radosti da može s Papom izmjeniti poljubac Kristove ljubavi. »Zahvaljujemo Vam na

časti, koju ste iskazali svojim posjetom našoj zemlji i našoj Crkvi ovoga dana, koji su iščekivali već toliki naraštaji«, rekao je nadalje Atenagora i potsjetio na dužnost svakog pojedinog kršćanina da radi oko uspostavljanja kršćanskog jedinstva.

Šest puta zagrlio je Atenagora poslije ovoga govora Papu uz urnebesno odobravanje svih prisutnih. Na koncu je uslijedila izmjena darova. Pavao VI je predao patrijarhu dragocijenu ikonu, a Atenagora je Papi poklonio jednu tešku zlatnu štolu iz 16. st. Mnogima preko lica potekoše suze, kad je Papa štolu uz klicanje puka odmah stavio na ramena.

Prvi dan Papina posjeta u Turskoj završen je ekumenskom službom Božje riječi u katoličkoj katedrali Duha Svetoga u Carigradu, na kojoj su učestvovali Pavao VI, patrijarh Atenagora te poglavari i ličnosti pravoslavnih Crkava.

Drugoga dana svog boravka u Turskoj (26. VII) Pavao VI je počeo sv. Misom u crkvi sv. Antuna u Carigradu. Tom prilikom Papa je posjetio armenskog patrijarha u Turskoj Snorka Kalistijana u njegovoj rezidenciji u gradskoj četvrti Kumkapi. Pri tom je Kalistijan rekao: »Papa je na nas učinio silan utisak. On je odvažni muž, čovjek Božji, čiji se humani cilj sastoji u tome, da uspostavi mir među svim narodima i osigura veće razumijevanje među svim kršćanskim Crkvama.«

Poslije posjeta armenskom patrijarhu Papa je s carigradskog uzletišta avionom poletio u Izmir (Smirnu), a odatle u historijski grad Efez u kojem se nalaze brojne ruševine prvih stoljeća kršćanstva a koje govore o vremenu, kad su Istočna i zapadna Crkva živjeli u slozi.

Za vrijeme leta od Istambula do Izmira papin je avion letio i iznad područja, koja je samo malo vremena prije toga zadesio nemili potres. Sv. Otac je već prije polaska iz Rima poslao novčani prinos da ublaži bijedu postradalih.

o. **Franjo Carev**

ATENAGORA I U RIMU

Uzvratni posjet Pavlu VI 26. — 28. X 1967.

Po treći put se sastaju patrijarh Carigrada Atenagora I i vrhovni svećenik u Rimu Pavao VI. 26. X našli su se ponovo zagrljeni, ovaj put na vratima crkve sv. Petra u Rimu. U samoj crkvi obavljen je obred kod kojega je Atenagora pozdravio Sv. Oca: »Dolazimo k Vašoj Svetosti kao brat k bratu. Izručujemo Vam poljubac ljubavi i mira našega Gospodina Isusa i izražavamo Vam najviše poštovanje.« Ocrtao je lik Sv. Oca najživljim bojama i istakao njegovu ljubav prema podijeljenoj Crkvi, njegovo suosjećanje s raznolikim tragedijama svijeta. Između ostalog je kazao: »Ono što nas sjedinjuje mnogo je više od onoga što nas dijeli.«

U listopadu je patrijarh Atenagora posjetio patrijarhe Srbije, Rumunjske i Bugarske. K moskovskom patrijarhu Atenagora će putovati u svibnju iduće godine. Nije ostvarena njegova nakana da u Rim krene s najznačajnijim patrijarsima i da se uskoro formira mješovita teološka komisija od pravoslavnih i katoličkih teologa. Očito još nisu bile svladane poteškoće, na koje je naišao počasni poglavar pravoslavne Crkve unutar različitih crkvenih skupina. Atenagorin posjet Rimu pridonio je bez sumnje poboljšanju atmosfere između obadviju Crkava. Značenje tog posjeta leži u crkvenopovijesnoj činjenici, da po prvi put jedan pravoslavni crkveni dostojanstvenik iz Carigrada svojevoljno hodočasti na grobove apostola Petra i Pavla, poslije konačnog prekida obadviju sestrinskih Crkava 1054. g., i to upravo u Godini vjere.

Dirljive se Patrijarhove riječi: »Zov krvi apostola Petra i Pavla, glas Crkve iz katakomba i mučenika iz Koloseja potiču nas da iscrpimo sva sredstva kako bismo započeto djelo sjedinjenja podijeljene Crkve Kristove priveli kraju, ne samo da se izvrši volja Gospodinova već i zato, da svijet vidi ižarivanje koje je prema našem ispovijedanju vjere prvo svojstvo Crkve — jedinstvo.«

Svetootačkim mirisom odišu Atenagorine riječi, što ih je izgovorio pred učesnicima Biskupske Sinode, rektorima sveučilišta u Rimu: »Upravljamo svoje misli na veliki i sveti čas, kada će biskupi Istoka i Rima koncelebrirati za jednim te istim oltarom i u zajedničkoj Euharistiji podignuti kalež Gospodnji. Možda na taj čas još treba čekati. No čas je ljubavi već kucnuo — on je sada.«

o. **Franjo Carev**

BILJEŠKE O JEZIKU DOSADAŠNJEGA SLUŽBENOG EVANĐELISTARA

1. Uvod

Pred ravnih 27 godina dr Nikola Žuvić, prof. Bogoslovskog fakulteta u Zagrebu, priredio je perikope Svetoga pisma za upotrebu pri javnoj službi Božjoj u crkvi. Djelo nosi naslov: ČITANJA I EVANĐELJA NA NEDJELJE I BLAGDANE U CRKVENOJ GODINI (Zagreb, 1940), a posvećeno je hrvatskim nadbiskupima i biskupima u prigodi 1300-godišnjice vjernosti hrvatskoga naroda Stolici sv. Petra u Rimu. Hrvatski episkopat je djelo prihvatio kao svoje na Biskupskim konferencijama u listopadu 1939. godine.

Prije tiskanja djelo su u rukopisu pročitali naši istaknuti biblijski stručnjaci i dijecezanski i interdijecezanski cenzori. Tekst je priređen prema tadašnjim crkvenim odredbama. Nakon njegova objavljivanja štampom, na nj su se osvrnuli priznati stručnjaci i u svojim osvrtima iznijeli prednosti i nedostatke novoga evanđelistara. O hrvatskom jeziku prijevoda, koliko je meni poznato, nitko se od njih nije opširnije pozabavio. a to je i te kako važno pitanje jedne liturgijske knjige kao što je evanđelistar. O tom pitanju govori ovaj članak koji, dakako, ne želi opovrći neosporno značenje Žuvićeva evanđelistara od njegove pojave do danas. S obzirom na prijašnje naše evanđelistare, on je u svoje doba značio korak naprijed. Ovdje bismo željeli upozoriti na neke jezične nedostatke koje bi trebalo izbjeći u novim evanđelistarima i u novim prijevodima Svetoga pisma na kojima se upravo sada radi.[1]

Jezik liturgijskih knjiga mora biti uzoran i sa svakoga stajališta dotjeran. To traži čast riječi Božje i uloga koju liturgijske knjige vrše u narodnom i u književnom jeziku. Liturgijske su knjige obično duga vijeka. Ako je jezik takvih knjiga, nepravilan, sve njegove nepravlinosti, svjesno ili nesvjesno, poprimaju vjernici i unose ih u narodni govor i u književni jezik. Pitanje pravilnosti ili nepravilnosti jezika kao i pitanje točnosti ili netočnosti prijevoda liturgijskih knjiga redovito ovisi o tome što je u jednoj osobi teško naći dobra poznavaoca jezika iz kojega prevodi i jezika u koji prevodi. Prof. Žuvić ističe u **Predgovoru** svoga evanđelistara da se u jezičnim sumnjama pismeno ili usmeno obraćao hrvatskim jezičnim stručnjacima i da je njihove stručne savjete uvažavao pri prevođenju. Taj je postupak vrlo ispravan i vrijedan pohvale. samo je pitanje: da li su se u njemu porodile jezične sumnje svaki put kad je bilo potrebno. Zadatak je ove kratke raspravice da na to odgovori. No prije toga želimo upozoriti na neke tekstualne nedostatke i nepravilnosti Žuvićeva prijevoda.[2]

2. Nedostaci prijevoda

Prvo svojstvo svakoga prijevoda, pogotovu prijevoda Sv. pisma, mora biti cjelovitost; moraju biti prevedene sve rečenice, svi izrazi i sve riječi koje je potrebno prevesti. Na žalost, u ČIE ima više riječi, više izraza pa i više rečenica koje nisu prevedene. Pretpostavljam da su te praznine nastale krivnjom tiskare, ali je onda trebalo poslije tiskanja čitav tekst pregledati i u evanđelistaru na njih upozoriti.

Evo tih nedostataka:

Crkv 36,1: nije prevedena zamjenica »nobis« u izrazu »ostende nobis lucem miserationum tuarum«,[3] a bilo je potrebno da se prevede zbog veće jasnoće.

Mt 2,3: uz imenicu »Herod« nema apozicije »kralj«,[4] a u latinskom je tekstu ima; Mt 1,20: uz imenicu »anđeo« izostavljen je atributivni genitiv »Domini — Gospodnji«[5]; Mt 17,4: nije prevedena oznaka mjesta »ovdje - hic: faciamus hic«;[6] Mt 26,13: ispuštena zamjenica »ona - haec«, a bilo je potrebno zamjenicu prevesti jer je naglašena: ». . . govorit će se, i što je **ona** učinila«[7]; Mt 25,9: nema zamjenice »sebi - vobis: emite vobis«[8]; Mt 26,75: nije preveden prilog »amare - gorko: flevit amare«.[9]

---

1) Poznato je da Savjet za provedbu koncilske Uredbe o sv. bolosložju sprema novi raspored svetopisamskih tekstova za nedjelje, blagdane, svece i ferije. Nedjeljna čitanja bit će raspoređena u trogodišnjem ciklusu, i to tako da će svake nedjelje, biti tri čitanja: iz Starog zavjeta, iz poslanica i iz evanđelja. S tim u vezi Biskupske su konferencije povjerile prof. o. dru B. Dudi da u suradnji s poznatim stručnjacima priredi novi evanđelistar.

2) Naše se jezične opaske s obzirom na izvornik odnose na tekst Vulgate koji je prof. Žuvić pri prevođenju »vjerno slijedio«.

3) ČIE (= čitanja i evanđelja . . .), Misa za raširenje sv. vjere, str. 157.

4) ČIE, Bogojavljenje, str. 11.

5) ČIE, Badnjak, str. 3; Sv. Josip, str. 98.

6) ČIE, II nedjelja Korizme, str. 21.

7) ČIE, Cvjetna nedjelja, Muka po Mateju, str. 26.

8) ČIE, I misa Djevica mučenica, str. 151.

9) ČIE, Cvjetna nedjelja, Muka po Mateju, str. 28.

Iz Markova evanđelja nisu prevedeni: Mk 14,32: »in praedium, cui nomen — u zaselak koji se zove«[10]; Mk 14,3: »Bethaniae - u Betaniji«[11]; Mk 14,68: »foras - napolje«[12]; Mk 16,1: »et Salome - i Saloma«[13].

Iz Lukina evanđelja: Lk 7,38: »retro - otraga«[14]; Lk 11,33: »et in abscondito - na sakriveno mjesto«[15]; Lk. 23,10: »et scribae - i književnici«[16]; Lk 23, 38: »superscriptio - - natpis«.[17]

U prijevodu Ivanova evanđelja: Iv 19,4: »foras ut cognoscatis - napolje da znate«[18]; Iv 18,7: »iterum - opet«[19]; Iv 18,10: »dexteram - desno (uho)«.[20]

Na svetkovinu Majke Božje Karmelske (16. VII)[21] iz knjige Mudrosti (Crkv 24,23—31) nije preveden čitav 29. redak koji u Vulgati glasi: »Qui edunt me, adhuc esurient: et qui bibunt me, adhuc sitient.«

Na »Nedjelju Sedamdesetnicu« iz Matejeva evanđelja (21,1—16) nije preveden 2. redak: »Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam«.[22]

U »Muci po Ivanu« (Iv 18,1—40; 19,1—42), koja se čita na Veliki petak[23], nije preveden drugi dio 38. retka iz 19. poglavlja koji u latinskom jeziku glasi: »Venit ergo, et tulit corpus Jesu.«

Na 11. nedjelju po Duhovima[24] iz poslanice sv. Pavla (1 Kor 15,1—10) izostavljen je hrvatski prijevod 4. retka: «... et quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die secundum scripturas.«

Iz 55. poglavlja Izaije proroka, koje s ulomkom iz 54. poglavlja dolazi u Misalu kao 5. proročanstvo na Veliku subotu,[25] nije iz 1. retka prevedena rečenica: »Omnes sitientes venite ad aquas.« Iz Izaije (63,3) nije prevedena

10) ČIE, Veliki utorak, Muka po Marku, str. 32.
11) ČIE, Veliki utorak, Muka po Marku, str. 31.
12) ČIE, Veliki utorak, Muka po Marku, str. 33.
13) ČIE, Uskrs, str. 55.
14) ČIE, 22. VII, Sv. Marija Magdalena, str. 116.
15) ČIE, 11. XI, Sv. Martin, str. 137.
16) ČIE, Velika srijeda, Muka po Luki, str,. 38.
17) ČIE, Velika srijeda, Muka po Luki, str,. 39.
18) ČIE, Veliki petak, Muka po Ivanu, str. 43.
19) ČIE, Veliki petak, Muka po Ivanu, str. 42.
20) ČIE, Veliki petak, Muka po Ivanu, str. 42.
21) ČIE, str 115.
22) ČIE, str. 17.
23) ČIE, str. 45.
24) ČIE, str. 73.
25) ČIE, str. 49.

ni rečenica: »Calcavi eos in furore meo.«[26] Iz Baruhove knjige (3, 9—38), koja se na Veliku subotu čitala kao 6. proročanstvo,[27] nije preveden tekst 11. retka: »... et inveterasti in terra aliena.«

Uz navedene nedostatke u ČIE ima jedan višak. Na kraju 7. proročanstva Velike subote u njima se nalazi rečenica: »I znat ćete, da sam govorio ja Gospodin i učio ja, kaže Svemogući Gospodin«[28], kojoj u Misalu ne nalazimo odgovarajući latinski tekst.

U **Predgovoru** ČIE prevodilac ističe da je pri prevođenju »vjerno slijedio« Vulgatin latinski tekst i da je nastojao da mu prijevod »bude vjeran«. Grčkom originalu utjecao se samo »na mjestima« gdje je Vulgata nejasna. Međutim, u ČIE ima nekoliko rečenica za koje se ne može reći da su vjerno prevedene s obzirom na latinski tekst Misala. To su:

Iz 55,5. u Misalu glasi: »Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis«, a u ČIE: »Narod, koji ti nijesi poznavao, zvat će«[29], gdje nije prevedena riječca »ecce« i gdje mjesto »zvat ćeš« stoji treće lice »zvat će«.

Iz 5,2. u Misalu glasi: »Et maceriam circumdedit, et circumfodit,« a u Žuvićevu prijevodu: »I ogradi ga i okopa.«[30] Prijevod je nepotpun i nejasan. Riječ »maceriam« nije prevedena, a glagol »okopati« ne znači isto što latinski »circumfodere«. »Okopati« u lat. znači »ablaquere« i »okopava se«: kukuruz, vinova loza, povrće, a lat. »circumfodere« znači: opasati jarkom, opkopati. Prema tome, bio bi smisao lat. teksta: I ogradi ga ogradom i opasa jarkom.

Crkv 24,25. u Vulgati glasi: »In me gratia omnis viae et veritatis; in me omnis spes vitae et virtutis«, u ČIE: »U meni je sve milje života i istine, u meni sve ufanje i kreposti.«[31] U prvoj rečenici ČIE imaju »život« prema lat. »via«, dok imenica »vitae« iz druge rečenice u njima nije prevedena.

Latinski tekst Lk 23,35. u Vulgati glasi: »Et stabat populus spectans, et deridebant eum principes cum eis«, a hrvatski u ČIE: »Narod je gledao, a poglavari su se s njim

26) ČIE, str. 35.
27) ČIE, str. 50.
28) ČIE, str. 51.
29) ČIE, Velika subota, 5. proročanstvo, str. 49.
30) ČIE, Velika subota, Pripjev, str. 52.
31) ČIE, 16. VII, Spomen M. B. Karmelske, str. 115.

rugali.«[32] Prema lat. tekstu Isusu su se rugali ne samo poglavari nego i narod, što potvrđuje izraz »cum eis«, koji se odnosi na narod.

Prema lat. tekstu Fil 4,3.: ». . . adjuva illas, quae mecum laboraverunt in evangelio cum Clemente« ČIE imaju: ». . . pomozi onima, koji su se trudili u evanđelju s Klementom.«[33] Žuvić nije preveo »mecum« i ženski je rod zamijenio muškim, a govor je o pomaganju pobožnih žena koje su se trudile s Pavlom i Klementom.

Latinski tekst Otkr 7,11: »Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, et seniorum, et quatuor animalium« Žuvić u hrvatski prevodi: »I stajali su oko prijestolja svi anđeli i starješine i četiri životinje«,[34] kao da je u lat. tekstu nominativ »seniores et quatuor animalia«, a ne genitiv »seniorum, et quatuor animalium«. Smisao je teksta: I svi su anđeli stajali oko prijestolja, staraca i četiriju životinja.

Vulgatin tekst Otkr 21,2: »Vidi sanctam civitatem, Jerusalem novam, descendentem de coelo a Deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo« u hrvatskom prijevodu ČIE glasi: »Vidio sam sveti grad, novi Jeruzalem, gdje silazi s neba, od Boga opremljen, kao zaručnica za svoga muža.«[35] Ako pripazimo na interpunkciju lat. teksta, hrvatski prijevod nije najbolji. Prema toj interpunkciji grad Jeruzalem »silazi s neba od Boga, opremljen kao nakićena zaručnica«, a ne »silazi s neba, od Boga opremljen«.

U Misalu, kako je poznato, ima perikopa Svetoga pisma koje se čitaju u dvije ili u tri mise. Osim takvih, istovetnih perikopa, u Misalu ima perikopa koje se podudaraju ili u većem dijelu teksta ili samo u nekoliko rečenica. Što se tiče prvih i drugih perikopa, one se, s obzirom na hrvatski prijevod, u ČIE podudaraju od riječi do riječi, ali što se tiče perikopa koje imaju samo 2—3 istovetne rečenice u Misalu, one su u ČIE različno prevedene. Evo nekoliko takvih slučajeva:

Crkv 24,16. na str. 87. glasi: »Ukorijenila sam se u **štovanom narodu, i u dijelu moga Boga, koji je njegova baština** . . .«, a na str. 155: »Ukorijenila sam se u **časnom narodu, koji imade dio svoje baštine u mojemu Bogu** . . .«

———

32) ČIE, Velika svrijeda, Muka po Luki, str. 39.
33) ČIE, 23. nedjelja po Duhovima, str. 82.
34) ČIE, 1. XI, Svi Sveti, str. 135.
35) ČIE, Posveta crkve, str. 154.

Lk 6,17—19. na str. 124. glasi: »I siđe s njima i **ustavi se u dolini i s njim četa njegovih učenika i vrlo mnogo naroda** iz sve Judeje i Jeruzalema i **primorja tirskoga i sidonskoga,** koji su došli, da ga čuju i **da se izliječe** od svojih bolesti . . . I sav je **narod nastojao** da ga se dotakne . . .« Na strani 145: ». . . **zaustavi se na ravnici s četom svojih učenika i vrlo mnogo ljudi** iz sve Judeje i Jeruzalema i **primorja i Tira i Sidona,** koji su došli da ga čuju i **liječe se** od svojih bolesti . . . I sav je **svijet htio** da ga se dotakne . . .«

1 Pet 5,6—10. na str. 68. glasi: »Ponizite se pod **jakom** rukom Božjom, da vas **uzvisi** u vrijeme pohoda . . . Budite trijezni i bdijte, jer đavao, vaš protivnik, **obilazi kao ričući** lav, **i traži** da koga proždere. **Njemu se oduprite jaki vjerom znajući,** da vaša braća u svijetu podnose iste patnje . . .«, a na str. 117: »Ponizite se pod **silnom** rukom Božjom, da vas **povisi** u vrijeme **svoga** pohoda . . . Budite trijezni i bdijte, jer đavao, vaš protivnik, **riče kao** lav i **obilazi tražeći** da koga proždere. **Oprite mu se jaki u vjeri i znajte,** da vaša braća u svijetu podnose iste patnje . . .«

Razlike između prvog i drugog prijevoda više su izražajne prirode. Rečenice su drukčije konstruirane u jednoj verziji, drukčije u drugoj. U jednoj je upotrebljen jedan način izražavanja, u drugoj drugi način. Negdje se prevodilac služi jačim, negdje slabijim izrazima. Između jedne i druge verzije istoga teksta ima i manjih razlika u smislu. Koliko je taj postupak opravdan pri prevođenju istih tekstova u istoj knjizi, nećemo ulaziti jer nas ovdje više zanima jezična strana prijevoda.

3. Značenje i upotreba nekih imenica

Za hrvatski jezik ČIE može se već unaprijed reći da je odviše nov i suvremen u odnosu prema prijašnjim prijevodima liturgijskih knjiga i svetopisamskih tekstova. Prevodilac se pri svom radu nije nimalo obazirao na jezičnu tradiciju i na hrvatski crkveni jezik. Zato mu se može naći mnogo prigovora.

Prije svega on je upotrijebio više riječi koje ne zvuče dobro u svetom tekstu. Tako npr. upotrijebio je imenicu **stvor** (Mk 16,15),[36] lat. **creatura,** mjesto **stvorenje.** Doduše, i imenica **stvor** može označavati sve živo i neživo

———

36) ČIE, Uzašašće, str. 61.

što je Bog stvorio, ali ako se obazremo na jezičnu praksu hrvatskih crkvenih pisaca, onda se za taj pojam neuporedivo više upotrebljava riječ **stvorenje**. Prema tome, ona ima prednost pred imenicom **stvor**.

U ČIE upotrijebljen je naziv **jedinorođenac** (Post 22,12)[37] za Abrahamova sina Izaka. Međutim, ako prelistamo ranije prijevode Sv. pisma, uvjerit ćemo se da se taj naziv upotrebljava samo za Isusa, a za Izaka naziv **jedinac** ili **jedinak**, što odgovara upotrebi u narodnom jeziku.

Prema lat. **redemptio** prevodilac ima riječ **otkup** (Rim 8,23),[38] što nije dobro. Mjesto **otkup** u tom slučaju daleko je bolja riječ **otkupljenje**. »Otkup« ima više profano značenje i označuje radnju kojom se nešto otkupljuje, npr. otkup žita, otkup blaga, ili cijenu i novac kojim se nešto otkupljuje. Sasvim se rijetko upotrebljava u duhovnom smislu i u značenju »spasenje«. U tom smislu upotrebljava se **otkupljenje**. Bez obzira na te razlike u ČIE dolazi uvijek **otkup** mjesto **otkupljenje**. Isto tako prevodilac stalno upotrebljava riječ **posveta**, ne razlikujući njezina značenja od značenja riječi **posvećenje**. Tako izraz »in sanctificationem« (Rim 6,19)[39] prevodi »na posvetu«. **Posveta** označuje čin kojim se nešto nekomu posvećuje (npr. knjiga) ili radnju kojom se netko ili nešto čini svetim (npr. crkva), a **posvećenje** označuje u navedenom slučaju rezultat posvete.

Prevodilac nije dobro razlikovao značenje **pohod**, visitatio (1 Pet 2,12)[40] i **pohođenje; spas**, salus (Rim 10,10)[41] i **spasenje; krst**, baptismus (Lk 3,3)[42] i **krštenje; oprost** (grijeha), remissio (Kol 1,14) [43] i **oproštenje** (grijeha). **Pohod** u crkvenom jeziku označuje službeni posjet crkvenih predstavnika nekomu mjestu ili nekoj osobi. U navedenom slučaju govor je o Božjem pohodu ili sudu. Prema tome, riječ ima duhovno značenje i u tom slučaju mjesto **pohod** stoji bolje **pohođenje**. U crkvenom jeziku **spas** dolazi u značenju Spasitelj: »... u Bogu, spasu mojemu« (isp. Rimski obrednik, Zagreb 1929, str. 187), a **spas** u poslanici Ramljanima označuje stanje nakon izbavljenja. Zato mjesto nje bolje stoji **spasenje**. Za sakramenat krštenja bolji je i običniji

37) ČIE, Velika subota, 3. pror., str. 48.
38) ČIE, 4. nedjelja po Duhovima, str. 69.
39) ČIE, 7. nedjelja po Duhovima, str. 71.
40) ČIE, 3. nedjelja po Duhovima, str. 58.
41) ČIE, 30. XI, Sv. Andrija, str. 85.
42) ČIE, 4. nedjelja Adventa, str. 3.
43) ČIE, 24. nedjelja po Duhovima, str. 83.

naziv **krštenje** nego **krst**. Uz to je **krštenje** starije od **krsta** i upotrebljava se samo za 1. sakramenat u pravom ili prenesenom značenju, a **krst** se upotrebljava i u značenju: **kršćani, križ, znak križa**. Imenica **oprost** znači praštanje vremenite kazne za grijehe, lat. indulgentia, ili oslobođenje od nekih zapreka i propisa, lat. dispensa. Prevodilac ju je upotrijebio u značenju oslobođenja od grijeha, ali neispravno jer hrvatski crkveni pisci u tom značenju upotrebljavaju imenicu **oproštenje**.

Prevodilac uzima na jednom mjestu riječ **svijetlo** u značenju lat. lucerna: »Niti se upaljuje svijetlo...« (Mt 5,15).[44] Ovdje riječ **svijetlo** nije dovoljno precizirana i može se shvatiti da znači: **svijeća i svjetlost**. Da se izbjegne nejasnoća, najbolje je reći: niti se užiže svijeća. **Sinagoga** je opći naziv za židovsku bogomolju, kao što je službeni i opći naziv za muslimansku bogomolju **džamija**, a za kršćansku **crkva**. Prevodilac je, koliko sam mogao ustanoviti, riječ **singoga** u tom smislu uzeo samo na dva mjesta (Iv 16,2 i 18,20.[45]) Inače mjesto nje svagda ima naziv **zbornica**.

Za latinsku riječ **agnus** ČIE imaju uvijek **janje** (Otkr 7, 9—10).[46] Neki stariji prevodioci imaju **jaganjac**. Ta je riječ u tom obliku ušla u naše obredne knjige pa na svršetku litanija molimo: »Jaganjče Božji, ...« a svećenici prije pričešćivanja vjernika mole: »Evo Jaganjac Božji...« Riječ je, prema tome, eminentno crkvena i ne bi se smjela izbaciti iz liturgijskih knjiga, pogotovu kad crkveni jezik podnosi i arhaizme.

U pohrvaćivanju vlastitih biblijskih imena prevodilac nije bio dosljedan. Redovno se držao latinskog izgovora, npr. **Jeruzalem, Jozafat, Izaija, Kapadocija, Cirena, Cezareja**, gdje intervokalno lat. -s- i -c- ispred vokala **e** i **i** daju -z- i -c-. Međutim, on piše sa -z-: **Ezron** (Mt 1,3),[47] **Tarz** (Dj 11,25)[48] i **Taržanin** (Dj 9,11),[49] od Tarz-janin, iako se lat. -s- ne nalazi između vokala: Esron, Tarsus, Tarsensis. Lat. oblik riječi **Haceldama** (Mt 27,7)[50] piše se -ke-: **Ha-**

44) ČIE, Misa naučitelja sv. Crkve, str. 149.
45) ČIE, Nedjelja u osmini Uzašašća, str. 62; Veliki petak, Muk apo Ivanu, str. 42.
46) ČIE, 1. XI, Svi Sveti, str. 135.
47) ČIE, 8. IX, Mala Gospa, str. 125.
48) ČIE, 11. VI, Sv. Barnaba, str. 107.
49) ČIE, 25. I, Obraćenje sv. Pavla, str. 91.
50) ČIE, Cvjetna nedjelja, Muka po Mateju, str. 28.

keldama, a ne sa -ce- kako bismo očekivali. Jednako, prema lat. **Cyrinus** (Lk 2,2)[51] očekivali bismo **Cirin**. Međutim, mjesto tog oblika ČIE imaju **Kvirin** s infiksom -v-.

Pluralni oblici: **putevi** (Rim 11,33)[52], **putevima** (Jak 1,8)[53] u ČIE ne idu u hrvatski književni jezik. Književni oblici glase: **putovi, putovima**. Atribute uz imenucu **sluga** prevodilac piše u množini sad u muškom rodu: **njegovi sluge** (Otkr 19,5),[54] **židovski sluge** (Iv 18,12),[55] sad u ženskom rodu: kao **Božje sluge** (1 Pet 2,16).[56] U književnom jeziku ta se imenica u jednini slaže kao imenica m. roda, a u množini kao imenica ž. roda: Božji sluga — Božje sluge.

4. Sintaksa zamjenica i pridjeva

Prevodilac u nekoliko slučajeva ne upotrebljava osobne ili lične zamjenice u duhu hrvatskog jezika. Nekad ih piše kad su nepotrebne, a nekad ih ne piše kad su potrebne. Nepotrebne su kao subjekti u rečenicama: Učite se od mene, jer sam **ja** krotak i ponizan u srcu (Mt 11,29);[57] — Ne mislite, da sam **ja** došao, da donesem mir (Mt 10,34);[58] — Išti od mene što hoćeš i **ja** ću ti dati (Mk 6,22);[59] — Jer si bio vjeran u maloj stvari, **ti** ćeš vladati nad deset gradova (Lk 19,17).[60] U tim primjerima lične zamjenice kao subjekti nisu naglašene. Prema tome, kao nepotrebne, imaju se izostaviti. Naprotiv, u rečenicama kao: Evo šaljem vas (Mt 10,16);[61] — Trgujte, dok se vratim (Lk 19,13)[62] jezični osjećaj traži da se zamjenica **ja** navede jer je naglašena. To posebno vrijedi za prvi primjer.

U tri slučaja zamjenica **ja** ne stoji na svome mjestu u rečenici. To su: Ako budeš slušao njegov glas i činio sve, što ti **ja** govorim, bit ću neprijatelj tvojim neprijateljima (Izl 23,22);[63] — Jer sam vas po evanđelju rodio **ja** u Isusu

---

51) ČIE, Božić, 1. misa, str. 4.
52) ČIE, Presveto Trojstvo, str. 65.
53) ČIE, 7. VIII. Sv. Donat, str. 120.
54) ČIE, 22. IV, Sv. Soter i Kajo, str. 100.
55) ČIE, Veliki petak, Muka po Ivanu, str. 42.
56) ČIE, 3. nedjelja po Uskrsu, str. 42.
57) ČIE, 15. I, Sv. Pavao, pustinjak, str. 89.
58) ČIE, 1. misa Mučenika ne biskupa, str. 143.
59) ČIE, 29. VIII, Smaknuće sv. I. Krstitelja, str. 125.
60) ČIE, 20. VIII, Sv. Stjepan, kralj, str. 123.
61) ČIE, 11. VI, Sv. Barnaba, str. 108.
62) ČIE, 20. VIII, Sv. Stjepan, kralj, str. 123.
63) ČIE, 2. X, Sveti Anđeli Čuvari, str. 129.

Kristu (1 Kor 4,15);[64] — Zato prepuštam kraljevstvo **ja** vama (Lk 22,29).[65] U prvom slučaju zamjenica je imala doći u glavnu rečenicu ispred »bit ću« jer je na predikatu sila govora. Zbog istoga razloga u druga dva slučaja trebalo ju je staviti ispred predikata »rodio« i »prepuštam«.

Enklitički oblik **ga** ne stoji dobro u rečenici: »Ovo je moj ljubljeni Sin, koji mi je po volji; slušajte **ga**!« (2 Pet 1,17).[66] Mjesto **ga** imao je doći naglašeni oblik **njega** jer se zamjenica ističe. To je donekle osjećao sam prevodilac pa je isti redak (Mt 17,5)[67] preveo tako da je zamjenicu istakao: »... **njega** slušajte!«

U govornom kao i u književnom jeziku dosta se često upotrebljavaju posvojne, posvojno-povratne zamjenice i posvojni pridjevi. Njihovo mjesto u rečenici nije ustaljeno nepromjenljivim jezičnim pravilima. Kao što je red ostalih riječi u rečenici dosta slobodan, dosta je slobodan i red posvojnih zamjenica i posvojnih pridjeva. Hoće li oni stajati ispred ili iza imenice, ovisi o jezičnom osjećanju osobe koja govori ili piše. U svakidašnjem govoru ljudi ih izgovaraju ispred imenice ako ih žele istaći. Ako ih ne žele istaći, upotrebljavaju ih sad ispred sad iza imenice. U književnom se jeziku mnogo češće susreću ispred imenice. No, kad pisac želi postići neki pjesnički ili stilski učinak, piše ih iza imenice. Prema tome, tu odlučuju razni faktori, naročito psihološki momenat koji daje rečenici izražajnu snagu prema vrijednosti pojedinih riječi.

Čitajući ČIE, čovjek dobiva dojam kao da se prevodilac držao pravila: sve posvojne i posvojno-povratne zamjenice, a po mogućnosti i posvojni pridjevi, treba da dođu ispred svoje imenice, bez obzira da li je na njima sila govora ili nije i da li se time narušava ili ne narušava pjesnički karakter nekoga teksta. Pravilo nije ispravno pa je i sam prevodilac morao pokatkad od njega odstupiti. Koliko sam mogao ustanoviti, zamjenicu **moj** stavio je iza imenice oko 15 puta, zamjenicu **tvoj** oko 6 puta, a zamjenicu **njegov** samo jedanput. Još rjeđe iza imenice piše pluralne oblike: **naš, vaš, njihov**. Zamjenicu **naš**, osim u 3—4 slučaja, redovito piše iza: **Gospodin, Spasitelj** i **Bog;** zamjenicu vaš samo jedanput **iza** Bog, dok se nisam namjerio ni na

---

64) ČIE, 25. VII, Sv. Jakov, str. 118.
65) ČIE, 23. VII, Sv. Apolinar, str. 117.
66) ČIE, 6. VIII, Preobraženje Gospodinovo, str. 120.
67) ČIE, 2. nedjelja Korizme, str. 21.

jedan slučaj gdje bi **njihov** stajao iza imenice. Posvojno-povratna zamjenica **svoj** dolazi iza imenice. samo oko 10 puta, iako se vrlo često upotrebljava.

Posvojni pridjevi kao atributi dolaze iza imenice češće nego posvojne i posvojno-povratne zamjenice. Možda približno jednako kao i ispred imenice. No to nas ovdje toliko ne zanima koliko pitanje: da li položaj posvojnih pridjeva u pojedinim slučajevima odgovara duhu hrvatskog književnog i crkvenog jezika. Pridjevi: **Božji, Kristov, Isusov** u primjerima:... jer sam progonio Božju crkvu (1 Kor 15,6);[68] — Tko vjeruje u Božjega Sina, ima u sebi Božje svjedočanstvo (1 Iv 5,10);[69] — Božji sinovi videći, da su ljudske kćeri lijepe, uzeše si za žene (Post 6,2);[70] — Jer mnogi... žive kao neprijatelji Kristova križa (Fil 3,18);[71] — Tko će nas rastaviti od Kristove ljubavi (Rim 8,35);[72] — Božja volja je vaša svetost (1 Sol 4,3);[73] — Kad je Marija, Isusova majka, bila zaručena s Josipom (Mt 1,18)[74] ne zvuče najugodnije. Mnogo bi ugodnije zvučili da se nalaze iza svojih imenica. Prije svega izrazi kao: **Sin Božji, crkva Božja, volja Božja, Majka Isusova, križ Isusov, ljubav Kristova** ušli su u crkveni i u narodni jezik. S druge strane ti pridjevi svojim položajem iza imenice djeluju ljepše i bolje odgovaraju uzvišenosti osoba koje se u rečenici spominju i pojmova koji se njima izražavaju. S druge strane u tim primjerima jače se ističu imenice nego pridjevi, a u duhu hrvatskoga književnoga jezika istaknutije riječi dolaze na istaknutije mjesto, a istaknutije je prvo mjesto od drugoga.

Svaka riječ, koja stoji sama za se, ima svoj naglasak. Ima ga i svaka rečenica. Višesložene riječi imaju osim glavnoga i sporedni naglasak. Kao što u pojedinim riječima snagom glasa ističemo pojedine slogove, tako u rečenici snagom glasa ističemo pojedine riječi. U rečenici se redovno ističe ono što je važno ili što se želi naglasiti. Ne ističu se vokativi i enklitike. Kad se posvojne zamjenice i posvojni pridjevi nalaze u nenaglašenom položaju iza imenice mogu se vladati kao enklitike. Enklitike stoje uvijek iza

68) ČIE, 11. nedjelja po Duhovima, str. 74.
69) ČIE, 1. nedjelja po Uskrsu, str. 57.
70) ČIE, Velika subota, 2. pror., str. 46.
71) ČIE, 23. nedjelja po Duhovima, str. 82.
72) ČIE, 27. VII, Sv. Kristofor, str. 118.
73) ČIE, 2. nedjelja Korizme, str. 21.
74) ČIE, Badnjak, str. 3.

riječi na koje se naslanjaju. Jednako i posvojne zamjenice i posvojni pridjevi kad se nađu u nenaglašenom položaju. Prof. Žuvić kao da se nije pridržavao tih pravila.

On npr. piše: »Nebo će i zemlja proći, ali ne će proći moje riječi« (Lk 21,33).[75] U glavnoj rečenici može se naglasiti subjekt ili predikat jer su istaknuta mjesta u rečenici prvo i posljednje. Misao suprotne rečenice stoji u suprotnosti prema sadržaju glavne rečenice; prema subjektu **nebo i zemlja** subjekt **riječi;** prema predikatu **proći** (će) predikat **ne će proći.** To znači da subjekt i predikat suprotne rečenice moraju biti na istim mjestima na kojima se nalaze subjekt i predikat glavne rečenice. Atribut **moje** nije naglašen i on može stajati iza subjekta **riječi,** dakle: Nebo će i zemlja proći, ali riječi moje neće proći.

Posvojna zamjenica kao atribut s pravom stoji ispred svoje imenice, ako to traži rečenički naglasak. Na primjer atribut **tvojim** u rečenici: »Zli slugo, sudim te po **tvojim** riječima« (Lk 19,22),[76] premda bi ta rečenica ugodnije zvučila u ovom redu riječi: Po tvojim te riječima sudim, zli slugo! U rečenici kao: »Tražite najprije kraljevstvo Božje i njegovu pravdu« (Mt 6,33)[77] jezični osjećaj traži da zamjenica **njegov** bude iza imenice **pravda,** kao što atribut **Božji** stoji iza imenice **kraljevstvo.** Naglasak je na imenicama, a ne na atributima. Ako u prvom slučaju atribut stoji iza imenice, bilo bi logično da stoji i u drugomu. Još treba istaći da iz prijevoda nije jasno na koga se **njegov** odnosi: da li na **kraljevstvo** ili na Boga, odnosno na pridjev **Božji.** Ako na **kraljevstvo,** onda je **njegov** na mjestu. Ako na Boga, onda nije na mjestu jer se zamjenica **njegov** ne može odnositi na pridjev **Božji.** Iz latinskog, osobito iz grčkog teksta, jasno je da se posvojna zamjenica odnosi na Boga. Zato bi trebalo tekst prevesti: »kraljevstvo Božje i pravdu Božju« ili »kraljevstvo i pravdu Božju«.

U rečenici: »A onaj, koji daje sijaču sjeme, taj će dati i kruh za jelo« (2 Kor 9,10)[78] suvišna je zamjenica **taj.** Bez ikakve štete za smisao rečenice mogla se ispustiti i zamjenica **onaj.** Odnosna zamjenica **koji** u rečenicama: A ja ću moliti Oca, **koji** će vam dati (Iv 14,16);[79] —... pojavi mu se u

75) ČIE, 1. nedjelja Adventa, str. 1.
76) ČIE, 20. VIII, Sv. Stjepan, kralj, str. 123.
77) ČIE, 14. nedjelja po Duhovima, str. 76.
78) ČIE, 10. VIII, Sv. Lovro, str. 121.
79) ČIE, Subota uoči Duhova, str. 62.

snu anđeo, **koji** mu reče (Mt 1,20)[80] mogla se zamijeniti sastavnim veznikom i. U takvoj kombinaciji rečenice bi bile mnogo jednostavnije, a i ljepše bi zvučile: A ja ću moliti Oca **i** dat će vam; — ... pojavi mu se u snu anđeo **i** reče mu.

Pored određenog i neodređenog oblika pridjevi u hrvatskom jeziku mogu imati književan ili neknjiževan oblik. Neki mogu uza se imati jedan ili drugi padež. Neki mogu stajati uz prijedloge, drugi bez prijedloga. U ČIE neki pridjevi nisu pravilno upotrijebljeni. Tako na jednom mjestu čitamo: »... jer ih je Bog iskušao i našao dostojnima **za sebe**« (Mudr 3,5)[81] gdje pridjev **dostojan** neobično zvuči uz prijedlog **za**. Tu mnogo bolje stoji genitiv bez prijedloga: **dostojnima sebe.** Neobičan je i izraz: »krotak i ponizan u srcu« (Mt 11,29)[82] prema lat. »mitis et humilis corde«. U klasičnom lat. jeziku tu bi stajao ablativ svojstva »miti et humili corde«. Njemu u hrvatskom jeziku odgovara genitiv svojstva: **krotka i ponizna srca.** Neki prevodioci imaju: krotak i ponizan **srcem,** što nije dobro.

Pridjev **tajinstven** u tekstu: »... da je čuo **tajinstvene** riječi« (2 Kor 12,4)[83] ide u rusizme. Mjesto **tajinstven** književni oblik glasi **tajanstven** prema **tajan,** kao što imamo **dostojanstven** prema **dostojan.**

U duhu klasičnoga hrvatskog jezika mjesto atributivnoga genitiva imenica upotrebljava se posvojni pridjev izveden od odnosnih imenica ako se može od njih izvesti i ako je genitiv bez dodatka. Tako nije dobro reći: kao **zrno gorušice** (Mt 13,31)[84] mjesto **gorušično zrno;** — **njiva krvi** (Mt 27,6)[85] mjesto **krvna njiva;** — **plamen ognja** (Dan 3,22)[86] mjesto **plamen ognjeni;** — prijeđe **u krajeve Galileje** (Mt 2,22)[87] mjesto **u krajeve galilejske;** — ni **od požude tijela,** ni od muževlje volje (Iv 1,13)[88] mjesto ni **od tjelesne požude,** pogotovu kad odmah dolazi izraz **ni od muževlje volje.**

Kad pridjev kao atribut odgovara na pitanje **koji,** on stoji u određenom obliku, a kad odgovara na pitanje **kakav,** u neodređenom obliku. U rečenicama kao: ... koji će mi

80) ČIE, Badnjak, str. 3.
81) ČIE, Misa više mučenika, str. 144.
82) ČIE, 15. I, Sv. Pavao, pustinjak, str. 89.
83) ČIE, Nedjelja Šezdesetnica, str. 18.
84) ČIE, 6. nedjelja po Bogojavljenju, str. 16.
85) ČIE, Cvjetna nedjelja, str. 28.
86) ČIE, Velika subota, 12, proroč., str. 54.
87) ČIE, Nedjelja uoči Bogojavljenja, str. 10.
88) ČIE, Božić, 3. misa, str. 5.

u onaj dan dati Gospodin, **pravedan** sudac (2 Tim 4,8);[89] — Tko je **vjeran** i **razborit sluga** ... (Mt 24,45)[90] pridjevi **pravedan, vjeran** i **razborit** morali bi stajati u određenom obliku. U prvom slučaju pridjev se odnosi na osobu koja je poznata piscu koji o njoj piše. U drugom slučaju ispred pridjeva ispuštena je zamjenica **taj.** To se može razabrati iz odnosne rečenice koja odmah dolazi. Ona pobliže određuje pridjeve i traži da oni stoje u određenom obliku. Naprotiv, pridjevi **svezanoga, novi** i **zli** u rečenicama: I posla ga Ana **svezanoga** (Iv 18,24);[91] — ... bio je vrt i u vrtu **novi** grob (Iv 19,41);[92] — Neka bezbožnik napusti svoj put i **zli** čovjek svoje misli (Iz 55,7)[93] odgovaraju na pitanje **kakav** i bilo bi bolje da stoje u neodređenom obliku.

Tako bi bilo bolje da je prevodilac upotrijebio pridjev **besposlen** mjesto izraza **bez posla** (Mt 20,3. i 6);[94] pridjev **Gospodinov** mjesto **Gospodnji** u izrazu **Gospodnjega brata** (Gal 1,19),[95] jer drugo je **Gospodnji,** drugo **Gospodinov.** Pridjev **Gospodnji** u liturgijskim knjigama označuje ono što pripada **Gospodinu (Bogu),** a pridjev **Gospodinov** ono što pripada **Gospodinu Isusu,** npr.: Evo službenice **Gospodnje** (tj. Božje); — Blagoslovljen koji dolazi u ime **Gospodnje** (Božje). Krist se u knjigama Novoga zavjeta dosta često naziva **Gospodinom,** npr.: **Gospodine,** sine Davidov, smiluj nam se! — **Gospodine,** spasi nas, pogibosmo! Prema tome, ono što pripada **Gospodinu** (Isusu) izražava se pridjevom **Gospodinov,** dakle: **Gospodinova** brata.

5. Upotreba i sintaksa vremena

U odnosu prema ranijim hrvatskim evanđelistarima u ČIE mnogo rjeđe i mnogo manje dolaze aoristi, imperfekti, pluskvamperfekti i glagolski prilozi prošli na -v(ši). Mjesto aorista u njima vrlo često dolaze prezenti perfektivnih glagola. To eliminiranje aorista ne može se odobriti, barem ne u mnogim slučajevima, jer aorist u štokavskom narječju još živi punim životom. Rođenom štokavcu to vrijeme ugodno zvuči pa ga često susrećemo i u djelima suvreme-

89) CIE, 31. XII, Sv. Silvestar, str. 9.
90) ČIE, 2. misa Ispovjednika biskupa, str. 148.
91) ČIE, Veliki petak, Muka po Ivanu, str. 42.
92) ČIE, Veliki petak, Muka po Ivanu, str. 45.
93) ČIE, Velika subota, 5. pror., str. 49.
94) Mt 20,3. i 6.
95) ČIE, 30. VI, Spomen sv. Pavla, apostola, str. 112.

nih hrvatskih književnika, naročito pjesnika rođenih štokavaca. Valja priznati da aorist sve više ustupa mjesto historijskom prezentu perfektivnih glagola i u svakidašnjem govoru i u književnom jeziku. No njega treba sačuvati u crkvenom jeziku koji ima svoje osobine, a jedna je od njih i aorist. Vrlo često dolazi u grčkom originalu Sv. pisma. Odavna je ušao u naš crkveni jezik i vrlo dobro odgovara duhu svetoga teksta. Latinski jezik nema aorista. Mjesto njega latinski pisci upotrebljavaju historijski prezent ili perfekt. Možda je i to utjecalo na prof. Žuvića što mjesto aorista često upotrebljava prezent svršenih glagola.

Original Sv. pisma pisan je živo i plastično. Neke se knjige Sv. pisma odlikuju nedostiživom poezijom. Neke su pisane u svečanom govorničkom tonu, a neke u intimnom prijateljskom tonu. Da prijevod bude što vjerniji originalu, prevodilac se mora poslužiti odgovarajućim izražajnim sredstvima: riječima, oblicima i slikama. Jedno je od tih sredstava aorist koji vrlo dobro odgovara grčkom aoristu. Jedva da ima u hrvatskom jeziku koje drugo vrijeme koje bi mu odgovaralo po smislu i po izražajnoj jakosti. Doduše, on se može zamijeniti prezentom ili perfektom perfektivnih glagola i takve zamjene u nekim slučajevima ne zvuče neobično i neugodno. No, čemu i zašto siromašiti jezik liturgijskih knjiga?

Rođeni štokavac u živu razgovoru, kad pripovijeda neki zanimljivi događaj, kad nešto važno priopćuje nekoj osobi, služi se aoristom. Njime će se on poslužiti i u pismenom priopćivanju nekih zanimljivih i važnih događaja. Toga nije učinio prevodilac u rečenici: »Milost Boga, našega Spasitelja objavila se svim ljudima« (Tit 2,11).[96] Tekst se čita na prvoj božićnoj misi. Crkva ga upotrebljava, kao što ga je upotrijebio sv. Pavao, da saopći vjernicima značajan događaj, dolazak Sina Božjega na zemlju. U grčkom originalu stoji aorist. I u hrvatskom prijevodu mogao je stajati aorist: **objavi se**, ili možda još bolje: **očitava se** ili **pokaza se.**

Ponešto neugodno zvuče rečenice kao: I duh **uđe** u njih i **oživjeli su** i **stali su** na svoje noge (Ez 37,10)[97] — A kad **vidješe** učenici, **rasrde se** i **reknu** (Mt 26,8);[98] — **I jeli su i nasitili su se,** i od komada, što **su preostali, nakupiše**

96) ČIE, str. 4.
97) ČIE, Velika subota, 7. pror., str. 51.
98) ČIE, Cvjetna nedjelja, str. 26.

sedam košara (Mk 8,8).[99] Prevodilac je u tim rečenicama, gdje se prikazuju događaji koji su se dogodili u kratkom vremenskom razmaku, upotrijebio tri vremena: prezent, perfekt i aorist. To miješanje vremena ne odgovara ritmu rečenice i ritmu njihova sadržaja i ne djeluje ugodno na jezični osjećaj. S obzirom na brzinu odvijanja događaja, o kojima je govor, najbolje bi bilo da je prevodilac upotrijebio aorist mjesto hist. prezenta i perfekta.

Koliko sam mogao ustanoviti, u ČIE imperfekt je upotrijebljen u nekoliko slučajeva,[100] a pluskvamperfekt, koji se tvori od imperfekta pomoćnog glagola i glagolskog pridjeva radnog, niti jedan put. Međutim, oba ta vremena češće susrećemo u djelima naših najistaknutijih književnika prve polovice 20. st.: Matoša, Nazora i Šimunovića. Za njih se barem ne može reći da nisu dobro poznavali hrvatski jezik i da nisu osjećali izražajnu vrijednost tih vremena, mjesto kojih naš se prevodilac služi perfektima imperfektivnih glagola, a pokatkad i pluskvamperfektom učinjenim od perfekta i glagolskoga pridjeva radnog.

Jezik Sv. pisma pun je živih slika, poredaba, dijaloga, uzvišenih misli, svečanih govora i izljeva najdubljih osjećanja. Takvu raznovrsnu sadržaju vrlo često dobro odgovaraju naši imperfekti. Oni u sebi kriju nešto aristokratsko i svojim dugim slogovima djeluju veličanstveno i kao takvi, po Rešetarovu mišljenju, vrlo dobro pristaju »za svečanu knjigu kakva je Sv. Pismo«.[100a] Doduše, oni djeluju ponešto arhaički, ali crkvene knjige »podnose svagda i neke jezične arhaizme« (S. Ivšić).[100b]

Prevodilac nije bio uvijek dobre sreće ni u upotrebi ostalih vremena. Na primjer u rečenicama: dozove sluge..., da **zna** koliko je koji stekao (Lk 19,15);[101] — koji su došli, da ga čuju i **liječe se** od svojih bolesti (Lk 6,18);[102] — Nitko nema veće ljubavi od ove, da tko svoj život **polaže** za svoje prijatelje (Iv 15,13);[103] — Blago vama, kad vas ljudi **mrze** i odbace vas, pogrde i prezru (Lk 6,22);[104]

99) ČIE, 6. nedjelja po Duhovima, str. 70.
100) ČIE, Isp. evanđelje 3. mise na Božić, str. 5.
100a) Isp. Slavia XI/1932, str. 585.
100b) »Ogledi« Sovićeva prijevoda »Staroga zavjeta«, **Hrvatski jezik**, Zagreb 1939, g. I, br. 8—10, str. 147—148.
101) ČIE, 20. VIII, Sv. Stjepan, kralj, str. 123.
102) ČIE, 2. misa više mučenika..., str. 145.
103) ČIE, Uoči blagdana sv. apostola, str. 141.
104) ČIE, 2. misa više mučenika, str. 145.

— Jer tko od vas hoteći graditi kulu, najprije ne sjedne i **računa,** koliko treba troška (Lk 14,28)[105] prezenti: **zna, lije-če se, polaže, mrze** i **računa** ne zvuče ugodno u odnosu prema drugim glagolskim oblicima u rečenici. Smisao pojedinih rečenica, osobito prezenti perfektivnih gragola koji stoje ispred ili iza njih, traže da se i od njih upotrijebi perfektivni oblik: **dozna, izliječe se, položi** i **izračuna.** U četvrtoj rečenici prezent **mrze** stoji mjesto futura II, ali nepravilno, jer prezent imperfektivnih glagola uzima se mjesto futura II samo u slučaju kad je u rečenici ispred njega budućnost dovoljno označena, a to u navedenoj rečenici nije. U takvim slučajevima uzima se prezent perfektivnih glagola, dakle: **zamrze.**

6. Glagolski oblici i značenje nekih glagola

U ČIE ima izvjestan broj glagolskih oblika koji ne idu u književni jezik. Tako u književni jezik ne idu oblici futura I: i **uvesti ćeš** u kovčeg (Post 6, 19);[106] — i **uvesti ću** vas u Izraelsku zemlju (Ez 37,12);[107] — **izvesti ću** vas iz vaših grobova (Ez 37,13);[108] — **smesti će se** (Mudr 5,2);[109] — **susresti će** vas čovjek (Lk 22,10);[110] Isto tako u književni jezik ne idu kondicionali: Kad **bi** vi **poznavali** mene, **poznavali bi** i moga Oca (Iv 14,7);[111] — **Kad bi vi** mene **ljubili,** svakako **bi se radovali,** što idem k Ocu (Iv 14,28);[112] — Kad **bi mi** sami sebe **prosuđivali,** ne **bi bili osuđeni** (1 Kor 11,31);[113] — Takvo pouzdanje po Kristu imamo u Boga, ne kao da **bi mogli** prosuđivati sami sebe 2 Kor 3,4);[114] — Jer i kad **bi se htio** hvaliti, ne bih bio bezuman (2 Kor 12,6).[115] Istina, u običnom govoru uzima se **bi** za sva lica, u jednini i množini, ali u pisanom, književnom jeziku treba upotrijebiti posebni, odgovarajući oblik za svako lice, a to prevodilac nije učinio u navedenim slučajevima.

105) ČIE, 1. misa jednog mučenika biskupa, str. 142.
106) ČIE, Velika subota, 2. pror., str. 47.
107) ČIE, Velika subota, 7. pror.. str. 51.
108) ČIE, Velika subota, 7. pror., str. 51.
109) ČIE. Misa jednog mučenika . . ., str. 146.
110) ČIE, Velika srijeda, Muka po Luki, str. 36.
111) ČIE, 1. V, Sv. Filip i Jakov, str. 102.
112) ČIE, Duhovi, str. 63.
113) ČIE, Veliki četvrtak, str. 40.
114) ČIE, 12. nedjelja po Duhovima, str. 74.
115) ČIE, Nedjelja, Šezdesetnica, str. 18.

Ne zvuče dobro ni kondicionali u rečenicama: Kad on ne bi bio zločinac, ne **bismo** ga **bili tebi predali** (Iv 18,30);[116] — da ga preda, kad **ne bi bilo** naroda (Lk 22,6).[117] U prvoj rečenici mjesto kondicionala II bolje stoji kondicional I jer se ne radi o nekoj radnji koja se dogodila prije radnje zavisne rečenice, nego obratno. U drugom slučaju kondicional se ne može održati. Mjesto njega mora stajati futur II — kad **ne bude** naroda.

Gramatički je nepravilan glagolski pridjev prošli **štedila** u rečenici: »Jer nijesi **štedila** sebe, kad si vidjela (Jdt 13,25).[118] Izveden je od glagola **štedjeti** koji pripada 1. razredu III glagolske vrste kao i glagol **vidjeti.** Prema tome, glagolski pridjev radni za ženski rod mora glasiti **štedjela** kao što od **vidjeti** glasi **vidjela.** Glagol **navij**e**štati** napisan je sa -je- mjesto sa -ije- u rečenici: ». . . i **navještat će** hvalu Gospodnju« (Iz 60,6).[119] U glagolskim pridjevima: **rasčlanjeni** (Predgovor), **isčupali** (Mt 13,29),[120] **isčekivao** (Lk 2,25)[121] nije do kraja provedena asimilacija suglasnika. Provedena je samo asimilacija po zvučnosti, a trebalo je provesti još i asimilaciju po mjestu tvorbe, prema kojoj **s** ispred **č** mora dati š, dakle: **raščlanjeni, iščupali, iščekivao.**

U više slučajeva prevodilac ne upotrebljava pojedine glagole u njihovu pravom značenju i na pravom mjestu. Tako bismo u rečenici: »A komu se manje **otpušta,** ljubi manje« (Lk 7,47)[122] mjesto **otpušta** voljeli **oprašta.** U ČIE na dva mjesta čitamo: »Tko ne ostane u meni, izbacit će se kao loza, koja će **osušiti«** (Iv 15,6)[123] i na jednom mjestu: ». . . kakva je žena, koja ga **dotiče«** (Lk 7,39).[124] Svatko može lako opaziti da je u objema rečenicama ispuštena zamjenica se i da su glagoli **osušiti** i **doticati** u njima refleksivni: **osušiti se, doticati se.**

U štokavskom narječju nije običan izraz **i daj mu ime Isus** (Mt 1,21).[125] Mjesto njega štokavci će reći: **i nadjeni mu ime Isus,** kako, za razliku od Žuvića, imaju svi naši noviji prevodioci Sv. pisma (Vlašić, Zagoda, Šarić, Rupčić).

116) ČIE, Veliki petak. Muka po Ivanu, str. 43.
117) ČIE, Velika srijeda, Muka po Luki, str. 36.
118) ČIE, 15. IX, Sedam žalosti B. D. Marije, str. 126.
119) ČIE, Bogojavljenje, str. 11.
120) ČIE, 5. nedjelja po Bogojavljenju, str. 15.
121) ČIE, 2. II, Svijećnica, str. 93.
122) ČIE, 22. VII, Sv. Marija Magdalena, str. 117.
123) ČIE, Misa jednog mučenika . . ., str. 146.
124) ČIE, 22. VII, Sv. Marija Magdalena, str. 116.
125) ČIE, Badnjak, str. 3.

Glagol **slijediti** u izrazu: da **slijedite** njegove stope (1 Pet 2,21)[126] knjiška je kovanica i kalk latinskog glagola **sequor**. Rođeni će štokavac reći: **ići za njegovim stopama**, ili: **ići njegovim stopama**. Neobična je upotreba glagola **strpjeti se** s prijedlogom **sa** u retku: »**Strpi se sa mnom** i sve ću ti isplatiti« (Mt 18,26).[127] Izraz: **strpi se sa mnom** označuje društvo: **Pričekaj zajedno sa mnom**, a ne **potrpi me** ili **pričekaj me**.

Rečenica: »... jer si ovo **sakrio mudrima i razumnima**« (Mt 11,25)[128] nejasna je i može se različno shvatiti. Može značiti: **sakriti, potajno postaviti, mudrima; sakriti nešto što pripada mudrima; spremiti nešto za mudre i oduzeti od mudrih**. Da se izbjegne nejasnoća, mjesto dativa treba uzeti genitiv s prijedlogom: **od mudrih i razumnih**, kako su učinili još prvi naši lekcionari (Zadarski, Bernardina Splićanina i Nikše Ranjine), o novijim da ne i govorim.

U ČIE nalazi se i rečenica: »I postavi ih na nebeskom svodu, **da svijetle na zemlju**« (Post 1,17).[129] Izraz **da svijetle na zemlju** vrlo je neobičan u značenju »da rasvjetljuju« ili »da obasjavaju zemlju«, jer je neobična upotreba glagola **svijetliti** s prijedlogom **na** u akuzativu. Jednako je neobičan izraz: **sazovem na svjedočanstvo** (Pz 31,28)[130] u značenju: **pozvati nekoga da svjedoči**.

Neobična je upotreba glagola: **upravljati, nazvati, zvati, napajati, poginuti** u rečenicama: ... veće svjetlilo da **upravlja** dan, a manje svjetlilo, da **upravlja** noć (Post 1,16);[131] — I svod **prozva** Bog nebo (Post 1,8);[132] — Vi me **zovete** Učitelj i Gospodin (Iv 13,13);[133] — **napaja** zemlju (Iz 55,10);[134] — **poginu** svako biće, što se gibalo na zemlji (Post 7,21).[135] Mjesto »upravljati dan, noć« mnogo je ljepše reći »upravljati danom, noću«. Jednako tako mnogo je bolje reći »prozva nebom« s predikatnim instrumentalom nego »prozva nebo« s predikatnim akuzativom, jer glagoli kao **nazvati** mogu mjesto dva akuzativa uza se imati jedan akuzativ i jedan instrumental. To vrijedi i za glagol **zvati** u trećem primjeru. Zato mjesto »vi me zovete Učitelj i

126) ČIE, 2. nedjelja po Uskrsu, str. 57.
127) ČIE, 21. nedjelja po Duhovima, str. 81.
128) ČIE, 15. I. Sv. Pavao, pustinjak, str. 89.
129) ČIE, Velika subota, 1. pror., str. 45.
130) ČIE, Velika subota, 11. pror., str. 52.
131) ČIE, Velika subota, 1. pror., str. 45.
132) ČIE, Velika subota, 1. pror., str. 45.
133) ČIE, Veliki četvrtak, str. 41.
134) ČIE, Velika subota, 5. pror., str. 49—50.
513) ČIE, Velika subota, 2. pror., str. 47.

Gospodin« treba reći: vi me zovete Učiteljem i Gospodinom, odnosno: Učitelju i Gospodine prema lat.: Magister et Domine. Nominativ bi mogao stajati jedino kad bi ispred »Učitelj i Gospodin« stajalo dvotočje s navodnim znakovima. Kiša može **napajati** zemlju samo u figurativnom, prenesenom značenju. Inače, kiša **natapa** zemlju, a pastir **napaja** blago. Glagol **poginuti** upotrebljava se za ljude koji umiru nasilnom smrću. Za nasilnu smrt ostalih živih bića uzima se glalog **uginuti**, crknuti ili neki drugi.

U književnom jeziku glagoli **pobrati** i **prositi** u značenju **počupati** i **moliti** idu u provincijalizme. Prevodilac ih je u tom značenju upotrijebio u rečenicama: Hoćeš li, da idemo i da ga **poberemo**? (Mt 13,28);[136] — Evodiju molim i Sintihu **prosim** (Fil 4,2).[137] U prvom slučaju govor je o čupanju kukolja (ljulja) koji je neprijatelj posijao po pšenici. U drugome o pozivanju Evodije i Sintihe da se pomire. U štokavskom se narječju **pobere voće**, a **prosi se milostinja ili djevojka**. Kukolj se i druge trave **čupaju** ili **žanju**, a netko se **moli, poziva** ili **potiče** da se pomiri.

Stilski su nejasne i rečenice: Ne ću vas **ostaviti sirotama** (Iv 14,19);[138] — Tako trčite **da dostignete** (1 Kor 9,24).[139] U prvoj se izraz **ostaviti sirotama** može razumjeti u smislu »povjeriti sirotama« i u smislu »ostaviti sirotne, ili sirote«. U drugoj glagol **dostignuti** uzet je u značenju **postići, dobiti, odnijeti**. Međutim, on prvotno znači **stići nekoga u trčanju**, a u rečenici je govor o nagradi koju postizava onaj koji prvi dođe do cilja. Zato, da se izbjegne nejasnoća, mjesto »ostaviti sirotama« i »da dostignete« trebalo je reći **ostaviti sirotne** (sirote) i **da postignete** (dobijete).

7. Sintaksa enklitika

Prevodilac ponekad ne stavlja entilike na pravo mjesto. Tako glagolsku enklitiku **je** stavlja iza zareza u rečenici: »Josip, sin koji raste, je kao bujni ogranak« (Post 49,22).[140] To se protivi duhu hrvatskog jezika. Enklitika ne može stajati na početku drugoga dijela neke rečenice koja je uklopljenom rečenicom razdvojena. U tom slučaju iz-

136) ČIE, 5. nedjelja po Bogojavljenju, str. 15.
137) ČIE, 23. nedjelja po Duhovima, str. 82.
138) ČIE, Subota uoči Duhova, str. 62.
139) ČIE, Nedjelja Sedamdesetnica, str. 17.
140) ČIE, Zaštita sv. Josipa, str. 101.

među uklopljenih rečenica i enklitike nalazi se pauza i enklitika, koja se u akcenatskom pogledu naslanja na riječ ispred sebe, nema se na što nasloniti i njezin je položaj neprirodan. Zato je u navedenom primjeru mjesto **je** morao doći naglašeni oblik **jest**.

Glagolska enklitika **je** nije najbolje smještena ni u rečenicama: ... nego bijela kosa je čovječja mudrost i staračko doba je neokaljan život (Mudr 4,8);[141] — A natpis o njegovoj krivici je glasio (Mk 15,26);[142] — Izvršenje, dakle, zakona je ljubav (Rim 13,10).[143] Enklitika se u tim rečenicama nalazi na kraju pojedinih izgovornih cjelina ili sintagma koje za sebe sačinjavaju logičnu cjelinu i označuju neki pojam. Iza svake sintagme postoji mali odmor. On je potreban da se sintagma osjeti kao logična cjelina. To je razlog zašto enklitika **je** nekako neprirodno zvuči u navedenim primjerima, kao što neprirodno zvuče enklitike: **će, ćete** u rečenicama: Pravedni moj sluga **će** svojom mukom mnoge opravdati (Iz 53,11);[144] — Da, čašu moju **ćete** piti (Mt 20,23).[145]

U glavnim i usporednim rečenicama namještaj je enklitika dosta slobodan. Naprotiv, u zavisno-složenim rečenicama njihovo je mjesto odmah iza veznika. Tomu se pravilu protivi položaj glagolske enklitike **je** u rečenici: »... jer plod svjetlosti **je** svaka dobrota i pravda i istina« (Ef 5,9).[146]

Položaj zamjeničkih enklitika **se ga** u rečenici: »Oni su šutjeli, a on **se ga** dotače« (Lk 14,4)[147] protivi se duhu hrvatskog jezika. Enklitika **se** nenaglašeni je oblik akuzativa povratne zamjenice **sebe**, a **ga** je nenaglašeni oblik genitiva lične zamjenice **on**. Kad se u rečenici nađe više zamjeničkih enklitika jedna do druge, onda zamjenica u genitivu mora stajati ispred zamjenice u akuzativu. Prema tome, **ga** mora stajati ispred **se**.

Nije na pravom mjestu ni enklitika **se u** rečenici: »Tada poče proklinjati i zaklinjati se« (Mt 26,74).[148] U takvoj stilizaciji glagol **proklinjati** može se uzeti u prelaznom smislu. No, prevodilac ga je uzeo u refleksivnom obliku

141) ČIE, 5. XI, Sv. Emerik, str. 136.
142) ČIE, Veliki utorak, Muka po Marku, str. 34.
143) ČIE, 4. nedjelja po Bogojavljenju, str. 14.
144) ČIE, Velika srijeda, str. 35.
145) ČIE, 25. VII, Sv. Jakov, apostol, str. 117.
146) ČIE, 3. nedjelja Korizme, str. 22.
147) ČIE, 16. nedjelja po Duhovima, str. 77—78.
148) ČIE, Cvjetna nedjelja, str. 28.

i značenju: **poče se kleti i preklinjati,** ali to iz njegove stilizacije ne proizilazi. Njegovu rečenicu možemo shvatiti kao da je Petar počeo nekoga proklinjati, a sebe zaklinjati, a sve to zbog toga što enklitika **se** ne stoji na svome mjestu. Njezino je mjesto ili iza **Tada** ili iza **poče**. I sam glagol **proklinjati se** nije sretno izabran u značenju **kleti se.**

Prevodilac se nije poslužio nekim enklitičkim oblicima u duhu književnog jezika. Tako enklitički oblik **ju** nekad upotrebljava mjesto oblika **je**, npr.: ... nego napaja zemlju, oplođuju **ju** i čine da klije (Iz 55,10);[149] — ... i napunio **ju** životinjama (Bar 3,32).[150] U oba slučaja mora stajati **je** jer se **ju** uporebljava samo ispred glagolske enklitike **je** i iza glagolskih oblika koji se svršavaju na **-je**.

Nije u duhu književnog jezika ni upotrebljavaje naglašenoga oblika zamjenice mjesto nenaglašenog ili enklitičkog oblika, npr.: Tada pograbiše kamenje, da bace na **njega,** ali se Isus sakri (Iv 8,59);[151] — ... svaki koji vidi Sina i vjeruje u **njega,** ima vječni život (Iv 6,40).[152] Smisao rečenica govori da zamjenice nisu naglašene. Prema tome, mjesto **njega** treba da stoji enklitika **nj**.

8. Sintaksa padeža

U hrvatskom književnom jeziku uz prelazne zanijekane glagole može stajati i genitiv i akuzativ. U klasičnom štokavskom narječju u takvim slučajevima dolazio je samo genitiv, što je osobina i drugih slavenskih jezika. Naš prevodilac više upotrebljava genitiv nego akuzativ. I to je posve ispravno. No, on ponekad stavlja genitiv uz prelazne glagole koji nisu zanijekani ili uz zanijekane glagole koji nisu prelazni. On npr. piše: »Ja sam sišao s neba, ne da vršim **svoje volje**« (Iv 6,38).[153] Tu nepravilno stoji genitiv mjesto akuzativa jer se ne radi o zanijekanom prelaznom glagolu. Da se vidi kako glagol **vršiti** nije zanijekan, rečenica se može ovako konstruirati: Ja sam sišao s neba, ali nisam zato sišao da vršim svoju volju. Jasno je da se tu ne radi o zanijekanom glagolu **vršiti,** nego o glagolu **vršiti** koji kao prelazan traži objekt u akuzativu.

149) ČIE, Velika subota, 5. pror., str. 49—50.
150) ČIE, Velika subota, 6 pror., str. 50.
151) ČIE, Nedjelja Muke, str 24.
152) ČIE, Pogrebna misa, str. 160.
153) ČIE, Pokojničke mise, 3. Obljetnica, str. 161—162.

Nikako se ne mogu opravdati ni genitivi u rečenici: »A **bludnosti** niti **kakve nečistoće i škrtosti** neka se među vama ni ne spominje, kao što dolikuje svetima; tako ni **bestidnosti** ni **ludog govora** ili **nepristojne šale**, što ne dolikuje, nego radije zahvaljivanje« (Ef 5,3—4).[154] Tu se ne radi o genitivu objekta uz zanijekani prelazni glagol, nego se radi o zanijekanom povratnom ili refleksivnom glagolu **spominjati se**, koji služi za izricanje pasiva mjesto participa pasivnog ili glagolskog pridjeva trpnog **spominjan**. Mjesto: »neka medu vama ne bude ni spominjana bludnost« posve ispravno može se reći: »neka se među vama ni ne spominje«, ali u tom slučaju: **bludnost, nečistoća,** itd. kao subjekti pasivne rečenice moraju stajati u nominativu, kao što stoje u grčkom i latinskom tekstu. To je donekle osjetio i sam prevodilac pa je **zahvaljivanje** stavio u nominativ.

Genitivi **učenika** i **tijela** u rečenicama: i počne prati noge **učenika** (Iv 13,5);[155] — On je glava **tijela** Crkve (Kol 1,18)[156] gramatički pravilno zvuče, ali sa stilističkog stajališta mjesto njih mnogo bi bolje pristajao dativ posvojni: **noge učenicima, glava tijelu Crkve**. Jednako tako mjesto genitiva partitivnog: i želi vidjeti **dobrih dana** (1 Pet 3,10)[157] bolje stoji akuzativ, jer svatko želi vidjeti ili doživjeti **dobre dane** uopće, a ne samo dio **dobrih dana**.

Prevodilac nije bio uvijek dobre sreće ni u upotrebi prijedloga i veznika. On npr. piše: Herod ga prezre svojom vojskom (Lk 23,11);[158] — i uze sobom Petra i Jakova i Ivana (Mk 14,33);[159] — Mogli smo pred vama nastupiti vlašću (1 Sol 2,7);[160] — I spustiše me kroz prozor u košari po zidu (2 Kor 11,32).[161] U prve tri rečenice prevodilac je ispustio prijedlog **s(a)**. U dvije od njih radi se o instrumentalu društva, a ne o instrumentalu sredstva. Herod je prezreo Isusa zajedno sa svojom vojskom, u društvu svoje vojske, a ne »svojom vojskom« kao nekim sredstvom. Isus je u Getsemanskom vrtu uzeo **sa sobom** tri apostola, a nije ih uzeo i ponio u sebi. U trećem slučaju imamo instrumental načina koji bolje stoji s prijedlogom nego bez prijedloga s. Prijedlog **po** u četvrtom primjeru može se dvojako shvatiti: **po vrhu zida i niza zid**. Rečenica se ima shvatiti u ovom drugom značenju. Zato mjesto **po** treba upotrijebiti prijedlog **niz**.

154) ČIE, 3. nedjelja Korizme, str. 22.
155) ČIE, Veliki četvrtak, str. 40.
156) ČIE, Krist Kralj, str. 134.
157) ČIE, 5. nedjelja po Duhovima, str. 69.
158) ČIE, Velika srijeda, Muka po Luki, str. 38.
159) ČIE, Veliki utorak, Muka po Marku, str. 32.
160) ČIE, 1. VI, Sv. Gaudencije, str. 106—107.
161) ČIE, Nedjelja Šezdesetnica, str. 18.

U književnom se jeziku ne prisluškuje »do vratiju« (Crkv 21,27),[162] kako stoji u ČIE, nego »na vratima«. Prisluškivati »do vratiju« može značiti »stajati uz vrata i prisluškivati«, ali ... to nije smisao latinskog teksta, nego prisluškivati na vratima«. Zato ga je trebalo tako i prevesti. Oblik **vratiju** ne ide u hrvatski književni jezik, nego u provincijalizme.

9. Konstrukcija rečenica

Prevodilac se više puta izražava pasivom gdje bi bolje stajao aktiv, jer naš jezik više voli verbalnu nego supstantivsku dikciju. Očito prevodilac se u toj stvari poveo za latinskim jezikom koji, za razliku od našega, voli pasiv i supstantivsku dikciju. Prevodilac npr. ima: Bit ćete izdani od roditelja i braće i rođaka i prijatelja (Lk 21,16);[163] — Ako tko mene ljubi, bit će ljubljen od moga Oca (Iv 14,21);[164] — A zar nijeste čitali o uskrsnuću mrtvih, što vam je bilo rečeno od Boga (Mt 22,31);[165] — Jer se Gospodinova riječ razglasila od vas (1 Sol 1,8).[166] Svim tim pasivima odgovara pasiv u latinskom tekstu: Trademini autem a parentibus . . .; — . . . diligetur a patre meo; — . . . dictum est a Deo; — a vobis diffamatus est . . . Mjesto pasiva u hrvatskom prijevodu mnogo bi bolje stajao aktiv. Pogotovu, bolje bi stajao aktiv u rečenici: ». . . nije znao, da je zbilja što se događa **po anđelu**« (Dj 12,8),[167] jer se pasiv s prijedlogom **po** u ovakvim slučajevima protivi duhu hrvatskog jezika.

Veznik **ako** ne može biti upitni veznik u književnom jeziku. Ipak ga je naš prevodilac upotrijebio na jednom mjestu kao upitni veznik. On piše: »Pošalje goluba, da vidi, **ako** je prestala voda pokrivati zemlju« (Post 8,8)[168] Vjerojatno se poveo za latinskim tekstom u kojemu stoji veznik **si**. No treba znati da **si** u latinskom jeziku može biti

162) ČIE, 16. V, Sv. Ivan Nepomuk, str. 104.
163) ČIE, Više mučenika, 1. misa, str. 144.
164) ČIE, Subota uoči Duhova, str. 62.
165) ČIE, 21. VI. Sv. Alojzije, str. 110.
166) ČIE, 6. nedjelja po Blagojavljenju, str. 15—16.
167) ČIE, 29. VI, Sv. Petar i Pavao, str. 111—112.
168) ČIE, Velika subota, str. 47.

ne samo pogodbeni nego i upitni veznik, kao npr. u ovom slučaju. I tada znači **da li, je li**. Prema tome, tako ga je trebalo i prevesti.

U rečenici: »Pogledajte ptice nebeske, koje ne siju niti žanju niti sabiru u žitnice« (Mt 6,25)[169] mjesto niječne čestice **ne** bolje bi stajao veznik **niti** jer bi se tako istakao i glagol **siju** koji u stilizaciji ČIE nije jednako istaknut kao glagoli **žanju** i **sabiru**. Prevodilac nije dobro učinio što nije preveo lat. veznik **et**, odnosno grčki **kai**, u rečenici: »zemlja se potrese, pećine se raspukoše, grobovi se otvoriše« (Mt 27,51—52),[170] Rečenica je bez njih izgubila na svojoj izrazitosti i ljepoti. Tempo događaja bez veznika teče odveć brzo. S veznikom tempo je usporen i rečenica dobiva veću izražajnu snagu: i zemlja se potrese, i pećine se raspukoše, i grobovi se otvorište.

Hrvatski književni jezik ne trpi upotrebu dvaju veznika u neposrednoj blizini. Takav slučaj imamo u rečenicama: **da kada** dođe onaj, koji te je pozvao, reče ti (Lk 1410);[171] — Zaista vam kažem, **da kad** u vrijeme preporoda bude sin čovječji sjedio . . ., i vi . . . sjedit ćete (Mt 19,28).[172] Veznike **da kada** trebalo je rastaviti i tako ih rasporediti kako bi rečenice bile neusiljene i lake za izgovor ,npr.: **kada** dođe onaj, koji te je pozvao, **da** ti reče; — **kad** u vrijeme preporoda . . ., **da** ćete i vi sjediti.

Prevodilac nije dobro razlikovao značenje **kamogod** i **kamo god** u rečenici: »Ovi idu za Janjetom, **kamogod** ide« Otkr 14,4)[173] Sastavljeno **kamogod** je prilog i odgovara lat. prilogu **aliquo**, a rastavljeno **kamo god** je mjesni veznik i odgovara lat. vezniku quocumque. U navedenoj rečenici **kamo god** je veznik i kao veznik ima se pisati rastavljeno. Lat. veznik **quocumque** može značiti i **kuda god**, neodređeno mjesto po kojemu se netko ili nešto kreće. Tako ga neki naši prevodioci (Vlašić, Rupčić) i prevode.

Prevodilac se ne izražava pravilno kad piše: »I vrate se **veseli sedamdeset i dva** i reknu« (Lk 10,17). [174] Mjesto **sedamdeset i dva** trebalo je napisati **sedamdeset i dvojica**.

169) ČIE, 14. nedjelja po Duhovima, str. 76.
170) ČIE, Cvjetna nedjelja, str. 30.
171) ČIE, 16. nedjelja po Duhovima, str. 77—78.
172) ČIE, Misa svetih opata, str. 150.
173) ČIE, 28. XII, Sveta nevina dječica, str. 7.
174) ČIE, 15. VI, Sv. Vid i drugovi, str. 109.

Radi se o Isusovim učenicima, dakle, o odraslim ljudima. Za oznaku odraslih ljudi nije dosta reći **sedamdeset i dva**. Tom broju trebalo je ili dodati imenicu **učenika** ili mjesto **dva** upotrijebiti brojnu imenicu **dvojica**. S druge strane pridjev **veseli** ne stoji dobro u množini. Odnosi se na broj **dva** i mora stajati u dualu, **vesela**. U množini bi mogao stajati jedino tada kad bi se nalazio u drugoj rečenici iza duala **dva**. Mjesto pridjeva mogao je stajati prilog **veselo** ili prijedložni izraz: **s veseljem**.

Oblik **tristo** mjesto **trista** u rečenici: »Neka dužina kovčega bude **triso** lakata« (Post 6,15)[175] ne ide u književni jezik. Mogao je nastati vanjskom analogijom prema **sto**, **petsto** itd. i ubraja se u provincijalizme.

10. Stilistički nedostaci

U ČIE ima više rečenica koje se mogu shvatiti na dva ili više načina. Uzrok je tomu što riječi u rečenici nisu dobro i pravilno raspoređene, što prevodilac nije dovoljno pazio na rod pojedinih imenica, što nije upotrijebio odgovarajuće ravopisne znakove ili što nije više pripazio da tekst jasnije prevede. Takve su npr. rečenice: **Ti** su od vijeka **poznati jaki ljudi** (Post 6,4);[176] — Kad bi tko dao sve bogatstvo svoga doma, **prezreo bi ga** kao ništa radi ljubavi (Pj 8,7);[177] — Ti si, Gospodine, u početku udario temelj zemlji, i nebo je djelo tvojih ruku. **Ona će proći,** a ti ćeš ostati (Herb 1,10.11);[178] — Toliko je uzvišeniji od anđela, koliko je **slavnije ime baštinio od njih** (Herb 1,4):[179] — A on ih zapita: Što? **Kažu mu za Isusa Nazarećanina** (Lk 24,18);[180] — Uzađe Isus na goru da moli, i **prenoćio je u** molitvi (Lk 6,12).[181]

Prvu rečenicu možemo shvatiti: **ti su jaki ljudi od vijeka poznati** i **ti su ljudi od vijeka poznati kao jaki.** Lat. tekst glasi: Isti sunt potentes a saeculo viri famosi. Njegov je smisao: **Ti su junaci od vijeka na glasu**. U drugoj

175) ČIE, Velika subota, 2. pror., str. 47.
176) ČIE, Velika subota, 2. pror., str. 46.
177) ČIE, Prečisto Srce Marijino, str. 106.
178) ČIE, Božić, 3. misa, str. 5.
179) ČIE, Božić, 3. misa, str. 5.
180) ČIE, Uskrsni ponedjeljak, str. 55—56.
181) ČIE, 24. VIII, Sv. Bartolomej, str. 123—124.

rečenici ne zna se na koga se odnosi enklitika **ga**, da li na **bogatstvo** ili na **vlasnika** bogatstva, a rečenicu je trebalo tako konstruirati da se iz nje moglo razumjeti da se **ga** odnosi na **bogatstvo.** U trećem primjeru zamjenica **ona**, kojom se počinje druga rečenica, morala bi se odnositi, prema drugim prevodiocima, na **nebo.** No, **nebo** je srednjega roda. Prema tome i zamjenica bi morala stajati u srednjem rodu. U ženskom rodu ne bi mogla stajati sve kad bi se odnosila na **zemlju** i na **nebo.** Prevodilac je pogriješio vjerojatno stoga što je mislio da je mjesto **nebo** napisao **nebesa.** U četvrtom primjeru izraz **slavnije ime baštinio od njih** može značiti da je Krist **baštinio ime od anđela** i da je **imao slavnije ime nego anđeli**, a ovo je drugo ispravno. U petom primjeru nejasan je odgovor na pitanje **Što.** Bio bi jasan da je prevodilac iza **kažu mu** stavio dvotočje i navodne znakove. U šestom primjeru neobičan je izraz **prenoćio je u molitvi.** Isus nije prenoćio u molitvi, nego u gori, a **noć je proveo u molitvi.**

Nespretno je stilizirana i ujedno je nejasna rečenica: »Vi znate, da naš dolazak k vama nije bio uzaludan, jer znate, da smo trpili i da smo u Filipima bili pogrđeni (kako znate), pouzdali smo se u Boga našega, da vam propovijedamo Božje evanđelje uz veliku borbu« (1 Sol 2,1—2).[182] Nejasnoća je nastala odatle što prevodilac nije preveo neke riječi (ispi, ante) i što je lat. tekst **sed ante passi et contumeliis affecti, sicuit scitis** . . . povezao s tekstom ispred njega, što je participe preveo izričnim rečenicama a **sicut scitis** uzročnom rečenicom **jer znate.** Čitav lat. tekst glasi: **Ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit; sed ante passi et contumeliis affecti, sicut scitis, in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro loqui ad vos evangelium Dei in multa sollicitudine.** Tekst je trebalo prevesti po prilici ovako: **Braćo, sami znate, da naš dolazak k vama nije bio uzaludan. Pa premda smo, kako vam je poznato, prije bili u Filipima napadani i pogrđivani, pouzdali smo se u Boga našega i propovijedali vam evanđelje Božje s velikim naporom.** Participi **passi, affecti** mogli su se prevesti vremenskom, uzročnom ili dopusnom rečenicom, nipošto izričnom rečenicom. Smisao traži da se prevedu dopusnom rečenicom. Glagolski pridjev radni **trpili** mjesto **trpjeli** ne ide u književni jezik.

182) ČIE. 1 VI. Sv. Gaudencije. str. 106.

Konstrukcija pojedinih rečenica u ČIE više puta hramlje zbog dosta neprirodnog smještaja riječi od kojih su sastavljene, npr: Ali onaj od ropkinje bio je rođen po tijelu, a po obećanju onaj od slobodne (Gal 4,23);[183] — Kopati ne mogu, a stidim se prositi (Lk 16,3);[184] — Pred blagdan Vazma, jer je Isus znao, da je došao njegov čas, da s ovoga svijeta ode k Ocu, jer je ljubio svoje koji su na svijetu, ljubio ih je do kraja (Iv 13,1);[185] — I tako su išli dalje, i dođu na mjesto, koje mu je pokazao Bog, gdje je podigao oltar (Post 22,9);[186] — A kad je Mojsije svršio pisati naredbe ovoga zakona u knjizi, levitima, koji su nosili kovčeg Gospodnjega zavjeta, zapovijedi (Pz 31,24.25);[187] — Krist kao veliki svećenik budućih dobara dođe po većem i savršenijem šatoru, koji nije učinjen rukama, to jest od ovih stvorova, niti s krvlju jaraca ili junaca uđe jedamput u svetište i steče vječni otkup, nego vlastitom krvlju. Jer ako krv jaraca i junaca i posuti pepeo junice posvećuje okaljane na čistoću tijela, koliko će više krv Kristova, koji samoga sebe neokaljana prenese Bogu? (Hebr 9,11—14).[188]

U prvom primjeru red riječi suprotne rečenice treba da bude **a onaj od slobodne po obećanju.** To traži njezin smisao i odnos prema glavnoj rečenici. Takav red riječi u suprotnoj rečenici ima grčki i latinski tekst. Zbog istih razloga u suprotnoj rečenici drugoga primjera mora na prvom mjestu odmah iza veznika stajati glagol **prositi.** U trećem primjeru imamo mnogostruko složenu rečenicu s pet uklopljenih rečnica i s glavnom kojoj se treba domišljati. Dijelove glavne rečenice razbija pet zavisnih rečenica pa je rečenički sklop teško pregledati i razumjeti. U četvrtom slučaju mjesni veznik **gdje** odijeljen je uklopljenom rečenicom od riječi na koju se odnosi, a morao je stajati neposredno iza nje. Tako je u narednom primjeru predikat **zapovijedi** stavljen na kraj i uklopljenom rečenicom udaljen od svoga objekta **levitima.** U posljednjem primjeru prva je složena rečenica nepregledna i na prvi mah nerazumljiva. Treba je više puta pročitati da se shvati njezin smisao. Najveću nejasnoću stvara izraz **to jest od ovih**

183) ČIE, 4. nedjelja Korizme, str. 23.
184) ČIE, 8. nedjelja po Duhovima, str. 71—72.
185) ČIE, Veliki četvrtak, str. 40.
186) ČIE, Velika subota, 3. pror., str. 48.
187) ČIE, Velika subota, 11. pror., str. 52.
188) ČIE, Nedjelja Muke, str. 24.

stvorova, onda veznik **niti** koji bi se prema tekstu ČIE morao odnositi na **šator,** i slab raspored riječi u suprotnoj rečenici. Nejasnoća se mogla izbjeći da se mjesto navedenog izraza upotrijebio izraz **to jest koji nije od ovoga svijeta,** iza njega stavila točka i ostali dio izrazio novom složenom rečenicom s ovim rasporedom riječi: **I on jedamput uđe u svetište i steče vječni otkup, ne krvlju jaraca ili junaca, nego vlastitom krvlju.** Prevodilac prvi put uz riječ **krv** piše prijedlog **s,** a drugi put ne piše. Ako se **krvlju** shvati kao instrumental načina, onda se uza nj piše prijedlog s na oba mjesta. No, ako se shvati kao instrumental sredstva, onda se prijedlog ne piše. U drugom dijelu posljednjeg primjera najveća je nepravilnost pisanje odnosne zamjenice **koji** iza izraza **krv Kristova.** Zamjenica **koji** može se odnositi ili na imenicu ili na zamjenicu, nipošto na pridjev kao u ovom slučaju: **koliko će više krv Kristova, koji . . . sebe . . . prinese.**

Evanđelistar je knjiga u kojoj se nalazi izbor značajnijih dijelova Sv. pisma Staroga i Novoga zavjeta. Pri njihovu prevođenju u hrvatski jezik trebalo je paziti na karakter njihova teksta, jer, kako je već rečeno, neke su knjige Sv. pisma pisane svečanim govorničkim stilom, neke, kao poslanice, intimnim prijateljskim tonom, a neke uzvišenim pjesničkim stilom. Čini se da auktor ČIE nije na to mnogo pazio. Tako npr. on dosta »prozaički« prevodi dva prva stiha veličanstvenog hvalospjeva **Magnificat: »Neka veliča moja duša Gospodina, i raduje se moj duh u Bogu, mojemu Spasitelju«** (Lk 1,46—47).[189] Hvalospjev je pun najuzvišenijih misli i najdubljih osjećanja i ispjevan u najvećem duševnom zanosu. Nesklad se osjeća što je **magnificat** preveden imperativom, a **exsultavit** prezentom i što rečenica nema ritma koji bi odgovarao ritmu lat. teksta. To se posebno osjeća u izrazu **i raduje se moj duh,** gdje treba naglasiti i zamjenicu **moj** i imenicu **duh,** tako da imamo dva naglaska jedan do drugoga. Taj se čvor mogao izbjeći stavljanjem zamjenice iza imenice **duh.** U takvu položaju zamjenica se vlada kao enklitika i akcenatski se naslanja na imenicu. Da se dobije što pjesničkiji izraz, koji bi barem donekle odgovarao izrazu originala, trebalo je ostaviti isti red riječi kao u grčkom i u latinskom tekstu. U njima se sve tri posvojne zamjenice nalaze iza odnosnih imenica, pa ih je tako trebalo pisati i u hrvatskom prijevodu. To se ništa ne protivi duhu hrvatskog jezika, a time bi se mnogo dobilo na ritmu i na pjesničkom karakteru rečenice.

189) ČIE, 2. VII, Pohođenje B. D. Marije, str. 113—114.

11. Odnos prema tradiciji

Prof. Žuvić je nastojao prevesti perikope Sv. pisma »u lakom hrvatskom jeziku, kako se govori u većem dijelu hrvatskoga naroda i piše u štampi za šire krugove« (Predgovor). I u tom je uspio, izuzevši mjesta od kojih su neka navedena u ovoj raspravi. No, to se pravilo može odobriti samo djelimično. Jezik Sv. pisma nije govorni jezik svakidašnjeg saobraćaja, kao ni jezik kojim se piše »za šire krugove«. Barem ne bi smio takav biti. Jezik Sv. pisma i liturgijskih knjiga ima svoje specifične zakone koji su nastali i ustaljeni višestoljetnom praksom. U hrvatskim primorskim krajevima narodni se jezik u crkvi njeguje ima više stoljeća. Pri tom su nastali stalni izrazi za neke pojmove. I sam način istraživanja utro je sebi put i dobio pravo opstanka. Iz liturgijskih knjiga mnogi ustaljeni izrazi ušli su u govorni i književni jezik hrvatskog naroda. Svi ti izrazi i taj način izražavanja moraju se poštovati ako se ne protive duhu hrvatskog jezika. Zato se prevodilac pri prevođenju morao obazirati na našu crkvenu tradiciju i na već ustaljeni crkveni jezik, izbjegavajući samo ono što je nerazumljivo, što je zastarjelo ili što se očito protivi književnom jeziku.

Naš prevodilac u Predgovoru ČIE ističe da pri prevođenju svetoga teksta nije zagledao u starije hrvatske prijevode iz bojazni da ne bi »zapao u shematičnost«. Taj bi se postupak mogao odobriti samo u onim slučajevima gdje je »shematičnost« prijašnjih prijevoda bila u suprotnosti s hrvatskim književnim i crkvenim jezikom. Nipošto u drugim slučajevima. Međutim, prof. Žuvić je nastojao dati posve nov i samostalan prijevod. Zato mu se može naći više zamjeraka s jezične i sa stilističke strane.

Sveto pismo puno je semitizama, tj. riječi i izraza semitskog porijekla. Sve te semitizme, koliko se ne protive duhu hrvatskog jezika, treba unijeti u hrvatski prijevod. Doduše, hrvatski prijevod treba da odiše duhom hrvatskog jezika, ali bi bila velika šteta iz njega izbaciti istočnu boju, jer je najbolji i najvjerniji prijevod koji nam može doča-

rati ne samo potpuni smisao izvornika nego i njegov duh. A to su, između ostaloga, semitske riječi i izrazi. Njih su poprimili grčki prevodioci kao i prevodioci Vulgate. Ne treba da od njih previše zaziru i naši prevodioci, pogotovu u slučajevima kad u hrvatskom jeziku ne mogu naći adekvatnih hrvatskih riječi i izraza za neke pojmove. Naši stariji priređivači liturgijskih tekstova bili su u tom pogledu širokogrudniji nego noviji. Auktor ČIE nastojao je isključiti semitizme, grecizme i latinizme iz svoga prijevoda. Pri tome nije bio uvijek sretne ruke. Semitski izraz **benedictus fructus ventris tui** (Lk 1,42)[190] prevodi doslovno **blagoslovljen plod utrobe tvoje,** a izraz **beatus venter qui te portavit** prevodi: **blago tijelu, koje te je nosilo** (Lk 11,27).[191] Prevodilac je, kako se čini, nastojao izbjeći semitizam pa je u drugom slučaju **venter** preveo sa **tijelo,** ali se time udaljio od smisla rečenice, jer drugo je **utroba,** drugo **tijelo.** Možda je htio riječ **utroba** zamijeniti ljepšom riječi. Ako je to želio, onda je mogao mjesto **utroba** upotrijebiti **krilo** koje se u značenju **utroba** češće upotrebljava.

12. Zaključak

Iz iznesenih opasaka o prijevodu i jeziku Žuvićevih ČIE može se zaključiti da u njima, pored nekoliko manjih nedostataka samog prijevoda, ima više jezičnih i stilističkih omašaka. Neke imenice, pridjevi i glagoli nisu upotrijebljeni u duhu književnog i crkvenog jezika. U transkripciji biblijskih imena prevodilac nije bio dosljedan u nekoliko slučajeva. Ponekad je pogriješio pri upotrebi enklitika, zamjenica i mjesnih priloga. Neke su mu rečenice neprirodno građene. Stilistički ne teku spontano i glatko. Pri prevođenju nije dovoljno pazio na književni karakter svetoga teksta i nije nastojao da ga prevede na odgovarajući način.

Prijevod je perikopa Sv. pisma u ČIE u mnogočemu nov s obzirom na prijašnje hrvatske prijevode Sv. pisma. Jedna od značajnijih njegovih novina jest stavljanje posvojnih pridjeva, posvojnih zamjenica ispred imenica mjesto iza imenica. Druga je novina izbjegavanje pluskvamperfekta, imperfekta i glagolskog priloga prošlog i zamjenjivanje aorista prezentom perfektivnih glagola. Što se tiče glagolskog priloga prošlog na **v(ši)** ispravno je postupao jer se taj glagolski oblik danas rijetko upotrebljava i u narodnom govoru i u književnom jeziku. To se može donekle reći za pluskvamperfekt i za imperfekt, nipošto za aorist. Najistaknutiji naši književnici u prvoj polovici našega stoljeća često su se služili i pluskvamperfektom i imperfektom, naročito aoristom. Noviji pisci upotrebljavaju pluskvamperfekt i imperfekt rijetko, aorist često, osobito ako su rođeni štokovci. U junačkim narodnim pjesmama, prikupljenim i izdatim u novije doba, rijetko se susreću prva dva vremena, ali zato aorist vrvi na svakoj strani i u svakoj pjesmi. Aorist je najprikladnije vrijeme za izricanje grčkog aorista koji se u Sv. pismu Novoga zavjeta susreće vrlo često. Zato ga treba zadržati u hrvatskim prijevodima. Jednako i imperfekt gdje god to traži smisao originala, pogotovu kad jezik crkvenih knjiga trpi i neke arhaizme, a imperfekt još nije postao arhaizam.

Dr fra Karlo KOSOR

190) ČIE, 2. VII, Pohođenje B. D. Marije, str. 114.
191) ČIE, 3. nedjelja Korizme, str. 22.

»EKSPORT« ILI MISIJE?

(Naši svećenici, klerici i redovnice u inozemstvu)

Mi smo, ovo nekoliko zadnjih godina, postali možda, prva (osim Irske i Španjolske) eksportna, izvozna, zemlja u katoličkoj Evropi u pogledu duhovnih zvanja. U najmanju ruku, postajemo to. Ne, dakako, po onoj prisilnoj (pa, ponešto, i neapostolskoj) ratnoj emigraciji, koja je i nama samima bila i previše »pustila krv« i ostavila nas u stanju teške anermije, gotovo u svim našim dijecezama i po ovim našim redovima i redovničkim družbama. Mi ovdje mislimo na onu kasniju periodu, koja je započela s pojavom »restauracije« crkvenog života i stupanjem na scenu novih, poratnih, generacija u, inače stiješnjenim i beskućničkim, našim sjemeništima i novicijatima: tamo pred desetak godina (ili nešto više). Ponegdje smo, u pastvi, pa i po samostanima, već popunili sve praznine, ponegdje ih popunjamo, s dosta dobrim perspektivama za budućnost, a ponegdje se već opažaju i prvi znakovi obilja ili i »preobilja«: barem po kriterijima naše još uvijek prilično minimalističke pastoralo-vjerske organizacije i sis-

tema. »Preobilja«, koje je, dakako, vrlo problematično. počnemo li s njim kalkulirati na duže rokove. Budemo li i mi »modernizirali« svoj katolicizam po »zapadnim« (a ne po rimsko-papiskim) modelima i stanemo li se i mi oduševljavati za sistem populacionog planiranja i za »visoki standard« kao za »stvar savjesti«, brzo će tomu »preobilju« i kod nas doći kraj. Ogoljet ćemo i osušit ćemo se kao i oni na zapadu: u zemljama »visokog standarda« i »suvremenog, progresističkog, katolicizma«.

Ali, eto, sad za sad možemo još uvijek govoriti o suficitu u zvanjima i o njihovu »eksportu«. O misionarskom zanosu još, nažalost, ne možemo. Vidjet ćemo, i zašto.

Praktično je prvi put taj »eksport« bio inauguriran potrebama i inicijativama naše emigracije: političke i ekonomske. Našlo se je, najednom, puno našega svijeta, — i katoličkog, — u inozemstvu. Pa ponešto i svećenika. No njih je trebalo još više: za vjersku poslugu emigranata na njihovu jeziku, ali i za, kakvu takvu, afirmaciju i održanje njihove nacionalne individualnosti. U pogibli su, i da se vjerski izrode i moralno pokvare, i da se, etničko-kulturno, denacionaliziraju: asimiliraju se drugome narodu i u njemu utope. Tražili su stoga iz domovine svećenikâ. A s njima, kao pomoćnog personala, i redovnica. Tražili su ih raznim kanalima i sa raznih adresa. Nešto i od biskupa, a još više od redovničkih zajednica. Tražili i dobivali. Osjećali smo dužnost, da svome svijetu, dobre volje, pomognemo. Pogotovu, kad financijskih poteškoća, obično, nije bilo. Njih su rješavali oni, koji su ih zvali i tražili. U inozemstvu su bogatiji od nas. Na putnim troškovima, na nastambi, na materijalnom uzdržavanju, na novcima, rijetko kada da zapinje.

A onda je došla i druga, kritičnija, faza. Na zapadu se brzo, u crkvenim krugovima, pročulo — i izvan okvira naše emigracije, — za relativno obilje zvanja kod nas. Dijelom i preko naših emigranata, a još više preko turista (katoličkih), iza kako su se otvorile granice. I biskupi su, i poglavarstva redovničkih zajednica, na zapadu, za to čuli. Osobito na II. vatikanskom saboru i iza njega: iz razgovora i kontakta s našim biskupima, saborskim ocima, hodočasnicima, putnicima. Pa su se, uvelike, počeli interesirati za novi i bogati »zlatni rudnik« »jeftinih« zvanja. Nekoji zakonitim putem i preko auktoritativnih mjesta, ali nekoji i na svoju ruku, preko privatnih »agentura«, »agenata« i »agentica«, poznate gospode i gospođa. Ti im traže »kantidate« i »kandidatkinje«. I direktno za njihova sjemeništa. Da budu posve i stalno njihovi. Da se asimiliraju: i nacionalno. I obećaju im, da će im kod njih »biti dobro«. Da će u njihovu samostanu imati sve, što mogu poželjeti. Da će ih doškolovati i iškolovati. U njih je kandidata za duhovna zvanja sve manje, pa bi im i te kako dobro došla ta prinova sa istoka. A svi imaju novaca. Pa su spremni »volontere« i unaprijed i kod nas, školovati i financirati. A mi smo opet željni »prodiranja« i širenja na »zapad« i u »veliki svijet«. A »na sigurno«. Ne će onima, koji odlaze, biti »gore nego ovdje«. Idu »u kulturu«. A ugled se i utjecaj naših ustanova širi. I olakšava im se materijalni položaj. »Emigranti« i »filijale« u inozemstvu financijski pomažu matične institucije kod nas. Otvaraju se novi izvori; nalaze se i nadovezuju veze; omogućuje se mladim silama i studij, i usavršavanje, i zaposlenje. Zaposlenje časno i pionirsko. A, pravo recimo, bez prevelika ličnog rizika i žrtava. Nitko ne će »vani« ostati ni gô ni gladan. Sjest će odmah u auto; imat će sav komfor.

Tako je nekako »eksport« započeo. To mu je po prilici »platforma«. A čim smo je kao takvu definirali, odmah nam ona otvara i svoje probleme. I svoje sjene!

I sjene! Ima ih. Tri su, po našemu mišljenju, momenta, koja taj proces zasjenjuju i predstavljaju ozbiljnu pogibao, da se on okrene, — izvrgne, — prije u »apostolski« eksport, nego u pravi, misijski i misionarski, apostolat. Više u gubitak i minus, — barem za naš vjersko-crkveni život u domovini, — nego u dobit i plus.

Uglavnom mi smo, u domovini, po ljudsku, na šteti. Dok drugima dajemo, mi sami gubimo. Još uvijek ima i kod nas praznina. Više, manje svi i sve, koji odlaze, mogli bi se i kod kuće korisno apostolski uposliti. Još imamo dijeceza s dosta praznih župa; još imamo praznih ili polupraznih samostana; još su nam na mogo mjesta potrebni kapelani. A za sestrama je, i kod kuće, prava jagma: još bi ih se jedamput onoliko moglo uposliti, koliko ih ima. Kukaju za njima župe i župnici; traže ih i javne institucije, zavodi, bolnice.

Međutim, da naši ljudi odlaze na prave misionarske pozicije, ne bi se na to trebalo obazirati. II. vatikanski sabor, u dekretu o misama, izrijekom postavlja princip, da

i krajevi sa manjkom duhovnih zvanja moraju učestvovati u pomaganju vanjskih misija. I potrebni moraju pomagati onima još potrebnijima od sebe. Veledušnost, širina, nesebičnost, zakon su apostolata. Bog će platiti onima, koji ih vrše. Procvatom i obnovom domaćeg vjerskog života: njegovim produbljenjem. Pa i sve novim i brojnijim zvanjima.

To, sigurno, stoji. Samo, što naši ljudi ne odlaze zapravo u misije. Ne odlaze pomagati onima koji sami sebi ne mogu pomoći bez suradnje braće u vjeri. Naši ljudi odlaze najviše u Evropu, stare katoličke zemlje i narode, koji su nekada imali dosta zvanja, a sada su sami krivi, što ih nemaju. Posvjetovnjačenje, materijalizam, moralni poroci i među nominalnim vjernicima, učinili su svoje. Pa je došlo do kronične krize u duhovnim zvanjima. Sve se manje domaćih mladića javlja u sjemeništa i u redove; sve manje domaćih djevojaka u samostane. A praznine, eto, pokušavaju da popune »importom« zvanja od drugdje. Importom kojemu manjka bitni misijski i misionarski karakter. Onaj objektivni prije svega. Misionari dolaze u misije, ne da u njima ostanu sami i izolirani, nego da postanu jezgra novim duhovnim zajednicama: sa terena, na koji dolaze. Oni treba da uhvate korijen u novoj zemlji, pa da u njoj steknu najprije što više domaćeg podmlatka, a onda pomalo i potupno domaći karakter. Kad bi naše redovničke kuće, što se osnivaju, na primjer, u evropskom inozemstvu, u tom uspijevale, nitko im ne bi mogao zanijekati »raison«: pomogle bi tim, privremeno, tamošnjem katolicizmu, a njihove bi se družbe ili redovi proširili na još jedan kraj, zemlju, narod, dijecezu. Ali, nažalost, u praksi nije tako. Nitko tamo, — ili skoro nitko, — od domaćih vjernika ne stupa u njihove samostane: osuđeni su, da ostanu sami i da vape za, uvijek novom, prinovom iz domovine. Postaju pomalo samo plaćena »strana radna snaga«: spasavaju situaciju za druge; krpe praznine. Od nas ti drugi uzimlju preko njih, samo kao neki živi porez: ljude, koji će ondje raditi i ondje umrijeti; bez zamjene i bez duhovnog »poroda«. Zamjenu za njih očekivat će opet od nas i na naš račun. Sa misijskog i misionarskog stanovišta to je samo jalov posao: »mrtva trka« ili »mrtva straža«: stvar bez perspektive. Uskakanje u ponor bez dna. Žrtva i »danak u krvi«. Kao neko novo »janjičarstvo«. Ništa definitivno nitko niti dobiva niti rješava tim seobama. Ni naša braća u inozemstvu. Stvarno je budućnost katoliko u tim zemljama jedino u rukama njih samih: pomladit će i regenerirat će se istom onda, kad se opet vrate k živome kršćanstvu: kad se iznutra, milosno, preporode.

Treći negativan element više je, da tako kažemo, subjektivan. Nije uvijek odlazak u inozemstvo diktiran najčišćim apostolskim pobudama. Kod onih, koje poglavari tamo šalju, valjda jest. Kod onih koji se sami javljaju za inozemstvo, kojiput i nije. Idu iz sirotinje u »veliki svijet«, »na bolje«, u »viši standard«. Ili će steći nove kvalifikacije i titule: studirat će »na strani«; habilirat će se za časnije položaje. Ali i za one, koji u inozemstvo odlaze s najboljim namjerama, uvijek je to duhovni rizik. Čovjek je slab: lako podliježe utjecajima. Lošima lakše nego dobrima. A ima u tom zapadnom svijetu danas svašta. I u idejnom, i u moralnom pogledu. I među katolicima. I među svećenstvom. I po katoličkim školama i zavodima. I u samostanima. Ima i modernizma. I lajicizacije. I koncesija, svake ruke, svjetskim i modnim shvaćanjima. Za mlade ljude i za slabije duhove može to postati fatalno. Da ništa, pogospode se. Već sam čuo, kako ponegdje i redovničke glavarice govore, da sestre, koje su jednom bile u inozemstvu, nijesu više za nas: imaju prevelike zahtjeve. A znamo, i kako se neki svećenici i redovnici iz inozemstva teško vraćaju u zemlju: i kad ih njihove starješine zovu i nužno trebaju. Da i ne govorimo o »studentima«. Bilo ih je, koje su poglavari slali na strane škole s velikim nadama i gledali u njima bisere, a oni se, mjesto toga, u inozemstvu »poženili« ili »uhljebili«, dok su druge poglavari morali hitno pozivati natrag: od straha, da im ne apostatiraju. A i kad su se vratili, gleda njihova okolina na njih sa strahom i sa sumnjom: nositelji su »duha slobode« i »reforme«; nijesu uvijek na edifikaciju.

Sve u svemu, čini se, dabi ipak bilo bolje, da mi ovaj »eksport« na evropski zapad ubuduće malo stegnemo, pa makar se morali i odreći koje veze, koje potpore, koje »besplatne stipendije«. A ako već koga šaljemo u inozemstvo, morali bi to biti kandidati i kandidatkinje dobra duha, najčistijih namjera i prokušane kreposti. I morali bismo ih slati samo u zajednice, na institute, na škole, koje nam pružaju garanciju, da nam se na njima neće pokvariti. U najmanju ruku moramo biti oprezni i pažljivi.

A ako negdje imamo pretička, — ili ga budemo imali, — šaljimo ga najprije u naše krajeve, gdje smo s te strane slabo stali, ili i u — vanjske misije! U Aziju, u Afriku, u južnu Ameriku! Za takve se pozicije ne će lako javljati nezvani. Takve žrtve donijet će i njima i nama blagoslov. To su zvanja za idealiste i pionire. To je apostolat; to je misionarenje, koje u punini zaslužuje ovo časno ime. Sveti nas Otac na to uvijek iznova pozivlje. Eno i nedavno, u apostolskom pismu o »Unio Cleri Missionaria«. Barem između redaka. To je u stilu II. vatikanskog sabora i njegovih reformi. U stilu »Motu proprija« Pavla VI.: Ecclesiae Sanctae« /n. U stilu svekatoličke i svecrkvene uzajamnosti i solidarizma. Primjer su nam svima dali naši hrvatski isusovci: njihovi prvi misionari ovih se dana spremaju, — ili su već i na putu, — u Afriku; u Rodeziju. Čast im! »Vivant sequentes!«

I, — još nešto! Treba da netko mjerodavan stavi na to ruku i to sistematizira. A nezvanima treba i pozitivno zabraniti, da naokolo vršljaju i odvode nam sinove i kćeri u »janjičare«. Još ni u nas nema toliko pretička u zvanjima, da bismo mogli sebi dopustiti luksuz slobodnog i nekontroliranog eksporta zvanja na veliko: trgovine »mrtvim dušama«; lova na njih!

MIHOVIL ILI MIHAEL?

(Uz diskusiju o transkripciji biblijskih imena)

Bez sumnje od svih nebeskih duhova koje spominje Sveto Pismo najpoznatiji je u širokim narodnim masama vođa nebeske vojske Mihovil. Prvi put se spominje njegovo ime kod proroka Danijela 10,13, a posljednji u Otkrivenju 12, 7. Radi njegova osobitog značenja za Crkvu Staroga i Novoga zavjeta bio je posebno štovan od sinagoge i novozavjetne Crkve. Danas jedini anđeoski blagdan 1. reda jest njegov, a spominjemo ga vrlo često: u sv. Misi, i to Ispovijedi i kod kađenja, u Litanijama svih svetih, a u Obredniku više puta.

Tako velikoga nebeskog kneza upoznaje svaki narod čim stupi u vezu s kršćanstvom. To se može sa sigurnošću ustvrditi i za naš hrvatski narod. Kad su naši pradjedovi, stari Hrvati, stigli na Jadran i primili kršćanstvo, upoznali su novu terminologiju i onomastiku. Uz ostalo i ime nebeskog vojvode sv. Mihovila.[1]) I neki su naši kraljevi iz narodne dinastije nosili to ime[2]). Mi smo to ime davno primili i prihvatili. Postalo je naše narodno ime. »Kad velim narodna imena, razumijevam i tuđa, koja su u narodu obična, jer narod između domaćih i općih tuđih imena ne čini nikakve osobite razlike, jednako tvori ipokoristike od jednih i drugih; jedna i druga smatra on svojim blagom«[3]).

Ime arkanđela Mihovila primili smo iz židovskog jezika, ali ne neposredno, nego posredno preko grčkog i latinskog. U grč. se piše Mihaêl, lat. Michael. Vokal **e** (grč. eta) u bizantijsko doba izgovarao se kao i (isp. Kyrie eleison, -i- u eleison je u grč. grafiji eta!). Grčki i latinski kratki a u hrvatskim riječima postaje -o-, npr. Tragurion - - Trogir, faba - bob, basilicum - bosiljak, quaresima - korizma, itd.[4]). Tako je nastao od **Mihael - Michael,** oblik **Mihoil,** koji je dobio infiks -v- između -o- i -i-. Konačni oblik je **Mihovil**[5]). Taj je oblik nastao na jadranskom pod-

1) Koliko je sv. Mihovil u ranijoj hrvatskoj prošlosti bio poznat svjedoči i činjenica da je od svih benediktinskih samostana najviše (19) njemu bilo posvećeno. Jedino je sv. Mariji bilo posvećeno više nego njemu (30). Cf. I. Ostojić, Benediktinci u Hrvatskoj I, (Split 1965) str. 67.

2) Npr. kralj Mihajlo Krešimir II, (949-969).

3) cf. T. Maretić, O narodnim imenima i prezimenima Hrvata i Srba, Rad JAZU, 82, 81.

4) cf. B. Jurišić, Nacrt hrvatske slovnice I, (Zagreb 1944), str. 52-3.

5) cf. ARj. s.v. Mihovil (dio VI, s. 651b).

ručju Hrvatske, gdje je hrvatski jezik davno ušao u bogoslužje. Odatle se postepeno proširio u sve hrvatske krajeve. Od toga imena ARj[6]) ima oko 70 raznih izvedenih vlastitih imena samo za muškarce[7]). Postoji i dosta velik broj imena za žene, zemlje, biljke, naselja, dane, a posebno velik broj prezimena[8]). Sve je to dokaz da je to ime postalo sastavnim dijelo hrvatskoga jezičnog blaga i da ga naš narod smatra svojim. Međutim, od svih tih oblika bilo bi potrebno izabrati samo jedan, koji bi se mogao i trebao upotrebljavati kao »pravi oblik«, tj. trebalo bi ga smatrati književnim oblikom i samo tako prevoditi sv. tekstove i upotrebljavati ga u liturgijskim knjigama i obredima.

Živimo u vremenu velikih reforma i važnih događaja. Drugi je vatikanski sabor otvorio nove mogućnosti rada u biblicistiki i liturgiji. S tim u vezi očekujemo reformu liturgijskih knjiga. Dobili smo »Misni priručnik« (Zagreb 1965) i nedavno prijevod cijelog Misala (Makarska 1967). Sve je to privremeno, ad interim. To je zapravo »prva pomoć«. Konačna reforma tek predstoji. To nam potvrđuje i Sinoda biskupa koja je nedavno zasjedala u Rimu. Osim toga ove godine dobivamo i novi prijevod cijele Biblije u luksuznom izdanju zagrebačke novinsko-izdavačke kuće »Stvarnost«. Zbog svega toga bilo bi dobro mnoge probleme proventilirati prije, jer kasnije — kad nastupi reforma — nećemo imati vremena. Evo jednog problema: biblijska imena. Kako ih treba pisati u hrvatskom jeziku?

Danas se smatra da treba, osobito u Starom zavjetu, ne držati se načelno nijednoga dosadašnjeg pravopisa, osim u već uistinu **udomaćenim** imenima, tj. onim imenima koja su ušla u **svagdašnju** našu upotrebu. Dosadašnji su, naime, pravopisi imali ustanoviti i ujednačiti dosadašnju tradiciju, a suvremeni biblijski prijevodi kod drugih naroda niječu temeljnu osnovu dosadašnje tradicije, jer je ona počivala na Jeronimovoj Vulgati, odnosno Septuaginti. Stoga prevodioci biblijska imena transkribiraju izravno sa židovskog originala.

---

6) ARj. tj. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika na svijet izdaje JAZU u Zagrebu.

7) Npr. Miha, Mihail, Mihajlo, Mihalj, Mihat, Mihic, Mihina, Mihlo, Mihoilic, Mihoj, Mihota, Mijač, Mijadin, Mijak, Mijan, Mijaša, Mijat, Mijo, Mikan, Mikašin, Mikeša, Miketa, Mikica, Mikša itd.

8) Npr. Mihovil — ović.

Taj stav — koliko god bio ispravan — ipak u sebi krije jednu slabost i opasnost. Pitanje je: tko ili što će biti instrument mjerenja **svagdašnje** upotrebe? Jasno je da udomaćena imena treba i dalje pisati kako su se i dosada pisala, dakle, ne u originalnom židovskom nego u pohrvaćenom obliku, tj. ne Jišrael, nego Izrael, ne Jishaak nego Izak, ne Šemron nego Samarija, a da bi manje uobičajena trebalo uskladiti sa židovskim originalom. Međutim, koja su to »svagdašnja«, a koja »manje poznata«?

Ovdje bih želio upozoriti da uz ostalo treba paziti i na **književnu tradiciju** i **kontinuiranu upotrebu**. Ako je naš narod jedno ime davno prihvatio i pohrvatio, ako ga je kontinuirano od najstarijih vremena do danas upotrebljavao, onda ga treba takvoga zadržati bez obzira na židovski original.

Iznijet ću podatke samo za jedno ime, ime arkanđela Mihovila. Ići ću od danas pa u prošlost koliko se bude dalo pratiti.

Dakle, svjedočanstva za oblik **Mihovil:**

20. stoljeće:

Kalendari:

1. Katolički kalendar »Marija« za 1968. godinu Taj je kalendar u nekoliko godina svoga izlaženja uvijek tako pisao.
2. Jednako i kalendar »Dobri pastir« za cijelo vrijeme svoga izlaženja od 1955. do danas.
3. Jednako katolički kalendar u izdanju Hrvat. knjiž. društva sv. Ćirila i Metoda, npr. za god. 1966.
4. Jednako džepni kalendar u izdanju »Blagovesti« npr. za god. 1962, 1963. itd.
5. Jednako kalendar zagrebačke izdavačke kuće »Vjesnik« npr. od 30. XII 1965. za godinu 1966.
6. Kalendar sv. Ante (Sarajevo) npr. od 1933 — 1943.[9])
7. Danica u izdnju Društva sv. Jeronima, npr. od 1902.[10])

Bogoslužne knjige:

1. J. Radić, Bogoslužje, Makarska 1965. str. 365, 366.[11])
2. P. Vlašić, Sveta sedmica (Ritus simplex), Dubrovnik 1959. str. 152.
3. P. Vlašić, Obnovljeni obred svete sedmice, Dubrovnik 1957. str. 144.
4. N. Žuvić, Čitanja i evanđelja na nedjelje i blagdane u ckvenoj godini, Zagreb 1940. str. 103, 128, 166, itd.

---

9) Nije uvijek dosljedan. Tako za 1944. godinu ima Mihael.

10) Od 1873 — 1901. god. ima Mihael.

11) Nije dosljedan. Zapravo radi ujednačenja morao se upriličiti službenom tekstu pa na str. 89 (Ispovijed) ima Mihael.

5. Priručnik za svećenika kod oltara . . . Split 1935, str. 29.
6. Rimski obrednik, Zagreb 1929, str. 116, 657, 658 itd.
7. P. Vlašić, Evanđelistar, Dubrovnik 1921. str. 113, 193.
8. P. Pavelić, Crkveni himni, Zagreb 1945, str. 213, 384.

Biblijski prijevodi u našem stoljeću su neujednačeni. Tako npr. na poznatim mjestima Jud 9 i Otkr 12, 7 Zagoda (1. izd.) Mihajlo i Mihael; Šarić (1. izd.) Mihael, (4. izd. Salzburg) Mihovil; Rupčić (1. izd.) Mihael.

Molitvenici:

1. Put u život (2. izd. Makarska 1965) str. 26, 35, 199.
2. Serafsko cvijeće (3. izd. Zagreb 1959), str. 19, 196, 281, 529. itd.
3. Kruh nebeski (Beograd 1958), str. 11, 94, 128, 129, 161. itd.
4. Biserje sv. Ante (Sarajevo 1954), str. 12, 189.
5. Srce Isusovo spasenje naše (Zagreb 1942), str. 16, 62, 374 itd.
6. Kruh nebeski (3. izd. Zagreb 1921).[12])

Rječnici:

1. Pravopis hrvatskosrp. književnog jezika s prapovisnim riječnom, MH i MS, Zagreb-Novi Sad 1960, str. 438.
2. G. Šamšalović, Njemačko-hrvatski rječnik, Zagreb 1960, str. 744.
3. Deanović-Jernej, Talijansko-hrvatskospr. rječnik, Zagreb 1960. str. 475.
4. A. Hurm, Hrvatskosrp-njemački rječnik, Zagreb 1958, str. 228.
5. Deanović-Jernej, Hrvatskosrp-talijanski rječnik, Zagreb 1956, str. 370.

Narodne pjesme:

1. Hrvatske narodne pjesme, knjiga osma, Zagreb 1939. (Matica hrvatska) str. 117, 118, 121, 122, 145, 148, 149, itd.
2. Narodne pjesme o Mijatu Tomiću, Sarajevo 1931. (Napretkova pjesmarica), str. 9, 10, 11, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 33, 34, 35, 36, 37, 40, itd.

Akademijin Rječnik, dio VI, s. v. Mihovil navodi više narodnih pjesama u kojima se spominje ime Mihovil, a s. v. Mihael ne navodi ni jedan primjer.

19. stoljeće:

Anđeo Kraljević, biskup herceg, Zabava duhovna . . . (Mostar 1874.) str. 140.
. . . Kèrštjanski nauk, (Zadar 1960.) str. 9.
str. XX.[13])

[12]) Gotovo svi molitvenici u našem stoljeću pišu Mihovil i u kalendarima i u tekstovima molitava. — Ovdje bi trebalo spomenuti i razne katekizme. Budući da su molitve u svima iste (npr. Ispovijed: Mihovilu, -a) to ih izostavljam. Neki ipak u tekstovima pišu Mihael, npr. Heffler-Kornfein-Kolarek, Kršćanski nauk za katoličku mladež, (Bgd. 1061), str. 4.

[13]) Ima oblik Mihoil (bez infiksa -v-).

Marijan Jaić, franjevac, Vinac bogoljubnih pismah . . . (Budim 1858,)
I. Josip Pavlović-Lučić, kanonik, Rukovet izabranih milosti, U Mlecih 1800,) str. 34.
Narodni koledar novi i stari (izd. Matice dalmatinske) npr. za god. 1846, 67, 70, 74, . . .

18. stoljeće:

1. Josip Banovac, franjevac, Blagoslov polja . . . (U Jakinu 1967), 208.[14])
2. Emerik Pavić, franjevac, Prosvitljenje i ogrijanje . . . (U Budimu 1726), 2, 3; 2, 4.
3. Petar Filipović, franjevac, Kratko iztomačenje . . . (U Mletci 1750), 37.
4. Jeronim Filipović, franjevac, Pripovidanje nauka krstjanskoga (U Mleci 1750), 1, 192a.
5. Stipan Badrić, franjevac, Pravi način . . . (U Mleci 1746), 12.
6. Filip Grabovac, franjevac, Cvit razgovora . . . (U Mleci 1747), 50.[15])
7. Hjerolim Bonačić, svećenik, Nauk krstjanski . . . (U Mlecih 1743), 23.
8. Marijan Lekušić, franjevac, Bogoljubna razmišljanja . . . (U Mleci 1730), 49.
9. Lovro Ljubuški, franjevac, Pisma od pakla . . . (U Mleci 1727), 18.
10. Jeronim Kavanjin, Splićanin, Bogatstvo i ubožtvo, iz početka 18. st. 191a, 422a.
11. Luka Terzić, svećenik, Pokripljenje umirućih . . . (In Venetia 1704), 22, 39, 83.
12. Stjepan Markovac Margitić, franjevac, Ispovied kristianska . . . (U Mlecie 1704), 12.

17. stoljeće:

Bartul Kašić, isusovac, Ritual rimski (Rim 1640), 91.
Franjo Glavinić, franjevac, Cvit svetih (Venetiis 1628), 79b, 134b. Svitlost duše . . . (In Venetia 1632), 130.
Matija Alberti, splt. arhiđakon, Oficij b. Marije . . . (U Bnecih 1617), 328.

16. stoljeće:

Monumenta croatica, izd. I. Kukuljević Sakcinski (Zagreb 1863), 1, 183, 200.
Antun Dalmatin, Prvi del novog teštamenta . . . (Tübingen 1563), 164b.
Šimun Kožić, biskup modruški, Od žitija rimskih arhijereov i cesarov, (V Rici 1531), 18b.
Mirakuli, (Senj oko 1508), 109.

[14]) Citati pisaca od 16—14 stoljeća uzeti su uglavnom iz ARj

[15]) Oblik Mijovil (cit. prema izd. JAZU 1951).

15. stoljeće:

Monumenta croatica, izd. I. Kukuljević Sakcinski (Zagreb 1863) 1, 89, 124.
Arkiv za povjesnicu jugoslavensku, urd. I. Kukuljević Sakcinski (Zagreb 1868) 9, 89.

14. stoljeće:

Arkiv za povjesnicu jugoslavensku, urd. I. Kukuljević Sakcinski (Zagreb 1852) 83.

13. stoljeće:

Kotorski spomenici I (A. Mayer, izd. JAZU 1951) donose više poznatih oblika za ovo ime. Među njima i oblik Micoilo, str. 580. iz god. 1260.

Oblik Mihovil često dolazi pisan u čistom **hrvatskom obliku.** To potvrđuju na više mjesta pisano glagolicom i latinicom Hrvatski spomenici (Acta croat), npr. I, str. 118. iz god. 1419; str. 147 iz god. 1437; str. 157 iz god. 1445; str. 167 iz god. 1446; str. 185 iz god. 1450; str. 225 i 226 iz god. 1460; str. 299 iz god, 1484; str. 300 i 301 iz god. 1484; str. 303 iz god. 1485; str. 321 iz god. 1487.

Oblik Michoil (bez infiksa -v- i Mychoil) susrećemo i u Trogirski spomenici II (M. Barada, izd. JAZU 1951) str. 248 iz god. 1299; str. 37 iz god. 1267; str. 5 iz god. 1266.

Vrlo je zanimljivo da je stari hrvatski **oblik Mihovil prodro čak u latinske isprave.** Dakle, Mihovil nisu prevodili na latinski Michael, nego su ga pisali u hrvatskom obliku s latinskim nastavkom. Potvrda za to ima na više mjesta u Codex Diplomaticus, npr. IX, str. 150 (Michouilli, iz god. 1323); X, str. 643 (Michouillus iz god. 1341); XIII, str. 399 (Michouilli iz god. 1364); XIV, str. 498 (Micovillus iz god. 1371); XV, str. 365 (Michouilo iz god. 1378).

Ne bi se smjelo momoići djela kao što su: G. Novak, Povijest Splita I (Split 1957) u kojoj se navodi 17 vlastitih imena oblika Mihovil[16]) i I. Ostojić, Benediktinci u Hrvatskoj III, (Split 1965) u kojoj također pisac nabraja preko 20 osoba s imenima Mihovil[17]).

Od starih pisaca ARj donosi samo J. Barakovića iz 17. stoljeća (Vila slovinka . . . Venetia 1614) koji je dvaput (185 i 349) upotrijebio oblik **Mihael.**

Nemoguće je pobrojiti sve knjige koje bi ovdje bilo dobro navesti. Posebno je nepotrebno navoditi štampane stvari u našem stoljeću, jer su one ionako u prilog oblika Mihovil. Ipak samo ovih nekoliko podataka pokazuje na kojoj je strani književna tradicija i kako je star oblik Mihovil. A kad je tako jaka i stalna književna tradicija, onda je u najmanju ruku neuputno mijenjati i ići prema židovskom originalu.

---

16) Npr. Mihovil Draguman iz god. 1180, Mihovil Drugović iz god. 1343, Mihovil Balvin iz god. 1358, Mihovil Bilsić iz god. 1428 itd. (str. 90, 255 284, 267).
17) cf str. 568-9 (Kazalo osoba) i odgovarajuće stranice.

Na žalost, već se ide tim putem. Kad je liturgijski časopis »Molite braćo« u svom prilogu počeo objavljivati od Biskupske konferencije odobren novi prijevod ordinarija i proprija Mise, mogli smo čitati u Ispovijedi »blaženomu **Mihovilu** arkanđelu«[18]). To je bilo u skladu sa svim pobrojenim (i nepobrojenim) obrednim i neobrednim knjigama, odobrenim i neodobrenim izdanjima liturgijskih tekstova, molitvenika, kalendara i uopće književne tradicije.

Međutim, kad se pojavio »MISNI PRIRUČNIK za nedjelje i blagdane« (Zagreb 1965), koji je inače zadržao gotovo doslovno tekst iz priloga »Molite braćo«, donio je i jednu novost. Prešao je na oblik **Mihael.** Taj je tekst odobrila Biskupska konf. i kasnije Vijeće za provedbu Uredbe o sv. bogoslužju. Danas je to službeni obvezatni tekst i prema njemu se moraju uskladiti sva izdanja. I usklađuju se. Sreća samo da to nije konačna riječ. I taj je tekst »ad interim«.

Ove je godine o. dr J. Radić tiskao novi prijevod cijeloga Misala. I on se upriličio »Priručniku«. Međutim, izdavač je zapazio taj problem. U kalendaru[19]) i naslovu blagdana[20]) upotrijebio je oblik Mihovil, a u tekstovima[21]) Mihael, jer bi inače kod recitiranja i pjevanja nastala zbrka i zabuna.

* * *

Na temelju iznesenih podataka, čini se, da je prelazak na oblik Mihael neopravdan i bezrazložan. I prije nego iziđe konačni reformirani Misal (u hrvatskom prijevodu do nekoliko godina) bilo bi dobro — kao i druga pitanja — još jednom promisliti, mirno i trijezno, i tek se onda odlučiti. Ovakav je, naime, postupak atak na hrvatski književni jezik i cijelu jezičnu tradiciju, a jednako i na crkveni jezik liturgijskih knjiga. Mi nismo narod koji je danas postao kršćanski i koji od danas počinje živjeti. Već preko 1.300 godina smo u krilu Katoličke crkve i evropske kulture i civilizacije. Na svome hrvatskom jeziku imamo vrlo stare pisane spomenike. Svjedoci smo, eto, i edicije »Pet stoljeća hrvatske književnosti«! I mora nam biti jasno da hrvatski jezik nije postao liturgijski tek jučer.

---

18) cf. Sveta Misa, (Makarska 1962) I, 1 str. 2.
19) cf. J. Radić, Misal (Makarska 1967), str. 32.
20) cf. o.c. str. 616.
21) cf. o.c. str. 617 i 618.

Zašto sad treba sve zaboraviti i zabaciti? Ako ćemo ići tom »gvozdenom« logikom, onda ćemo i sv. grad zvati ne više Jeruzalem, nego Jerušalaim, Izakova sina ne više Izrael nego Jišrael itd. Onda više nema ni Mihovila Pavlinovića, poznatog borca za narodna prava, ni Mihovila Kombola, prevodioca Dantea i književnog historika. Sad bi se oni, valjda, trebali zvati Mihael Pavlinović i Mihael Kombol!

Ponovimo još jednom pitanje iz naslova: Mihovil ili Mihael? Odgovor će nameće sam od sebe.

o. Gabrijel JURIŠIĆ

KROZ SAMOSTANSKE SOBE

(Značenje i misija redovničkog siromaštva)

Bio sam zimus na božićnom čestitanju u starom, historijskom, dominikanskom samostanu u Dubrovniku; na Pločama. Dolazio sam u nj kojiput i prije, ali nijesam ulazio u ćelije patrima. Uveli bi me uvijek ili u gostinjsku sobu, na spratu, ili u govornicu, u prizemlju.

Nije ni u tim sobama bilo nikakva gospodstva. Ni u onoj »gostinjskoj«: u samostanskom »salonu«. Nekoliko slika po zidovima i pet, šest staromodnih i izlizanih fotelja: to je u njima bio sav salonski namještaj.

Ali sada sam, prvi put, ušao i u nekoliko »soba«, u kojima stanuju patri. Stari profesori, doktori, ekspriori, eksprovincijali. I u priorovoj sam sobi bio.

Iznenadilo me, kako su im sobe siromašne. Prave pravcate »ćelije«. Postelja, pisaći sto, stolica i -knjige na otvorenoj, drvenoj stelaži. Sve primitivno, sve (osim knjiga) starinsko, sve bez ikakva komfora. Nigdje ćilima. Nigdje zastora na prozoru. Nigdje pećice, — ni električne, — i ako je bila ciča zima. Zamotani u svoje kapute i biljce sjede »patri« i — čitaju. Ili pišu.

Odmah sam pomislio: Pa baš je u nekako ovakoj ćeliji i sv. Toma Akvinski morao sjediti, — u drvenom naslonjaču, — kad je pisao svoje »Sume«.

Edificiralo me to. Nijesam očekivao toliko redovničkog siromaštva i priprostosti: — danas, kad već i kod nas »standard« i izobilje zapljuskuju sve društvene krugove, — do onih najdonjih, — i kad na svakom koraku susrećeš oko sebe luksus, frižidere, televizore, stilsko pokućstvo najnovije marke, najmodernije i najskuplje tipove radijskih aparata, automobila i garaža. A ovdje se, evo, ustavio srednji vijek u svemu svom rigiditetu i skromnosti, pa prkosi vremenu oko sebe: bez zahtjeva i želja; spreman da se doslovce drži Apostolova savjeta: »A kad imamo šta da pojedemo i čim da se odjenemo, budimo zadovoljni!« (1. Tim. 6, 8.).

Nijesam se mogao suzdržati: rekao sam odmah ondje patrima, kako mi se to sviđa i koliko mi to imponira. Kao legitimacija pravoga, autentičnoga, redovništva. A jedan je od patera to i historijski prokomentirao. »Uvijek se je«, rekao je, »u dubrovačkom samostanu skrupulozno pazilo na siromaštvo: svejedno, što su u nj najviše stupali plemići. Klaustre i portale grdio je senat, nijesu fratri. Ni titula nijesu trpjeli u samostanu, makar da ih je većina završavala studije po visokim školama širom Evrope!«

A ja sam se onda stao prisjećati i drugih sličnih doživljaja po našim samostanima: muškim i ženskim. Sjetio sam se i kapucinske sobe na Rijeci, u kojoj sam nekoliko puta prenoćio. Nije odista ničim podsjećala na hotel. Sjetio sam se i starog, osamdesetogodišnjeg, p. Vlašića, eksprovincijala i ekskonzultora, koji me, kad ga posjetim, u dubrovačkom samostanu Male braće, uvijek primi u svome »bunkeru«: sobici, koja neodoljivo izaziva asocijaciju na kabinu sa parobroda. Sjetio sam se i isusovačkih, profesorskih, soba u Travniku, Sarajevu i Innsbrucku, punih knjiga i sirotinjske drvenine. I isusovačkog novicijata na Fratrovcu, u Zagrebu, gdje su me dočekali mladi novaci, svi nasmijani,ali i svi u talirima, na kojima su se i odviše dobro opažali tragovi generacija, koje su ih prije njih nosile. A nije, da im Družba ne bi mogla dati bolje. Očito je po srijedi asketski i odgojni princip i sistem. Uče ih, eto, svetoj »indiferenciji«, siromaštvu i poniznosti. I u godinama, kad je inače, mladi, čovjek najosjetljiviji na svoju reprezentativnost i eleganciju. A sjetio sam se i, sve od reda, uređaja i »cela« po našim ženskim samostanima, gdje je sve čisto i uredno, — mogao bi čovjek s poda med lizati, ali i sve siromašno: kao u betlehemskoj štalici. Kad se peru samostanski podnici, prostru se po njima vreće, dok se ne osuše; inače je svuda samo gô pod. Toliko sam puta rekao, u intimnom svećeničkom društvu: »Da se sve može prigovoriti našim sestrama, ne može im se prigovoriti, da gospoduju!« Kad bih samo vidio onaj njihov crni

»kapuciner« u šalicama za kavu, prošla bi me volja za doručak. A jedna se je sestarska haljina nosila i »prepravljala« i po šesnaest godina.

Za jelo, po muškim samostanima, ništa ne kažem. Iskustvo je samostane naučilo i aksiomu i praksi: »Bona culina — bona disciplina!« Ali, luksuziralo se u njima nije ni u tome. Nije, posljednjih decenija, ni po našim biskupskim dvorovima. Ni u Zagrebu. Pričali su mi to gosti za nadbiskupskim stolom. A u Sarajevu bio sam, dugi niz godina, komenzal jednome, inače »reprezentativnom« nadbiskupu. Juha, meso, varivo, kompot od kuhanih šljiva, i — Bog te veselio. Tako je bilo svaki dan: i ručku i večeri. I ujutro bijela kava s kruhom. Inače nikakvih ni doručaka, ni užine, ni mlijeka, ni »merende«. Tako Nadbiskupu, tako njegovim komenzalima. A dok je bila u kuhinji jedna, i odviše štedljiva, slovenska kuharica, — prije nego što su u nju došle sestre, — a ja bio mlad i mršav, nijesam jedamput ustao od ručka — polugladan. Nije se luksuziralo za stolom po biskupskim dvorovima, pa nije ni po samostanima. Sada iza rata pogotovu. Ustavili su me jedamput, sarajevski fratri, radnim danom na ručku: iza jurisdikcijskog ispita. Začudio sam se, kako je bilo flugalno. A za stolom je sjedio i provincijal. A u Zagrebu redovito odsjedam, kad tamo odem, kod isusovaca: u njihovoj provincijalnoj kući. Nijesu gladni. Ali ne može biti ni skromnije: s jelom. Pozovu me kojiput i za zajednički sto. Nema nikakve pogibli, da će itko od njih dobiti na vagi ili osjetiti povišen krvni tlak: barem ne zbog hrane. A ne moram ni ja, dok sam kod njih, od toga strahovati: svejedno što sam starački dijetalac i što za mene bude, pokatkad, i poseban pladanj. Kod kuće ipak bolje jedem.

A ljudi se, — redovnici, — ni ovdje ni ondje, ipak ne tuže. I ne mrmljaju. Sretni su, da imaju od čega živjeti i da mogu školovati svoj redovnički podmladak. Kako njima, tako i njemu. Drže se one Apostolove: »Scio - et satiari et esurire, et abundare et penuriam pati!« (Filip. 4, 12.).

Kad sada na to mislim, dolazi mi na pamet: Eto opet jedne od velikih misija, — i velikih odgovornosti, — našega redovništva! Blago njemu, a blago i nama, dok se još nije »aggiorniralo« i dok nam još uvijek daje primjer skromnosti i evanđeoskog siromaštva! Dok ga još nije, toga evanđeoskog siromaštva, stjeralo do pukog imena i pukog simbola, kao ponegdje, — i mnogogdje, — na zapadu. Tamo se već i po samostanima na veliko gospoduje. I po muškima i po ženskima. Tobože u interesu posavremenjenja i adaptacije zahtjevima i shvaćanjima vremena i društva, što nas okružuje. Neka se ljudi ne boje naših »hladnih i praznih ćelija«! Neka ih ne hvata jeza! Ne će ni u samostanu gladovati, zepsti, spavati na daskama, biti bez »higijene« i »komfora«!

A ja mislim, da je ovo, kako je kod nas, bolje. Puno bolje. Jest, da će se svjetski ljudi isprva malo i prepasti, kad uđu u tu samostansku sirotinju. Prvi je susret s Bogom uvijek ponešto tjeskoban: Bog se duši osladi, istom iza kako ga je u sebe primila. No brzo će im to početi i imponirati. Osjetit će iza toga slobodu i pretegu duha Veličinu vjere i predanja. Osobito, ako ih za tim siromašnim i drvenim stolovima dočekaju dobre i vesele duše. Sretne u Bogu. Predat će se onda njihovim rukama kao rukama roditelja. Auktoritet čovjeka, koji ništa od svijeta ne treba, a puno svijetu daje, duhovno je neodoljiv. On »plijeni«, kako ono danas kažu. Pred njim se svjetski ljudi osjećaju kao djeca. Otcijepljenost od zemljištine na predstavnicima religije daje religiji aureolu nadljudskog, božanskog, vječnog. Iz nje progovara nematerijalnost božanskoga: suvereni svijet istine i dobra.

Redovništvo, svojim siromaštvom, čuva samo sebe od ishlapljenja: osigurava sebi u crkvenom organizmu funkciju kvasa i soli. A nama drugima, — svećenicima prije svega, — služi kao dobra opomena i uporan »Memento«: ispit savjesti. Da budemo makar duhovno siromašni. Bez toga niti ćemo kada biti duhovni ljudi, niti oci duša, koji će imponirati i nametati se razmaženoj »djeci ovoga svijeta« (Kuk. 16, 18.; 20, 34.).

Možda nije zgorega, da se i ovo jedamput kaže. Dok je još vrijeme. Jer, ima već i kod nas i drukčijih primjera. Sigurno ne moraju danas ni samostani biti ropotarnice rasklimanog starog namještaja, a ni kule od kamena, bez svijetla i bez sunca: u srednjem vijeku bili su kriteriji siromaštva i bogatstva i vani u svijetu drukčiji nego danas. Ali ni danas ne smiju naši samostani biti ni mjesta luksusa, ni mjesta visokog standarda. Sve u njima mora biti jednostavno i priprosto. Ničega u njima ne smije biti, što je samo nepotreban ukras ili raskoš. »Zavjet siromaštva« ne smije ni danas u Crkvi postati fraza. A ne, da mi se jedan inteligentan svećenik tuži, kako mu je, — negdje

kod nas, — sestra predstojnica pokazala njihovu novu kuću i kod toga, efektirano, govorila: »Vidite, sve je to kod nas skromno i jednostavno!«, dok je on, u stvari, ostao skandaliziran elegancijom i hipermodernošću to nove »redovničke skromnosti« i kazetiranim i intarziranim stropovima toga modernoga samostanskoga Nazareta.

Ne će nas gospodstvo u samostanima učiniti vitalnima. Počet ćemo, pođemo li za njim, izumirati. A vjernici će mrmljati. Ne samo oni mali, nego i oni veliki. Poslala mi je nedavno, jedna naša katolička spisateljica izrezak iz njemačkog obiteljskog časopisa: »Liborius-blatt« od 22. V. 1966.). U njemu je članak katoličke intelektualke poznata imena i priznata položaja (Ida Friederike Görres), pod naslovom: »Isušeni zdenci« (Versiegende Brunnen). Auktorica u njemu, na vrlo fin i delikatan način, ali i s puno duha i ironije na račun »nove pobožnosti«, aludira na posvjetovnjačenje i uvijek nove koncesije svijetu i naravi po katoličkim ženskim samostanima u Njemačkoj. U tom ona vidi i glavni uzrok krizi samostanskih zvanja. Pa žali za vremenima, kad su oni bezbrojni, sredovječni, samostani, opatije i kartuzije bili siromašni i goli, ali zato puni Božjega prisustva, molitve i religiozno-kulturne vitalnosti i stvaralaštva: još i danas svim tim odišu njihovi ostaci i razvaline, — s poluporušenim »kružnim putevima«, — i imponiraju svakim očima, koje vjeruju.

Mi smo s te strane u prednosti pred Njemačkom i zapadom. Možemo još prepriječiti, da, barem, kod nas, do toga ne dođe!

Dr Čedomir ČEKADA

PAKLENA ANTILITURGIJA

Apostol Ivan u Otkrivenju (13,1—8) govori:

»Potom opazih gdje izlazi iz mora Zvijer . . . I bila su joj dana usta koja su govorila ohole riječi i psovke . . . Tada ona otvori svoja usta da izgovara uvrede protiv Boga i psuje njegovo ime, njegovo boravište i nebeske stanovnike . . . I poklonit će joj se svi stanovnici zemlje — svaki čije ime od postanka svijeta ne stoji upisano u knjizi života zaklanog Janjeta.«

Pitamo se, u kojoj mjeri naš narod »sudjeluje« u ovoj paklenoj psovačkoj antiliturgiji?

Na to neka nam odgovori knjižica »Čovječe pazi što govoriš«, koju je izdao Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu. — Ta knjižica kaže — oko 90%. — I nastavlja:

»Psuju svi: čobani, pastiri i kočijaši, radnici, majstori, šoferi i poslovođe, i šefovi . . . pa i ljudi i žene i s akademskom naobrazbom.

Djeca, mladež, mladići, djevojke, muževi i žene . . . starci i starice . . .

Od rana djetinjstva do kasne starosti.

Nekome je psovka prva riječ koju počinje govoriti. a nekome zadnja s kojom odlazi s ove zemlje.

Psuju se: na ulicama i šetalištima, u čekaonicama, gostionicama i hotelima . . . željeznicama, autobusima, tramvajima, i brodovima . . . na školskim hodnicima i igralištima . . . na poljima , vinogradima i voćarima, na rijekama, moru i obalama; u radionicama, na gradilištima. U našim kućama i stanovima . . .

Pa možeš li uopće biti siguran za neko mjesto, gdje nećeš čuti psovke?

Od jutra do večeri, od večeri do jutra. — Ni jedan dio dana nije osiguran od te počasti . .

Psuje se Boga. Krista, Srce Isusovo, Krv Isusovu, Rane Isusove, Majku Božju, anđele, svece . . .«

Zar to nije prava paklena antiliturgija.

A u toj sotonskoj psovačkoj antiliturgiji »sudjeluje«, kako je prije rečeno, oko 90% našega naroda.

Kao u paklu.

Čovjeku se naježi kosa i krv sledi u žilama kad na ovo malo dublje promisli.

Ove porazne činjenice upravo su potresle naše biskupe, koji nam zajednički u poslanici od 21. siječnja 1965. poručuju:

»S najvećom žalošću i ogorčenjem moramo reći da su mnoge obitelji našega naroda zahvaćene paklenim požarom hule i psovke na najveće svetinje. — Hule na Boga, Spasitelja, Božju Majku i svece — bile one izgovorene ili napisane — jesu najveći zločin protiv Božje časti. Psovka je negacija svake kulture i narodna sramota. Psovač se lišava svog vlastitog dostojanstva, obečašćuje dar govora i širi oko sebe razornu sablazan, a Gospodinova je riječ: »Jao svijetu od sablazni. Jao onome čovjeku, po kojemu dolazi sablazan.« (Mt. 18, 7).

Ljubljeni sinovi i kćeri, neka u vašim domovima ne bude mjesta nijednom psovaču, jer svaki je psovač izdajica Božjih svetinja.«

Ovome navještaju borbe protiv psovke trebalo je da uslijede daljnje akcije. No, moramo priznati, da se nije poduzela nikakva daljna zajednička akcija. Nije se učinilo sve što se je moglo.

Paklenoj spovačkoj antiliturgiji u prvome redu treba suprostaviti sve mogućnosti svete liturgije.

Posebnu mogućnost daje nam,

čl. 109 t. b) Uredbe o sv. liturgiji koji kaže:

»U katehezi neka se vjernicima naglašuju, uz društvene posljedice grijeha, ona prava narav pokore koja mrzi grijeh kao uvredu Bogu; neka se ne propušta udio Crkve u pokorničkim djelima i neka se što više preporučuje molitva za grješnike.

»Molitva zajednice« u sv. Misi (čl. 53 L. K.) najbolje može poslužiti tome i najkompetentnija je preporuka za grješnike. — A od grješnika pak, psovači su oni, »kojima je najveća potreba Božjega milosrđa«. Majka Božja je u Fatimi psovku posebno naglasila. —

N.pr. molitvena nakana »ZA OPROŠTENJE I ISTRIJEBLJIVANJE TEŠKOG GRIJEHA PSOVKE U NAŠOJ DOMOVINI — molimo te . . .« ili slično (kako najbolje odgovara ostalome tekstu dotične »Molitve zajednice«), bila bi ne samo neprestana molitva za oproštenje, nego ujedno i indirektni poticaj na borbu protiv ovog teškog grijeha.

(Za primjer nam može poslužiti talijanski Apostolat molitve, koji je u obrascu svagdanjeg prikazanja, iako isti obuhvaća naknadu za sve uvrede, ipak posebno naglasio psovku.)

Razumije se, da bi se ova molitvena nakana u opravdanim iznimnim slučajevima mogla izostaviti na račun neke momentalno aktuelnije nakane.

Osim spomenute molitvene nakane u »Molitvi zajednice« sv. Mise, prema čl. 109 t.b) L. K. bila bi potrebna makar i najminimalnija opća zadovoljština. — To se može ostvariti putem pobožne vježbe »POHVALE IMENU BOŽJEMU«, usklađene prema čl. 13 L.K.

Nakon svake govorne Mise, odnosno nakon svake Mise kod koje se prigodom razlaza ništa ne pjeva, trebalo bi na ime zadovoljštine za psovku izgovarati »Pohvale Imenu Božjemu« (»Blagoslovljen budi Bog . . . itd.) — Pohvale bi izgovarali sami vjernici (bez svećenika), za vrijeme dok svećenik odlazi od oltara.

Da se to uzmogne ostvariti, treba dobro izvježbati predmolitelje).

Ova pobožna vježba najbolje pristaje baš nakon sv. Mise (čl. 13 L.K.) analogno odredbi da se to čini nakon blagoslova sa Presvetim, jer ovaj blagoslov sve više ustupa mjesto svome izvoru — sv. Misi.

Na čl. t.b) L.K. temelji se i »TJEDAN PROTIV PSOVKE«.

Potrebno je svakako da ovaj tjedan bude u svim našim biskupijama u isto vrijeme. — Samo na taj način moguće je poduzimati i druge odgovarajuće skupne akcije. Posebno u vjerskim listovima, što inače nije moguće.

Osim navedenih postoje nebrojene pastoralne mogućnosti za suzbijanje psovke. Domišljata ljubav naći će prema posebnim prilikama odgovarajuće načine,

Budući da svi ti načini i iskustva mogu koliko toliko koristiti i drugima, trebalo bi sve evidentirati u određenom vjerskom listu (n.pr. »Glasniku Srca Isusova i Marijina«, koji u tome ima predratnu tradiciju). — To bi ujedno služilo i kao poticaj na sličnu akciju svima ostalima.

Geslo »TKO JE KAO BOG« neka nas vodi i neprestano potiče da ne sustanemo u borbi sa Zmajem i njegovom psovačkom Zvijeri, kako bi konačno većina našega naroda bila »upisana u knjizi života zaklanog Janjeta«.

T. M.

PORTRET PAVLA VI

(O 70-godišnjici života)

26. IX 1967. proslavljena je 70-godišnjica Pavla VI.

Tog dana na svim svjetskim jezicima objelodanjena je knjiga »Dijalog s Pavlom VI« od francuskog katoličkog filozofa Jeana Guittona. Ovo je prvi put da jedan živući Papa dozvoljava tiskanje svojih razgovora o aktuelnim pitanjima, kao što su: Koncil, ateizam, svjetska po-

lika, teologija, svećeništvo, ljubav supružnika, moderna umjetnost. Pisac je član Francuske akademije. On već 17 godina stoji u prisnim prijateljskim odnosima s Pavlom VI. Kao prvi svjetovnjak bio je pozvan na II vatikanski Sabor Donosimo izvadak poglavlja u kojem Guitton riše portret bliskog mu Pape.

Crkva je u g. 1967. isto kao i na samom početku vezana za karakter, na sudbinu jednoga čovjeka. To njezinu povijest čini tako privlačnom, tako ljudskom. Crkvu prožimlje Duh Sveti. On nevidljivo utječe na masu vjernika i na elitu pastira. On postaje vidljiv u osobi jednog jedinog čovjeka koji je postao papa.

Češće sam čuo primjedbu da je papinu ličnost teško opisati i da je nije moguće nigdje uklopiti. Neki su govorili o besmislenosti. Oni kažu da on na sebi nosi »grijeh svijeta«, da je on u povijesti jedan više zavedeni čovjek nego li vodeći čovjek. Neki tamni i pesimistički duh htio je jednoga dana sažeti u jednu riječ ono što je imao istaknuti na Pavlu VI te se ovako izrazio: »Sve u svemu, on je filozof.«

Gdje početi sa otkrivanjem jednog tako dalekog i ujedno tako bliskog bića, budući da u jednoj svijesti sve stoji u vezi sa svime i da naše osobine odražavaju dubinu koja se ne da odgonetnuti. Ja se donekle prepuštam slučaju. Usuđujem se spustiti u dubinu i pišem riječ: Duhovnost.

UVIJEK DUHOVNOST

Ono čemu su se učitelji, poznanici, prijatelji Ivana Montini divili već od njegove mladosti uz njegov smisao za samoću i šutljivost (duhovnost, uvijek duhovnost!) — bilo je vladanje svojim tijelom, svojom riječju, čak svojim gestima. Kao da uvijek gleda, sluša. To je povezanost intuitivne, umjetničke, prodorne, jest, rekao bih čak muzikalne, arhitektonske inteligencije s intenzivnim osjećajnim životom. Osjetljiva je njegova savjest, njegovo umijeće slušanja, shvaćanja, zamijećivanja, šutnje. To je također razlog zašto on govori s lakoćom a da nikada ne postane brbljav, i zašto je uvijek u stanju da dulje vremena sluša, promatra bez riječi.

NEZAUSTAVLJIV NAGON ZA PRODUBLJIVANJEM

Kad slušamo da on ističe dijalog, slutimo razlog: Njegovoj je osobi svojstveno da ispituje i iztražuje najdublje tajne, nezadrživ nagon za produbljivanjem, kako ćemo to vidjeti, i obratno — želja ne biti sam, suosjećati s drugima, nuditi i primati.

U njemu postoji silan nemir, taj se nemir rodio iz ideje savršenosti pozvane sa živom uvjetovanosti, u kojima se ta savršenost može ostvariti, pomiješati se sa zemljom. Vješt je da se snađe u bilo kojim prilikama, otporima, razdorima, dvostrukim tumačenjima. On dobro zna da ništa nije jednostavno, a to je vrlo rijetko kod nekoga, koji je pozvan da pojednostavnjuje, da motri s visoka i da odlučuje. On je npr. kazao: »Goruća su pitanja uvijek i komplicirana pitanja. Obična uglađenost traži, da s njima ne postupamo u žurbi. Moramo poštivati njihovu složenost.«

Pavao VI se dobro osjeća u svojoj kompliciranosti, u svojim poteškoćama, koje obilježavaju sve ljude ovoga vremena. Njegov u šutnji izgrađen dar intuicije, jasnovidnosti, vodi ga do najunutarnjije tačke sudbina.

Često sam na njemu opazio koliko strahopoštivanje ima prema stvarima, još više pred konkretnim prilikama. Isto tako, on ispituje, osluškuje; usvaja ono što se govori, prodire u ono što se govori i ozbiljno uzimlje poteškoće, ima mnogo takta i strpljivoti. Činiti što manje zahvata. Predbacuje li on možda sebi što je mnogo toga popustio, odveć toga dopustio, mnogo toga odobrio?

On uvjerava: »Ako nam prošlost pruža neku pouku, onda je ta, da je bolje počekati, pa i uz pogibao da se nevini razočaraju, nego li nešto žurno improvizirati. Što je neki auktoritet viši, mora više čekati. Lako je neko pitanje proučavati, ali je teško stvarati odluke.« Njegovoj naravi ne odgovara tolika mučna točnost, koja se često susreće kod Pija XII, već radije brižljiva pažnja i točnost.

Duhovna struktura Pavla VI drukčije je oblikovana. Njemu nije do detalja, on se ne gubi u magli. On se drži na ljudskoj razini, koju on često nazivlje razinom dijaloga. Pojam dijaloga je kod njega ključna riječ, koja je upravo po svojoj jasnoći nejasna, u koju jedan mislilac sažimlje mnoga iskustva i značenja. Ne smije se tu riječ shvatiti u njezinu banalnom, običajnom, sokratovskom smislu.

STUPITI U DINAMIČKI POKRET

Kod Pavla VI mogli bismo od njegove mladosti naći dosta primjera, kako on uvijek ponovo postavlja pitanja, kako zamjećuje što je istinito, kako probija koprenu straha, kako prodire do srži, jezgre, kako nastoji da izbije na svjetlo ono što je sakriveno u čovjekovu srcu. Na taj način dijalog postaje instrument druge čovjekove objave. On omogućuje svakoj samosvijesti da se objavi i očituje kakva jest.

Posebna crta karaktera je želja da uranja u svijet, pogotovo u moderni svijet. Možemo pomisliti da Papa zbog toga trpi, da se više nikada ne smije baciti u mnoštvo. I da on u svojim besnenim noćima prije svega istražuje nova sredstva da s ljudima dođe u kontakt.

Sažimljući ukratko uspomene na njegov raniji život, nailazim na sudbinski motiv: Stupiti u dinamički pokret usprkos rizika. Tako npr. njegovi nekadašnji odnosi sa studentima.: »To je bilo otkriće. Ako nešto znam, to većim dijelom zahvaljujem studentima onih dalekih dana, oni su za mene bili kao neki stimulans, živa nauka, koju ne bih nikada bio naučio iz knjiga, pa ni, to mogu reći, od uzora klera, mada su oni u drugom obziru itekako bili odlični.«

ELASTIČNOST

Kad jedan Papa mladenački djeluje po fizionomiji, u smijehu, u držanju tijela; da on bez obzira na svoju vlast zauzimlje ulogu oca, »universalnog oca«, kao starac dana, kao željkovani od vjekova«; kad se primijete njegove pravilne crte, žive oči, a oko glave vijenac još crne kose, glas bez nabora: čovjek ima osječaj da ima oca — brata, to sokoli, to daje sigurnost.

Uvijek sam na njemu zapažao ono što, ne znajući za bolju riječ, zovem »elastičnošću«. Npr. kad on za vrijeme neke ceremonije — što su mogli vidjeti svi gledaoci — ide s jednog mjesta na drugo, od svoga trona do oltara, ponekad u onom teškom liturgijskom ruhu.

Napokon: On osjeća potrebu da stvaralački misli. Mašta ga drži uspravnim. On ju je dugo vremena potiskivao, pjesnički dio svoje naravi nije uvijek mogao razvijati.

Jednog mu dana dođoše dva lava, od šest mjeseci, što mu ih je poslao guverner Indije, a koje je Papa poklonio gradu Brescia. Papa se obradovao, kad je ugledao mlade lavove; stavi prst na njehove šape, čime je preplašio svoju okolinu ali ne i dva lava.

To je pjesnička strana Sv. Oca ujedno razigrana i okrepljujuća. Mi smo maštu odveć zanemarili, ili bolje ograničili na određene dane, rezervirali za kazalište, radio, film, a iz običnog smo je života izbacili.

Na ovaj pjesnički registar spadaju i neočekivana pupovanja. U vezi s ovim moglo bi se spomenuti i sve ono što kod njega iznenađuje, njegovu duhovitost, neočekivani gest. U Milanu je učestvovao na nekoj »Konferenciji Sv. Vinka Paulskog«. Upriličiše skupljanje za siromahe. On nema novčanika, uza se nema novca, Što da učini? U kesicu baci bez premišljanja svoj biskupski prsten.

Ili (mislim da se i to desilo u Milanu) za vrijeme teške socijalne krize predložio je nekolicini prijatelja industrijalaca određene mjere koje je on smatrao pravilnima. »To je nemoguće. Dva i dva su četiri, to se ne može mijenjati«, rekoše oni. »Ali i tri i jedan su četiri«, odgovori nadbiskup. To mi u pamet prizivlje Götheocu riječ: »Uvijek se može raditi na jedan plemenitiji način.«

Ne znam da li tu crtu k višem treba zahvaliti njegovu prvom odgoju, njegovu nježnom djetinjstvu, uplivu njegove majke pobožnosti njegovih mladih godina, njegovoj lektiri: Tome je pridonijelo sve ovo. To ga je pripravilo na onu umješnost gdje se ne radi o tomu da se rekne nešto novo. da zablista niti da to bude nešto izvanredno; nego istaknuti nešto što se uvijek susreće.

Sposobnost nešto produbsti i istaknuti (to dvoje je na koncu jedno te isto) posebno izbija u govoru. Kod Pavla VI riječ je kao kod proroka trajno stanje: materija njegove umjetnosti. Bez sumnje je znati koliku moć ima riječ i koliko ona važi razlog, zašto se on toliko zanima za dijalog.

Riječi lako postaju algebrom, novac s izlizanim rubovima i bez vidljivog otiska lika. U riječi proroka ili pjesnika, a i ustima sasvim priprosta čovjeka, riječi postaju ponovo ono što bi one morale biti: oznaka onog što *jest.*

Papa skoro nikada ne improvizira. Ako se to desi, njegov je govor tada kao neko nutarnje čitanje. Dok je još bio u školi, i kad je bio upitan, činilo se da otčitava.

To govoru diže njegovu spontanost, govor nije povjerljiv. Međutim, koliku moć to daje govoru, koliku askezu, jer je u svakom času čovjek prisiljen da bira između dvije riječi ili radije između riječi i šutnje.

NIJE PREODREĐEN ZA UPRAVLJANJE

Riječ koju nisi izgovorio, tvoj je rob. Riječ koju si izgovorio, tvoj je gospodar. Divim se, kako je rečeno, prethodnoj šutnji, a zatim naglasku na prvom slovu.

Čini se da on voli nizati priloge, npr. s obzirom na metode ekumenskih nastojanja: polagano, iskreno, srdačno.

Takav je njegov stil.

Papa liturgiju uvijek drži u središtu svoga moljenja i mišljenja. Liturgija kod njega ide iznad službene molitve, iznad kulta. U njegovu čitavom životu, u pojedinostima njegova ponašanja, u prilikama njegova svakidašnjeg života ponovo nalazim bit liturgije.

Danas, kad se oltari bazilike mogu dobro vidjeti sa svih strana, može svaki rimljanim i svaki hodočasnik Papu promatrati za vrijeme sv. Mise, kako sabrano a ujedno radosno i pobožno izgovara molitve. Lagano podiže Hostiju, ona je bijela kao i on sam. Urednost, sigurnost, sjaj, čistoća, i mir: bez ove egizistencijalne liturgije, koja je i profana i sakralna, bio bi život jednog Pape, koji je izložen tolikim potresima i nevoljama, neljudski. Ovdje kao i na mnogim drugim područjima postoji sredstvo da se ono ljudsko sačuva pred neljudskim u tome, da se postavi ritam koji ima neku daleku sličnost s Božjim mirom.

Sadašnji Papa nije po svom pozivu, ni po svojoj fizičkoj strukturi, ni po svom osjećajnom životu, ni po svom ranijem životnom stilu određen za upravljanje, kako su to bez sumnje bili Pijo XI i Lav XIII, ili oni koji su nosili ime Grgur. On pripada onoj drugoj vrsti ljudi kojih će se ubuduće sigurno viđati više primjera. Ranije su izvjesni kvaliteti — krhka tjelesna građa, moć mišljenja, osjećajnost, skrupuloznost i nježnost — koji su neophodni za onoga koji se mora zauzimati za druge, takva čovjeka isključivali iz toga položaja. Od Aleksandra i Cezara sangvinici ili kolerici su vladali zemljom, i do danas ima malo svetaca krhke tjelesne građe. Jer, mada se to činilo čudnim, za one, koji treba da izdrže u dobru, zdravlje je neophodno.

ONO ŠTO SMO MI SVI, TO JE I ON

U razdoblju žurnalista i televizije, totalne iformacije, ne može se nitko sakriti. I Sabor je predstavljao kamen kušač jednog Pape: Promatralo ga je budno pet tisuća očiju. Na nacrte Pavla VI moglo se primijeniti ono, što Newmann kaže o velikim idejama. To mi je mjesto bilo uvijek drago pa ga ovdje donosim: »Njezini (Crkve) počeci nisu mjerilo njezine mogućnosti ili njezina značenja. Na početku nitko ne zna, što je ona i što ona može. Neko vrijeme ona ustraje u miru, prokušava svoje članove, opipa svoje obode, čini pokušaje, koji ne uspijevaju, čini se da je ona neodlučna na putu koji gleda da dolazi. Koleba se, dok se na koncu ne uzvine u određenom pravcu.« Newmann, oprezna narav, tu je ocrtao sliku svoga duha.

Kad se promatra način postupka sv. Oca ne samo jedan trenutak već kroz dulje vremena, zapaža se nešto drugo a ne oklijevanje: Igla seizmografa može drhtati, dočim on sam može i sa strahom i drhtajem raditi...

Kod Pavla VI upravo tu nalazim jednu ljudsku crtu: Ono što smo mi svi, to je i on. Njegova služba kao i njegov karakter sklanjaju možda više njega nego nas na strahovanje. Tko da mu na tome nešto predbaci? I tko bi ga mogao optužiti?

Ovdje je mjesto da spomenem jedan potez njegova karaktera, koji je od mnogih, koji ga poznaju, često zapažen: On nema ni trenutka zlopamćenja. Baš obratno: On ima želju da onomu koji mu je pobudio nenaklonost pokaže svoju naklonost. Dobro stoji iznad uljudnosti; a iznad dobrote je ono što je Aristotel nazvao srdačnošću.

MODERNI TEMPERAMENAT

U odnosu na karakter postavlja se sada pitanje: Na koji se način usprkos svih suprotnosti i oprečnosti zbiva njegovo jedinstvo. Tu je potlačen čovjek — no on ostaje spokojan; duh široka horizonta — ali on nastoji oko savršenstva u pojedinačnom; živahan, dinamičan — no on polagano odlučuje; odvažan čovjek — ali nadasve strpljiv; reformator koji hoće da sve bude savršeno, no koji s reformom ne počinje žurno, koji »sve trpi«; veličajan prijatelj, ali i suzdržljiv i samotan; pitalac koji sluša tolike savjete i upozorenja — a ipak u sebi samom spokojan; trasparentan, direktan i priprost — a opet zagonetan, bez

sumnje zagonetka i samom sebi. Ne treba da rekne samom sebi: »Ako sam bojažljiv, pravo samo odvažan, ako to dođe u pitanje; iako se toliko uznemirujem, ipak sam toliko miran.« Nego ovako: »Baš zato što imam bojažljivu narav, tako sam energičan; baš zato što me spopada strah, ja ga savladavam bolje nego onaj koji ne pozna straha.«

Pavao VI u svom velikom naprezanju nalazi svoj mir poput ptice koja se brzinom leta drži u zraku. Za takve se naravi higijena rada sastoji u tome da podvostruči zaposlenost i zadatke. Ništa tada ne iziskuje pažnju više nego li je potrebno; briga ga ne hipnotizira.

Sve što sam kazao o karakteru Pavla VI upućuje na ovu mirnu tjeskobu, na ovu mješavinu naprezanja i mira.

Pape zadnjeg vremena mogli su modernog čovjeka ljubiti i pomagati ga, ali se njihov mentalitet nije potpuno podudarao s modernim načinom mišljenja. Pijo XI bio je jezgrovit, upravan poput gorštaka; Pijo XII posjedovao je rimsku čvrstinu, mistički žar i humanističku izobrazbu — no da li je on osjećao kao neki moderni čovjek? Ja to ne znam. Ivan XXIII bio je doduše moderan u svojim nacrtima, ali ne i u svojim živcima i u svojoj substanciji. Njegov duhovni »Dnevnik« to jasno očituje. Ovaj robustni svećenik, bez oklijevanja, koji se ne ponavlja, bez unutarnje opreke, koji se razvio po starom stilu mišljenja i pobožnosti, bio je kao most do modernog čovjeka. (Zacijelo može priprosti čovjek od modernog čovjeka biti primljen kao pomoćno sredstvo, kao prigovor, kao sažaljavanje: on nije njegova kova.) Kod Pavla VI je drukčija stvar: tu stojimo sučelice s modernim čovjekom. On je nalik nekima od naših mislilaca, posebno naših umjetnika. Papa ne samo da misli kao mi (što za jednog intelektualca nije teško), on osjeća, strahuje, trpi kao mi!

KROZ OPREČNOSTI JEDINSTVU

S ovoga stanovišta očigledna je i njegova sličnost sa sv. Pavlom. Sv. Pavao ima je one crte, koje ja nazivljem »modernima«: On se hvalio svojim slaboćama, označio se rastrganim, napastovanim, slabim, nesigurnim. Pavao VI nalik je u svojim težnjama, u svojim mučnim brigama, u čitavoj naravi čovjeku naših dana.

Svojstvo je Duha Svetoga da sjedinjuje ali kroz oprečnosti.

Priredio O. Franjo CAREV

PSALAM 113 /114 i 115/

Naslov: Aleluja[1]

Sama nam numeracija kaže da MT ima dva psalma, tj. ps. 114 i ps. 115., dok prevod LXX stavlja samo psalam, 113.

Nameće nam se sada pitanje da li se radi o jednom psalmu, ili su to dva psalma. Dali se radi o samo jednoj pjesničkoj zamisli, ili su to dvije različite koncepcije jedna neovisna o drugoj.

Pretežni dio današnjih stručnjaka drži da se radi o dva različita psalma, od kojih svaki ima svoj posebni sadržaj i svoj posebni cilj. U prvom (114), prema njihovu mišljenju, psalmista opisuje kratkim crtama izlazak iz Egipta i spominje glavna čudesa koja je tom prigodom učinio Yahweh. U drugom nekoji vide istaknutu prednost koju Yahweh ima nad ostalim krivim bogovima. Vide, dakle, jednu općenitu pohvalu u čast pravoga Boga. Tako Vaccari. o. c. 495, Novi Psaltir, o. c. 241, Weiser, o. c. 491, Niglutsch, o. c. 278.

Mowinckel tvrdi da je sadržaj ovoga psalma sličan sadržaju psalma 134/135/, da se naime u njemu opažaju tragovi svečanosti koje su se održavale na uspomenu pobjede Yahweha nad krivim bogovima prigodom osvajanja Palestine i susljednog zamjenjivanja njihova štovanja s Yahwehovim štovanjem.[2]

Drugi naprotiv vide neku vrstu obreda zadovoljštine prema pravome Bogu, Yahwehu. Radi se, prema njihovu mišljenju, o nekom većem porazu Izabranog naroda, a to bi moglo biti i samo babilonsko sužanjstvo. Poraženim Israelcima pogani su pobjednici predbacivali nemoć Yahweha prema velikoj moći njihovih bogova koji su eto izvojštili pobjetu nad Yahwehom i nad njegovim narodom. Kad su se Izraelci oporavili i ojačali i kad su mogli pobijediti svoje protivnike, oni su nakon izvojštene pobjede došli pred Yahweha u Jeruzalem i tu su dali oduška svojim vjerničkim osjećajima i s dokazima u ruci istakli neisporedivu Yahwehovu prednost nad bogovima neprijateljskih, poganskih naroda. Tako Castellino, o. c. 724. To-

1. U MT ni ps. 114. ni 115. nemaju naslova, samo je na koncu 155. nadodana riječ **Aleluja.** Ona je nadodana i na koncu 113. plasma. Prevod LXX prenosi ovu riječ i stavlja je kao naslov psalmu 114. Isto je tako prenosi sa svršetka psalma 115 i stavlja kao naslov psalmu 116.

2. O. c I str. 98.

urnay također misli da je satavljen nakon povratka, ali ne kao zadovoljština nego da potakne Izraelce na pouzdanje u njihova Boga koji ih je tolikom moći oslobodio, što im je bilo vrlo potrebno ako se uzmu u obzir teške prilike u kojima su se našli (o. c. 447). Nešto slično zastupa i Kraus (o. c. 786).

Prije nego izrazimo svoje mišljenje o sadržaju, cilju i povijesnoj prigodi psalma upozorit ćemo na činjenicu da ne samo prevod LXX nego i onaj sirski kao i Teodocion i dosta rukopisa MT spajaju 114. i 115. ps. u jedan. Pa i činjenica da se u samom službenom MT riječ *Aleluja* nalazi prije ps. 114. i poslije 115, a da se između njih ne nalazi ni ona ni bilo koja druga riječ koja bi mogla služiti kao naslov, govorila bi u prilog jedne jedinstvene pjesničke tvorevine.

Vjerni svome mišljenju da su psalmi koji nose naslov *Aleluja* sastavljeni poslije ropstva, to ćemo ustvrditi i za ovaj psalam, i to i za prvi i za drugi dio, tj. i za ps. 114. i 115. prema numeraciji MT.

Da shvatimo pravilno ono što je psalmista htio izraziti svojom pjesničkom tvorevinom dozovimo u pamet ono što nalazimo[3] u ps. 41/42/, 4 i 10-11. Prema ovim recima Babilonci su predbacivali Israelcima ne samo nemoć njihova poraženoga Boga, nego i činjenicu da on nije predstavljen nigdje na zemlji: to je Bog koji se ne može ni vidjeti ni opipati, on nije stvaran. Kad su se vratili u domovinu zaslugom svoga Boga, Israelci su osjetili potrebu i dužnost da izađu pred Yahweha i da mu pruže zadovoljštinu za tešku hulu babilonskog naroda. Oni tu sada ističu moć svoga Boga, koji za razliku od krivih bogova ne prebiva na zemlji nego na najvišim nebesima, a upiru prstom i na činjenicu da babilonski bogovi kao mrtvi kipovi od srebra i zlata nisu mogli pružiti nikakvu pomoć svojim štovateljima koji su bili pobijeđeni i uništeni. U tu svrhu leviti pjevači iznose na prvom mjestu čudesni izlazak iz Egipta koji je bio kao simbol ne manje čudes-

3. Upada u oči činjenica da nalazimo skoro iste riječi u ps. 41/42/, 4 i 11 i u načem psalmu 115.red. 2. Onamo imamo: »Kad su mi kazivali neprestano: »Gdje je Bog tvoj?« A ovamo stoji: »Nemojte govoriti narodi: »Gdje je Bog vaš?« Zar nije ispravno pretpostaviti da se nadahnuti pjesnik u jednom i u drugom slučaju pozivao na ovaj neugodni lični događaj iz vremena sužanjstva?

nog i tajanstvenog oslobođenja od ropstva[4] (1-8). Zatim upiru prstom na činjenicu da je Yahweh bio toliko moćan da je mogao bez ikakve poteškoće osloboditi svoj narod (9-10 i 17-19), dok Babilonce njihovi bogovi nisu mogli osloboditi od propasti (12-16). Leviti pjevači ističu dalje kako Yahweh nije bio samo u stanju da oslobodi svoj narod, nego ga je obdario također svim dobrima potrebnim za život poslije ropstva i kako ga je i umnožio (20-21). Ovu svečanu zadovoljštinu Yahwehu leviti pjevači završavaju zazivom još obilatijeg blagoslova na narod, jer je taj narod svjestan da je Yahweh jedini pravi Bog i zato ima neograničeno pouzdanje u njegovu božansku moć (22-23), a ovaj odgovara riječima u kojima priznaje da se zbilja uvjerio da je Yahweh nevidljivi i svemogući Bog koji ne može imati svoje dostojno sjedište na zemlji gdje ga i svi ljudi imaju, nego na najvišim nebesima (24), i ističe da je također uvjeren da će ga Yahweh sačuvati na životu, tj. da će mu zajamčiti vječiti i dolični opstanak, pošto Yahweh ne ide za tim da uništi svoj narod nego da ima one koji će na sebi nositi očite znakove njegove dobrote i njegova milosrđa (25-26).

Kad je ispjevan ovaj psalam? On je morao biti ispjevan pred već ustoličenim Yahwehom, jer je jedino tada mogla biti dana svečana i javna zadovoljština sa strane čitavog naroda. S druge strane ona nije mogla biti odgođena nego je morala biti dana čim prije, ona je morala zapremiti jedno od prvih mjesta u željama Izabranog naroda nakon oslobođenja, jer ga je zahvalnost prema moćnom i milosrdnom Osloboditelju čisto silila na to. Sasvim je onda naravno pretpostaviti da su duhovne vođe Israelaca nastojale iskoristiti prigodu kad je moralno sav narod bio prisutan u Jerusalemu prigodom ponovnog posvećenja hrama i da su tada obavili svečani obred zadovoljštine za Yahwehovu pogrđenu čast. Ukoliko pretpostavimo da je samo ustoličenje u misli pobožnih Israelaca značilo i svečanu zadovoljštinu Yahwehu, možemo ga ubrojati među Psalme posvećenja.

4. Ovaj se prvi dio ne poklapa s drugim u pjesničkoj strukturi. U njemu je sinonimni paralelizam, a u drugom dijelu prevladava sintetični. On je morao biti neka starija pjesnička tvorevina koja je valjda služila da podsjeti na veliki događaj izlaska iz Egipta i to valjda prigodom vazmenih svečanosti. Leviti pjevači ga koriste ovdje u svoje svrhe.

Tko je sastavio psalam? Da li leviti pjevači koji su vršili obred zadovoljštine? Da li ga je sastavio netko drugi za njih? Ne možemo reći ništa stalno.

Psalam je u kasnijoj liturgiji pripadao malom ili egipatskom *Halelu*, tj. skupini psalama koje su Israelci pjevali prigodom blagovanja vazmenog jaganjca.

Red. 1—8

1. *Kad je Israel izlazio iz Egipta,* *
Jakovljev dom iz tuđeg naroda,
2. *Posta Juda Njegova slava,* *
Israel Njegova moć.

. . . . . .

3. *More vidje i pobjegne,* *
Jordan se okrenu natrag.
4. *Brda poskakivaše kao ovnovi,* *
a brežuljci kao mladi janjci.

. . . . . .

5. *Što je bilo tebi, more, da si pobjeglo,* *
i tebi, Jordane, da si se okrenuo natrag?
6. *Vama, brda, da ste poskakivali kao ovnovi?*
a vi, brežuljci, kao mladi janjci?

. . . . . .

7. *Pred Gospodinom se tresla zemlja,* *
pred Jakovljevim Bogom,
8. *(Pred onim) koji je pretvorio stijenu u sliv voda,* *
stanac kamen u ogromne izvore.

1—2. »Kad je Israel izlazio iz Egipta, Jakovljev dom iz tuđeg naroda[5], posta Juda[7] Njegova slava[6], Israel Njegova moć[8].«

U recima 1—8 leviti pjevači nasuprot predbacivanjima Babilonaca da je Yahweh nestvarni Bog, jer nema nikakva oblika niti se može vidjeti, iznose činjenicu da je on pokazao svoju strahovitu moć onda kad je izvodio israelski narod iz Egipta i da je time dokazao da je on i te kako Bog s kojim mora svatko računati.

U prvom distihu oni ističu općenitim riječima da je Yahweh pokazao svoju božansku moć čineći velika čudesa u korist Izabranog naroda prigodom njegova izlaska iz Egipta. Ovaj je na taj način pronio slavu svoga Boga među svim narodima, postao je nosilac Yahwehove moći i slave.

---

5. »Iz tuđeg naroda.« U izvorniku **me'am lo'ez.** Doslovno: »Iz naroda koji je govorio tuđim jezikom.«

6. »Juda«. U psalmu se već upotrebljava Judino pleme kao sinonim za sav israelski narod. Znači da je sastavljen poslije nego je David preuzeo vlast nad njim, jer je jedino tada Judino pleme došlo do svog vodećeg položaja i moglo označivati cijeli narod. LXX imaju **Judeja** mjesto **Juda.** U smislu ipak nema nikakve razlike, jer bilo **Juda** bilo **Judej**a stoje jednako namjesto cijelog izraelskog naroda.

7. »Njegova slava.« — Doslovno: »Njegovo posvećenje«.
Note psalma 113/114 i 115/
ili još bolje »Ovaj preko koga se posvetio pred drugim narodima.« Više smo puta istakli da se Bog posvetio pred drugim narodima ukoliko se proslavio svojim čudesima pred njima. Oni su tada mogli upoznati da je Yahweh, israelski Bog, zbilja Bog, jer je svemogući.

Mnogi tumačitelji vide u izrazu **njegovo posvećenje** misao koja je sadržana u knjizi Izlaska 19,5—6, gdje Bog doslovno kaže: »Ako sada budete vjerno slušali moju riječ i držali vjerno moj savezni ugovor bit ćete moja osobita svojina između svih naroda, ... i bit ćete mi svećeničko kraljevstvo i narod svet.« Misle, drugim riječima, da psalmista tvrdi da je Bog učinio Israelce svojom naročitom svetinjom kad ih je izveo iz Egipta. U stvari navedene riječi znače da će izraelski narod imati Yahweha za Boga i kralja i da će mu na osobiti način pripadati.

8. »Njegova moć.« U izvorniku: **mamše** lôtâyû od korijena **mâšal,** što znači gospodariti ili biti vladarom. Oslanjajući je na ovo značenje tumačitelji spomenuti u 7. bilješci misle da je u drugoj polovici 2. r. izraženo kako je israelski narod potpao pod Yahwehovu vlast. No korjen **mâšal** može značiti i **imati moć nešto učiniti.** Mi smo ga uzeli u ovom drugom značenju i preveli smo ga u smislu da je israelski narod postao sredstvo preko kojega je Yahweh pokazao svoju moć. Opredijelili smo se za ovaj smisao jer u čitavom odlomku od 1. do 8. r. psalmista nastoji istaknuti isključivo Yahwehovu moć. Sv. Jeronim ima, izgleda, isti smisao jer prevodi: »Factus est Juda in sanctificatione (m) ejus, Israel potestas ejus«, postao je Juda njemu na svetost, Israel njegova moć. Slažu se i LXX, jer i oni imaju **hagiasma i eksusia,** ono čime se posvećuje i moć.

Reci od 1. do 8. iznose se redovito kao najbolji primjer sinonimnog paralelizma: drugi dio rekta u potpunosti je po smislu jednak prvom dijelu, ista je stvar izražena drugim, sinonimnim riječima.

3—4. »More vidje i pobjegne[9], Jordan se okrenu natrag[10]. Brda poskakivaše kao ovnovi, a brežuljci kao mladi janjci[11].«

U drugom distihu leviti pjevači spominju čudesa Crvenog mora, Jordana, i brda Sinaja; ne spominju, drugim riječima, Yahwehovu moć općenitim riječima već iznose konkretno dokaze o njoj.

5—6. »Što je bilo tebi, more, da si pobjeglo, i tebi, Jordane, da si se okrenuo natrag? Vama, brda, da ste poskakivali kao ovnovi, a vi, brežuljci, kao mladi janjci?«

U trećem distihu leviti pjevači uzvišenim pjesničkim stilom uvode tumačenje čudesnih pojava opisanih u 3. i 4. r. Oni su mogli jednostavno naglasiti da je to bilo Yahwehovo djelo, ali vole istaknuti vrlo vještim govorničkim načinom tu istinu pa se obraćaju moru, Jordanu i brdima i pozivaju ih da im oni odgovore zašto su bježali i zašto su se tresli.

7—8. »Pred Gospodinom se tresla[12] zemlja, pred Jakovljevim Bogom. Pred onim koji je pretvorio stijenu u sliv voda, stanac kamen u ogromne izvore[13].«

U četvrtom distihu leviti pjevači odgovaraju na pitanje postavljeno Crvenom moru, Jordanu i Sinaju u predašnjem distihu i kao da kažu: »Mi ćemo vam reći: vi ste bježali i tresli se pred svemogućim Yahwehom, pred onim koji je i stijenu mogao pretvoriti u izvore voda.

Ovim su leviti pjevači dali odgovor na hulu Babilonaca kad su oni tvrdili da je Yahweh nestvarni bog koji nema ni lica ni obličja. Ali su također i spomenuli alegorički oslobođenje naroda od sužanjstva, jer je i to djelo izveo Yahweh svojom moći i na jedan tajanstveni način bez ikakvog sudjelovanja samog naroda kao što je to bio

---

9. »More vidje i pobjegne.« Ove se riječi odnose na knjigu Izlaska 14,21. — Možemo postaviti pitanje: »Koga vidje? Yahweh ili israelski narod?« Morali bismo reći da je radije vidilo israelski narod, jer se rastvorilo kad ga je ugledao gdje dolazi iz Egipta. Ali će psalmista u 7. i 8. r. protumačiti zašto je more bježalo pred Israelcima: iza njih je stajao svemogući Yahweh.

10. Jos. 3,13-14.

11. Izl. 19,18.

12. »Tresla se.« U izvorniku imamo imperativ: »Tresi se!« Ovdje je očito da se psalmista služi imperativom da pjesnički opiše što življe jedan prošli događaj. Sv. Jeronim prevodi ovaj imperativ futurom očito ciljajući na prošli događaj, a LXX aoristom da budu jasniji.

13. »Ogromne izvore.« — Doslovno: »Izvore voda.« — Ovaj je genitiv epesegetski a plural je intenzivni i zato se prevod **ogromne izvore** ima smatrati kao doslovni prevod. Psalmista aludira na Izl. 17,6 i Br. 20,21.

slučaj i s izlaskom iz Egipta[14] I u tom se djelu očitavala na ništa manje čudesan način nego li u izlasku iz Egipta Yahwehova moć.

Red. 9—16

9. *Ne nama, Yahweh, ne nama,* *
već svojemu Imenu daj slavu
Na svojoj blagonaklonosti *
i na svojoj vjernosti obećanjima!

. . . . . .

10. *Nemojte govoriti narodi:* *
»Gdje je Bog vaš?«
11. *Naš Bog stoluje na nebesima* *
i priveo je u djelo sve što je htio.

. . . . . .

12. *A vaši su idoli srebro i zlato,* *
djelo ruku čovječjih.
13. *Oni su imali usta ali nisu progovorili,* *
imali su oči ali nisu pogledali.

. . . . . .

14. *Imali su uši ali nisu čuli,* *
imali su nos ali nisu pomirisali.
15. *Imali su ruke ali nisu opipali,* *
imali su noge ali nisu ni koraka učinili,
niti su dali glasa u svom grlu.

16. *Takvi su ostali i oni koji su ih stvorili,* *
kao i svi oni koji su stavili svoje pouzdanje u njih.

---

14. Nadahnuti je pjesnik u psalmu 76/77/, 20—21 nastojao tješiti israelce koji su se nalazili u babilonskom sužanjstvu stavljajući im pred oči kako je Yahweh nekoć na čudesni i tajanstveni način spasio svoj narod od Faraona koji ga je progonio da ga vrati u Egipat, htijući ih time upozoriti da će ih Yahweh i ovaj put znati i moći osloboditi također na jedan čudesni i tajanstveni način. A Isaija je istim Israelcima naviještao da će ih Yahweh voditi čudesno kroz pustinju ponovo u Obećanu zemlju kako ih je vodio onda kad ih je izveo iz Egipta (40,3—4). S ovog se razloga ova dva događaja tako često spajaju u Psalmima povratka u jedan. Nije, stoga, neumjesno reći da su svi leviti pjevači opisivajući izlazak iz Egipta pjevali moći svoga Boga koji ih je čudesnim načinom oslobodio od babilonskog sužanjstva i da su i samo oslobođenje iznosili kao dokaz njegove moći a po tome i kao dokaz njegove stvarnosti.

9. »Ne nama, Yahweh, ne nama, već svojemu Imenu daj[15] slavu na svojoj blagonaklonosti i na svojoj vjernosti obećanjima[16].«

Leviti pjevači su u recima 1—8 iznijeli da su Israelci izašli puni slave iz Egipta iz babiloskog sužanjstva, a sada ističu da to nije bila njihova zasluga već zasluga njihova Boga, Yahweha, koji je imao neprestano pred očima svoju posebnu blagonaklonost prema njima kao i obećanja s kojima je bio zajamčio vječiti opstanak israelskom narodu. Radi obećanja i radi blagonaklonosti, koju mu je Yahweh jednom poklonio, on mu se smilovao i izbavio ga je iz ropstva. — Ukoliko se poriče povezanost ovih dvaju psalama, onda bi ovaj redak bio pjesnička anticipacija za ono o čemu će se pjevati u drugom psalmu.

10—11. »Nemojte govoriti narodi: »Gdje je Bog vaš?«[17] Naš Bog stoluje na nebesima i priveo je u djelo sve što je htio[18].«

Sada više, pjevaju dalje leviti pjevači, Babilonci ne mogu govoriti gdje je Bog vaš, jer mi možemo uprijeti prstom na nebo i reći: »Tamo on stoluje i otuda upravlja svim narodima i svim događajima, jer se evo na zemlji zbilo upravo ono što je on htio: njegov je narod oslobođen i ponovo je zadobio svoj nekadašnji ugled.«

12—16. »A vaši su idoli[19] srebro i zlato, djelo ruku čovječjih. Oni su imali usta ali nisu progovorili, imali su oči ali nisu pogledali. Imali su uši ali nisu čuli, imali su nos ali nisu pomirisali. Imali su ruke ali nisu opipali, imali su noge ali nisu ni koraka učinili, niti su dali glasa u svom grlu. Takvi su ostali i oni koji su ih stvorili, kao i svi oni koji su stavili svoje pouzdanje u njih[20].«

A za svoje bogove, pjevaju opet dalje leviti pjevači, Babilonci nakon poraza mogu samo reći da nisu predstavljali nikakvu višu realnost, nego da su se sastojali od mrtvog zlata i srebra i da kao nijemi kipovi nisu mogli odgovoriti na njihove prošnje, niti ih čak ni opaziti kad su im se molili, njihov vapaj nije mogao ući u njihove uši, njihov kâd nije im magao ugodno mirisati, oni ih nisu mogli prihvatiti svojim rukama kad su se imali srušiti, nisu ni koraka učinili da ih spase, nisu pače ni jednom jedinom riječju pokušali da im pomognu. I Babilonci su se osupnuli, pretvorili su se u njihove kipove od silno neugodnog iznenađenja kad su vidjeli kako su zauvijek propali i pored neprestanog i raskošnog štovanja svojih bogova.

Red. 17—19

17. *Dom[21] se Israelov uzdao[22] u Yahweha,* *
on im je bio pomoćnik i zaštitnik.

18. *Dom se Aronov uzdao u Yahweha,* *
on im je bio pomoćnik i zaštitnik.

19. *Oni koji štuju Yahweha uzdali su se u njega[23],*
on im je bio pomoćnik i zaštitnik.

17—19. Leviti pjevači iznose činjenice o oslobođenju i dokazima u ruci ističu kako Babiloncima nisu pomogli njihovi bogovi dok je Yahweh pružio obilatu pomoć svakom sloju Izabranog naroda, nikoga nije zaboravio.

---

15. »Tvojemu Imenu.« Yahwehovo Ime stoji za samu Yahwehovu ličnost. — »Daj.« Ovo nije imperativ molitve, jer Yahweh neće sam sebi davati slavu, već ima općenito značenje koje bi se dalo izraziti s našim **ide da dođeš.**

16. Od ovog retka pa dalje praralelizam nije tako savrešno sinoniman kao u recima 1-8, a ni distisi nisu tako uređeni, pače se nekoji reci ne mogu nikako povezati u distihe. Očiti znak da nije isti nadahnuti pjesnik spjevao prvi i drugi dio psalma i da su leviti pjevači po svoj prilici u prvom dijelu koristili neku stariju pjesničku tvorevinu.

17. »Nemojte govoriti narodi: »Gdje je Bog vaš?« — Doslovno: »Imaju li zašto govoriti narodi: »Gdje je Bog njihov?« — Sv. Jeronim je preveo jasnije: »Ne dicant getnes.« Isto su učinili i LXX. — Mi smo okrenuli neupravni govor u upravni koji herb. pjesnički stil tako često izbjegava.

18. »I priveo je u djelo sve što je htio.« LXX i mnogi rukopisi MT dodaju prije ovih riječi: »Gore na nebu i na zemlji (priveo je u djelo . . .)« U ovom bi slučaju smisao bio da Yahweh upravlja svim prirodnim pojavama na nebu i na zemlji. Ovaj smisao ne pristaje ipak najbolje cijelom kontekstu i izgleda da su ih LXX i spomenuti rukopisi uzeli iz ps. 134/135,/6.

19. »A vaši su idoli.« Izvornik ima: »A njihovi idoli.« I ovdje smo okrenuli neupravni govor u upravni. -LXX, siriski prevod i sv. Jeronim imaju: »Idoli naroda«, kao i u ps. 134/135/,15.

20. Reci 12—16 vrlo su slični recima 15—18 iz ps. 134/135/ pa i za njih vrijede filološka zapažanja koja smo tamo iznijeli. Svim smo glagolima dali svršeno značenje, jer izražavaju prošli svršeni događaj.

21. »Dom.« Ova se riječ ne nalazi u današnjem MT, ali je imaju 21 rukopis tog teksta, LXX i sirski prevod. — Pslamista je mogao sažeti ova tri retka u jedan i reći jednostavno da se cijeli israelski narod uzdao u Yahweha i da mu je on pružio pomoć, ali je on volio razraditi misao pjesnički na dijelove. To će učiniti i u slijedeća dva retka.

22. »Uzdao se.« U izvorniku imamo imperativ: »Uzdaj se, Israele. . . .« Psalmista opisuje i ovaj put na jedan veoma živi način prošli događaj s imperativom. I ovaj put sv. Jeronim prevodi imperativ futurom, a LXX aoristom.

23. »U njega.« — Doslovno: »U Yahweha«. — U našem bi jeziku loše zvučilo ime dva puta ponovljeno u tako malenom razmaku.

Red. 20—21

*20. Yahweh se obazreo na nas **
i balogoslovio nas je:[24]
*Blagoslovio je Israelov dom, **
blagoslovio je Aronov dom.
21. Blagoslovio je one koji ga štuju[25], ***
malo i veliko.

20—21. Leviti pjevači pri zaključku svoje pohvale Yahwehu, kao zaključak odgovora na hulu Babilonaca, poznatim izrazom *Yahweh se obazreo na nas* ponovo s radošću konstatiraju činjenicu da se Yahweh sjetio svoga naroda u sužanjstvu i da ga je oslobodio. A zatim primjećuju da mu je također udijelio svaki blagoslov nakon povratka iz sužanjstva, da ga je obasuo, naime, svim blagodatima koje on redovito dijeli sa svog svetišta u Jerusalemu. Te su se blagodati odnosile uglavnom na obilje zemljinih i stočnih plodova, kao i na osobiti porast samog pučanstva.

Red. 22—23

*22. Još obilatiji blagoslov neka vam udijeli Yahweh, **
vama i vašoj djeci:
*23. »Da ste blagoslovljeni od Yahweha, **
od onoga koji je stvorio nebo i zemlju.«

»Jer ste vi, Israelci, svu svoju nadu postavili u Yahweha, pravog i svemogućeg Boga«, zaključuju svoju pohvalnu zadovoljštinu leviti pjevači, »i time izrazili svoje nepokolebljivo uvjerenje da je Yahweh za vas zbilja jedini pravi i svemogući Bog, neka vas još obilatije blagoslovi u vašem budućem životu, neka u još većoj mjeri izlije na vas svoje uobičajene blagodati sa svoga svetišta. I tu svoju želju popraćaju formulom kojom su obično blagoslivljali narod i otpuštali ga nakon završenih svečanosti, a koja glasi: »Neka ste blagoslovljeni od Yahweha, od onoga koji je stvorio nebo i zemlju.«

---

24. »Nas.« Ova se riječ ne nalazi u MT ali je imaju i grčki i sirski prevod.

25. »Koji ga štuju.« — Doslovno: »Koji se boje Yahweha.« — U našem bi jeziku loše zvučilo: »Blagoslovio je (Yahweh) one koji se boje Yahweha.

26. Istu formulu blagoslova nad narodom nakon završetka svečanosti prvog ustoličenja Yahweh na brdu Sionu nalazimo i u ps. 133/134./: »Blagoslovio te Yahweh sa Siona, onaj koji je stvorio nebo i zemlju.«

Red. 24—25

*24. »Nebesa nad nebesima su za Yahweha, **
a ljudima je dao da stanuju na zemlji!«
*25. »Neće mrtvi slaviti Yahweha, **
niti ijedan od onih koji silaze u vječni zaborav.«
*»Nego ćemo mi koji živimo blagoslivljati Yahweha. **
od sada pa kroz sve vijekove.«

24. »Nebesa su nad nebesima[27] za Yahweha, a ljudima je dao da stanuju[28] na zemlji.«

Sav kor prisutnih svećenika, ostalih levita i cijelog naroda u jedan glas potvrđuju zadovoljštinu levita pjevača, koju su oni prikazali Yahwehu da nadoknade za uvredljivu hulu Babilonaca i kažu: »Mi svi čvrsto ispovijedamo da je Yahweh, naš Bog, tako uzvišen da ne može imati svoje dostojno boravište na zemlji, gdje i mi svi smrtni ljudi živimo i boravimo, niti se može opaziti očima kao što se opažaju ljudi i ostala stvorenja, već da kao nevidljivi, nadljudski i nadzemaljski Bog, kao što mora biti jedan pravi Bog, boravi na najvišim nebesima odakle, kako vidimo, moćno djeluje.«

25. »Neće mrtvi slaviti Yahweha, niti od onih koji silaze u vječni zaborav[29]. Nego ćemo mi koji živimo[30] blagoslivljati Yahweha, od sada pa kroz sve vijekove.«

Kor u pređašnjem retku spomenutih lica ističe također svoju nepokolebljivu vjeru u dobrotu svoga Boga prema sebi. »On nije dao«, kažu oni, »da propadnemo u sužanjstvu, jer je htio da ima onih na koje će moći izlijevati bogatstvo svojih božanskih blagodati. On će to učiniti i ubuduće. On će nas zato sačuvati vječito kao svoj narod kojeg će neprestano obasipati svojim blagodatima, jer hoće da ima neprestano one koji će vječito pjevati njegovoj božanskoj darežljivosti i dobroti.«

---

27. »Nebesa nad nebesima.« U MT imamo: »Nebesa su (Yahwehova) nebesa.« Ali LXX, sirski prevodilac, sv. Jeronim i Targum imaju »Nebesa nad nebesima.«

28. »Dao da stanuju.« — Doslovno: »Dao« — No smisao je očit: dao je ljudima zemlju da na njoj stanuju.

29. »Vječni zaborav.« — Doslovno: »Vječni muk.« — Ovdje se riječ **muk** nema uzeti u subjektivnom značenju, da će naime mrtvi u grobu zauvijek zanijemiti, nego u objektivnom, da se naime o njima neće više nikada govoriti.

30. »Koji živimo.« Ove se riječi ne nalaze u MT, ali su ih punim pravom nadodali LXX jer ih je zahtijevao smisao.

Za obranu naše koncepcije nije potrebno da se služimo mnogim riječima. U uvodu smo vidjeli da mnogi današnji stručnjaci dijele bar djelimično naše mišljenje. S druge strane reci 9. (ne nama, Yahweh, ne nama, već svojemu imenu daj slavu na svojoj blagonaklonosti i na svojoj vjernosti obećanjima i 20. (Yahweh se obazreo na nas), pa i 10. (nemojte govoriti narodi: Gdje je Bog vaš?) otvoreno potsjećaju na babilonsko sužanjstvo. Osim toga tokom analize sveukupnog teksta vidjeli smo da se svaki redak može vrlo dobro primjeniti jednoj pjesničkoj zadovoljštini, koja je, kako smo istakli u uvodu, morala biti dana odmah neposredno iza drugog ustoličenja nakon povratka iz sužanjstva.

Pobožnom će se molitelju psalma pružiti mnogo puta prigoda da u svojim molitvama dade Bogu zadovoljštinu za njegovu čast koja se na toliko načina neprestano pogrđuje. Ali će mu se valjda najčešće pružiti prigoda da nadoknadi Gospodinu za uvredu koja mu se tako okrutno nanaša kad se ne vjeruje njegovoj neizrecivoj dobroti prema svakom čovjeku, ili se ne vjeruje dovoljno, pa mu se zato i rijetko kada prikazuje hvala na njoj sa strane ljudi, iako smo na to svi redom na svaki način i to teško obvezni.

Kako se može razabrati iz same razdiobe redaka, oni se svi mogu vrlo dobro spojiti u distihe. Osim toga, u prvom je djelu pjesme (1-8) sasvim jasno da se radi o dvije kitice, svako po dva distiha ili četiri retka. U drugom dijelu kitice se ne mogu tako tačno odrediti, nemaju naime uvijek po četiri retka, različite su veličine, ali se ipak po sadržaju mogu vrlo dobro uočiti. Tako imamo 3. kiticu od nepotpuna četiri retka (9-11); četvrtu od pet redaka (12-16); petu kiticu od nepotpunih šest redaka (17-21) (ili dvije kitice od nepotpuna tri retka (17-19 i 20-21); i konačno šestu kiticu od četiri jača retka (22-25). Kako se vidi, drugi dio nije ni u paralelizmu ni u pjesničkoj vanjskoj strukturi na umjetničkoj visini prvog dijela.

o. Ivan Štambuk

»U svetkovanju Euharistije neka se razvija takav osjećaj zajedništva da se svatko osjeti sjedinjen s braćom mjesne i opće Crkve«.

Uputa »Euharistijski misterij«

PROPOVIJEDI I PROPOVIJEDI

Svaki čas saznamo za kakvu »izvanrednu« propovijed — u ovom ili onom kraju, u ovoj ili onoj crkvi. I onda obično ljudi, zadovoljni i zadivljeni, ali i neobično sretni, spominju kakvu staru propovijed. »Slično je govorio, prije 3, 5, 7 godina, taj i taj.« Sudeći samo po tome, mogli bismo možda reći, bar za neke krajeve, da su izvanredne propovijedi rjeđa, pa možna i vrlo rijetka stvar. A loših ima sigurno jako mnogo.

Meni je u takvim slučajevima uvijek jako žao. Ne znam, koga da kažem, da mi je žao. Da li Isusa i Gospe, Crkve, vjernika ili samih svećenika? Ili, najvjerovatnije, svih skupa?

*

Isusa i Gospe: To su najuzvišeniji predmeti naših propovijedi (Srce Isusovo i Srce Marijino, ali snažno, u svijetlu Fatime; Isusova ljubav; Isusova muka; Isus kao konačni sudac i pobjednik; sudbina Isusova — sudbina njegovih vjernika; Lurd, Fatima i Sirakuza), a o njima se i može i mora još posebno snažno govoriti.

*

Crkve: Ona je i danas i do vijeka najimpozantnija ustanova na zemlji, a ima da se stalno bori s najjačom, najinteligentnijom i najlukavijom silom na zemlji — paklom. Kako uzvišeno govori o njoj engleski historičar protestant Macauly (»... Kad mislim na užasne oluje, što ih je preživjela rimska Crkva, teško mi je zamisliti, na kojem bi dijelu svoga životnog puta mogla propasti ...«) Kako će potresna biti naša propovijed o Crkvi, ako u njoj obradimo priželjkivanje najbjesnijeg neprijatelja Crkve u vrijeme prije II. svjetskog rata Hitlera i njegova »proročanstva« o katol. kleru: (»Pitate me, što treba učiniti. Ja ću vam reći: Crkvu treba osuditi na propast. Ništa me ne će suzdržati od toga, da ognjem i mačem iskorijenim kršćanstvo ... Popovi će sami sebi iskopati grob, jer će oni prodati nama svoga Boga ... Za zdjelu leće oni će sve izdati ... Mislite li, da popovi ne će naučavati vjeru o njemačkom bogu? Ja vam jamčim, da će oni zamijeniti svoj križ s našim kukastim križem. Oni će mjesto krvi njihova dosadašnjeg Spasitelja celebrirati čistu krv njemačkog na-

roda, oni će njemačko žito prinositi kao dar i jesti kao sveti simbol vječne narodne zajednice.«), a onda pokažemo konačnu stvarnost i hitlerizma i Katol. Crkve (Prvu veliku pobjedu nad njim izvojevao je sušičavi katol. redovnik Poljak Maksimilijan Kolbe, jer historijska je činjenica, da je strašan teror u njem. koncentr. logorima upadno popustio nakon njegove herojske ljubavi prema bližnjemu, iz koje je pristao, da mjesto drugoga umre od gladi, i iza njegova organizirana praštanja zvjerskom neprijatelju u bunkeru gladi. Hiljade je katol. svećenika bilo zatvoreno i najstrašnije mučeno, pa ipak nisu izdali Boga niti žrtvovali »čistu krv njem. naroda«, niti »njemačko žito prinosili kao sveti dar«, nego kao i prije prinosili novozavjetnu žrtvu neokaljanog Jaganjca, načinom, kako je to On odredio ,samo što su mjesto zlatne patene upotrebljavali komad običnog lima, mjesto skupocjna kaleža običnu čašu, a mjesto lijepog korporala komad svoje mučeničke košulje, i nisu se oblačili u bijele i čiste albe, te u svileno crkveno ruho, nego su to činili u svom prezrenom, šarenom i zamazanom logorskom odijelu, a Bog je sve to još ugodnije primio, negoli svete Mise njihovih kolega na slobodi, koji su minuciozno, kako i treba, pazili na sve, kako bi se sveta Žrtva obavila na što doličniji način. Mnogo je svećenika, i njemačkih i drugih, završilo svoje logorovanje junački i slavno, mučenički, dok su drugi sretno, ali časno, izašli, a bijesni i bolesno umišljeni Hitler, pod čijom su se tirnanskom čizmom tresle mnoge zemlje, a tlo drhtalo, kad je on govorio, završio je svoj život sramno i kukavički, kao samoubica . . .). Kako divan materijal za propovijedi o Crkvi daju bezbrojne konverzije, život i djelatnost Ivana XXIII. i Pavla VI., II. Vatikanski koncil, silan ugled, što ga Crkva uživa u svijetu posljednjih godina, itd. itd.

Vjernika: Naši su vjernici tako željni dobrih i snažnih propovijedi. »Govorio je dulje nego drugi, ali je zato divno govorio. Već davno nismo takova nešto čuli . . .« I tako im se krijese oči od sreće i zadovoljstva, kad takve propovijedi slušaju. Znaju i klimati glavom u znak odobravanja. A onda će se danima takva propovijed prepričavati i povoljno komentirati uzasveto, što je naše vrijeme puno velikih novosti, silnih događaja i velikih senzacija.

Samih svećenika: O, koliko puta čovjek, koji propovijedi prati, osjeća, da su i samim svećnicima, koji propovijedaju, njihove propovijedi dosadne. A tko im je kriv?

*

Ja ne mogu ni zamisliti, da svećenik, koji iole svećenički živi i djeluje, ne dobiva svaki dan od Boga snažne inspiracije za svoje propovijedi. I stilski neobične i po nutarnjem uvjerenju silne — ali mi ih odbacujemo. Da, doista; Bog nam ih daje, jer svaki dobri dar od Boga je (Jak. 1, 17.). A mi te dragocijene darove Božje doista odbacujemo, kadgod te misli, iz razloga komocije, odmah ne zabilježimo. »Poslije ću!« Kasnije ih se ne ćeš ni sjetiti. Te će druge ptičite brzo odletjeti, te ćeš misli brzo zaboraviti. Jer su te te misli impresionirale, mislio si, da ćeš ih se i kasnije sjetiti. Da se varamo, svima nam govori mnogogodišnje iskustvo. A, da si te misli odmah zabilježio, i opet bi ti se ista snaga, a možda i veća, u duši javila, kadgod bi ih kasnije pročitao. Pa i onda, kad bi ih reproducirao u propovijedi. Masa bi slušatelja i njihova pažnja psihološki tako djelovala, te bi uvjerenje i snaga, kojom bi te misli iznosili bili još veći.

*

Svaki čas pročitamo i u političkim listovima, a pogotovo u našoj vjerskoj štampi, izvještaj o tolikim potresnim događajima; nove i strašne dokaze o tome, kamo vodi civilizacija bez Boga; bolne ilustracije, da je i najmodernijoj i najpreciznijoj tehnici jako potreban Božji baloslov — jer svaki čas dolazi do strahovitih katastrofa (eksplozija, sudara, strovaljavnja aviona — i bezbroja mlaznjaka, od kojih samo jedan stoji oko 5 milijardi franaka), prigodom kojih se uništava silna narodna imovina, koja bi tako dobro došla za ublaženje glada i drugih nevolja u svijetu (od 50 milijuna ljudi, koliko ih godišnje umire u svijetu, 35 milijuna ih umire od gladi i njezinih posljedica), a uništavaju se i bezbrojni ljudski životi, tako dragocijeni i tako potrebni obiteljima, narodima i čovječanstvu.

Sve stvari, što ih čitamo, trebalo bi čitati, misleći na svoje propovijedi, da budu što suvremenije, što snažnije, da što više ljudi vrate k Bogu.

Mi odbacujemo faktički Boga, kad smo nehajni prema njegovim inspiracijama. Pa zato i Bog ne haje za tolike propovijedi nas današnjih svećenika, ne podupire takve propovijednike sa svojim specijalnim inspiracijama, a ne djeluje ni na slušatelje kako osobito.

*

Bilježiti zgodne stvari za propovijedi: vlastite inspiracije i što zgodna nađemo u dnevnoj štampi, po časopisima i knjigama, ali i vlastite doživljaje, tako i tuđe, za koje saznamo, označivši ih imenom lista i datumom) — vrlo je ugodan posao. Pogotovu, kad mislimo na veliku korist toga. Kad nas vodi iskrena želja, da propovijedamo što bolje. Samo, da onda, pri korištenju toga, ne izgubimo odviše vremena, kopajući i tražeći, vršimo taj posao po nekom sistemu i pregledno. Na vrhu arka, odnosno poluarka, zabilježimo kao naslov kratko predmet, o kojem se radi (Bog, brak, civilizacija itd.). Takve listove poredajmo abecednim redom. I neka su svi zajedno na jednom mjestu (u zajedničkom oklopu, koricama, fasciklu). Kad se takva materijala nakupi, možemo ga razdijeliti i u nekoliko korica.

*

Štogod na nas djeluje, dak to čitamo, proživljujemo ili slušamo, djelovat će i na druge, kad im to budemo propovijedali. Nastojmo samo, da tako pripovijedamo, kao da to sad proživljujemo, kao da to gledamo. Živo i u kratkim rečenicama. Sjećam se dobro jednog propovijednika iza I. svjetskog rata. Bio je odličan svećenik i dobar čovjek, ali nikakav propovijednik. Ljudi su ga slušali od nevolje. Bio je dosadan i bogoslovima i svećenicima, i vjernicima. Slušao sam ga puno puta. I samo se jednog slučaja sjećam, gdje je bio zanimljiv. Kad je živo propovijedao ono, što je osobno doživio na nekim svečanostima u Rimu. Kako živo i zanimljivo znamo pripovijedati za stolom, što smo tih dana pročitali u knjizi, u novinama, što smo doživjeli ili što su nam pripovijedali drugi. Zašto ne bismo tako propovijedali i u propovijedi?

*

Kamo sreće, da bilježimo, da sabiremo vlastiti materijal, a da manje upotrebljavamo razne tuđe gotove propovijedi. Ove neka nam posluže radi zgodnih primjera, pojedinačnih jačih i zgodnih misli, ali rijetko kada cijele.

Ostavimo napose stare, danas nesuvremene stvari. Glasoviti pisac duhovnog života Rodrignez ima prekrasnih misli i masu zgodnih primjera, ali zar bi te misli i te primjere s korišću slušao običan vjernik našeg vremena?

Misli iz tuđe propovijedi djelovahu eventualno snažno, kad ih je govorio njihov auktor, a u našim će ustima vrlo često izgubiti bar pola svoje sadržine i stilske snage. Samo je jedna knjiga uvijek i svagdje aktuelna; samo rečenice iz te knjige vazda djeluju neobično snažno. To je Sveto Pismo i Starog i Novog zavjeta, jer je u njima riječ Božja. Ali Sveto Pismo valja ukusno i znalački raditi i primjenjivati.

*

Neki mi dan kazuje jedan od naših odličnih pučkih misionara: »Problemi suvremena čovjeka prodiru danas i u zabitna sela. Zato danas nije dovoljno ni najobičnijem čovjeku reći: »To veli Sveto Pismo«; »Tako je rekao Isus!«; već treba dokazati, treba puno razumskih operacija, treba rješavati probleme, sumnje . . .« Ja tome dodajem: Treba računati s izmučenom i toliko ranjavanom dušom današnjeg čovjeka. Treba toga čovjeka, tu njegovu dušu dobro poznavati, a probleme treba i psihološki rješavati. Psihološki: tako, da moje riječi, moji dokazi, moje tvrdnje, moji primjeri, moj način godi duši današnjeg čovjeka. To je poseban studij, ali više praktički nego teoretski. To je studij, koji ima trajati tako dugo, dokle se god bavim propovijedanjem. Treba čovjeka »uhvatiti« s prave strane. Tako, da on nađe u propovijedi sebe i svoje probleme. Tako, da on dođe do uvjerenja: Gle, taj me razumije. I osjeti se privučen k Ispovijedi. Treba zato zaviriti u ono, što on čita, napose u dnevnu štampu — ali bar koliko-toliko i u drugu njegovu lektiru. Treba se zanimati za njegove zabave. Treba se interesirati, kako izgleda u njegovoj radionici, tvornici, radilištu, kancelariji, školi, u njegovu dnevnom društvu, u njegovu domu. Treba se uživjeti u njegove poteškoće, u njegove brige, u njegove misli, želje i sumnje, u njegove napasti, i svoje zahtjeve, ukoliko nisu apsolutne naravi, prilagoditi njegovu današnjem stanju, njegovim današnjim poteškoćama.

Ali tri su stvari važnije od svega drugoga. Da budemo puni duha Božjega. Rekli bismo »sveti«, ali taj se veliki atribut toliko puta dijeli i ljudima, koji s pravom svetošću s pravim Božjim duhom vrlo malo veze imadu. Tko je zbilja svet, tko zbilja ima u sebi puno duha Božjega, taj će biti i pun ljubavi prema ljudima, taj će se i puno moliti, pa i činiti pokoru. Ali ja ovdje uz duh Božji ipak još i napose spominjem molitvu (s pokorom) i ljubav prema ljudima. Koliko su radili sveci za ljudske duše, kako su grandiozne planove imali i ostvarivali ih pa ipak su svaki dan sate provodili u direktnoj vezi s Bogom. Treba se napose moliti za dar dobrog propovijedanja. Po intenzivnoj povezanosti s Bogom primit ćemo od Boga i silu nutarnjeg osvjedočenja, a samo će se onda moći naše riječi plodonosno primiti u dušama našega slušateljstva. I pokora je potrebna. Svi veliki propovijednici bili su i veliki pokornici.

Naumice sam rekao »ljubav prema ljudima«, mjesto: prema bližnjemu, da ne bi tko mislio na tjelesna i duhovna djela ljubavi, a ne na ono, što ovdje hoću da posebno naglasim: Treba osjećati ljubav prema ovima, kojima propovijedam, a i oni treba da živo osjete, da ih propovjednik voli, da s njima suosjeća u punoj mjeri. Malo sam što zapamtio iz propovijedi, što sam ih kao gimn. niželkolac slušao, ali još uvijek u duhu živo gledam pravi pastirski lik jednog češkog »feldkurata« i slušam njegove blage očinske riječi, što ih je sa suzama u očima upućivao svojim vojnicima, misleći na njihove žalosne obitelji i na mogućnost njihove brze smrti na frnti i na druge ratne vojničke jade.

Ovo posljednje troje tako je važan uvjet s naše strane, da ne bih drugih stvari ni naglašavao puno, nekome, za kojega bih bio uvjeren, da spomenute tri stvari posjeduje. Čovjek je uvijek bio, i danas je, i bit će to do Sudnjeg dana: razumno biće s vrlo osjetljivim i vrlo osjećajnim srcem. A svet će svećenik uvijek biti čovjek molitve i pokore, ali i čovjek velikog pastirskog — srca, dakle pun ljubavi, pun razumijevanja, pun saučešća.

*

Ja se čudim mnogim našim propovijednicima. Zašto se, na pr., pripravljaju u zadnji čas. U subotu po noći ili u nedjelju ujutro, dok još nije ni svitati počelo. Mjesto da baš za nedjelju budu svježi, što bolje odmoreni, naspavani. Kako bi s Božjim pukom mogli biti što ustrpljiviji, što ljubazniji, što očinskiji, što bratskiji. Dakako da to vrijedi i za blagdane, koji padaju u druge dane tjedna. Zašto da se ne pripravljamo stalno, svaki dan? U molitvi se uvijek preporučujemo za Božji blagoslov, neprestano prinosimo razne žrtve na tu važnu nakanu i odmah bilježimo razne inspiracije, doživljaje, zgodna mjesta iz štampe? Zašto, bar od vremena do vremena, ne preporučimo i svojim vjernicima, da se mole za nas svećenike i na tu nakanu, da budemo dobri propovijednici.

Stoput se lakše propovijeda lijepo i dobro, nego mrtvo ,nezanimljivo, bez snage nutarnjeg osvjedočenja. Budemo li se stalno pripravljali, uvijek mislili na svoju propovjedničku službu, mi ćemo lako govoriti i bez posebne priprave — a toliko je puta i to potrebno. I bit ćemo mnogo prirodniji na propovijedaonici, a i prirodnost je jedan od vrlo važnih uvjeta za dobro propovijedanje. I mi ćemo onda jedva čekati slijedeću nedjelju, slijedeći blagdan, slijedeću prigodu , da svojim dragim vjernicima održimo novu lijepu propovijed. Svojim propovijedima onda ne ćemo mučiti ni Isusa ni sebe, ni svoje vjernike.

F. K.

SUSJEDI, A KOLIKA RAZLIKA!

Nije važno, koji kraj, koje župe i koje svećenike imam ovdje pred očima. Konstelacija se dapače i susjednih župa zna često i u par samo mjeseci posve izmijeniti. Nego mi je pred očima čest slučaj, da se u pojedinom kraju nađe, na okupu i po nekoliko uzornih i revnih svećenika, a jedan bude ipak iznimka, jedan ipak» reve na stranu«, — sasvim je drugačiji od svih ostalih. I sam je prema sebi duhovno zanemaren, daleko od svećeničkih duhovnih ideala, a o revnosti ni govora.

Tako su u kraju X — ne ću ih sve spominjati — bila tri nadaleko poznata revna svećenika. Svaki na jednom vrhu razvučena istokračna trokuta. A negdje u sredini toga trokuta četvrti — totalno zanemareni župnik. Ona trojica: jedan posve mlad, drugi prilično odmakao u godinama, a treći bliži svojoj Mladoj Misi, negoli srebrnu svećeničkom jubileju.

Onaj poodmakli u godinama, uza svu svoju stalnu boležljivost, uvijek nasmijan, vazda gostoljubiv i spreman na susjedsku bratsku uslugu. Godine mu ništa ne smetaju, da s velikim interesom prati sve suvremene događaje, pogotovu sve postkoncilske novosti u Crkvi. Pastva mu je — radi se o velikoj seoskoj župi — suvremena »gradska« u najboljem smislu te riječi, a život od najranije mladosti posve u skladu s evanđeoskim idealima. I, kao što mu je u njegovu zemaljskom životu njegova rođena majka, bila uvijek velika svetinja, tako mu je u njegovoj svećeničkoj pobožnosti i apostolskom radu velika svetinja Bl. Djevica Marija. I ovdje je suvremen. U svojim propovijedima nastupa kao apostol fatimskih ideja. Jedan od najvećih dana u mjesecu u njegovu je pastoralnom radu prva subota. Krunica, često pristupanje sv. sakramentima pobožnost Srcu Isusovu i Srcu Marijinu, pobožnost zadovoljštine, prvi petak i prva subota ponajvažnija su mu sredtsva u nastojanju oko duhovne obnove župljana. Nabavio je — još pred više godina — i kip Fatimske Gospe i pobrinuo se za sličan kip i jednoj od njegovih okolišnih župa. Širi katoličku štampu, puno pažnje posvećuje vjeronaučnoj pouci i svom ministrantskom zboru, veliki je propagator pučkih misija, a uz zimske ferije priređuje posebnu duhovnu obnovu za djecu i mladež. Crkva mu je elegantna i uvijek čista, uz godove se ispovijeda sve do podne, više puta godišnje pobrine se za strane ispovijednike, s vjernicima je uvijek ustrpljiv i ljubazan, i veliki je prijatelj — ne samo teoretski, nego i praktički — liturgijskih novosti

*

Onaj najmlađi, jedva je ostavio bogosloviju i sjeo na župu — zanemarenu, a i inače tešku —, već se je prometnuo u velika graditelja. Sam ne bih znao točno nabrojiti, što sve nije popravio i nanovo sagradio. Pun inicijative, a još više želje, da svoje uspavano (krivnjom prijašnjih svećenika) stado probudi, pobrinuo se je i za pučke misije i upriličio još i neke druge vjerske priredbe u svojoj župi.

A treći je još daleko od starosti i uvijek nasmijan i ljubazan, kao što i dolikuje mladu svećniku. Kadgod mu čovjek zaviri u crkvu, uvijek nađe ondje po koju novost, koja osvježuje i tako veseli. A tako i u župskom stanu.

Kad sam zadnji put u njegovoj crkvi propovijedao u čast dragoj nebeskoj Majci, čitavo mi se vrijeme ljupko smiješila Fatimska Gospa sa zida vis—a—vis propovijedaonici. Odmah sam pomislio: Eto sretnog rješenja za sve poteškoće u župi. Od mnogog se posla — župa mu je cijela mala biskupija — živ satire; na mnogo toga — uza sve svoje zdravlje i puninu dobre volje — naprosto ne stigne. Fatimska će mu Gospa pomoći, da, među ostalim, što prije dobije i stalnog kapelana, pa da stvar pastve u prostranoj i brojnoj župi u svakom pogledu krene još više naprijed. Ona briga što ju je uložio, da nabavi taj krasni Fatimski kip, i novac, što ga je za nj izdao, Gospa će mu stostruko vratiti. Prve će subote — ti tako važni dani za obnovu župe i svijeta — biti još popularnije, još posvećenije; svetih Ispovijedi i Pričesti još više i još pobožnijih; krunica će se u njegovoj župi još revnije moliti; i, štogod bude odsele o Fatimi govorio, bit će življe, uvjerljivije i plodonosnije. Rekoh, da mi se za ove posljednje propovijedi Fatimska Gospa blago smiješila. Ta je blagost karakteristika tih krasnih kipova iz Fatime: Kao da te gleda živa Gospa, i ti se poput onih malih vizionara iz Irijske doline osjećaš sretan, bolji, no što si bio, za sveti rad u Božjem kraljevstvu na zemlji oduševljeniji. A radi svega toga si i investiciozniji u traženju pravih riječi i na propovijedaonici i u ispovijedaonici, i sve ti je ispunjeno nekim vrhunaravnim miljem, koje i tebe usrećuje, sigurno još i više onaj jednostavni sveti Božji puk, koji te sluša.

Kad sam se opraštao s kuhinjskim osobljem, upao mi je u oči jedan dragi stariji muškarac — otac toga Veličasnoga. Odmah se dosjetih: U njemu je korijen sinovljeve svećeničke revnosti. A možda još više u majci. Obadvoje puni kršćanskog idealizma — taj je od njih među ostalim tražio i to, da Bogu rode puno djece i u strahu ih Božjem odgoje. Još će jedan od te djece brzo ući kao novi poslenik u Gospodinov vinograd. Pred par godina sam razgovarao s tim dragim starijim gospodinom, njihovim ocem (sa sela je), pa sam se divio njegovim nadasve zdravim kršćanskim mislima.

*

Rekoh, da se spomenuta trojica idealnih svećenika nalaze na vrhovima jako razvučena istokračna trokuta. Ne mogu međutim odoljeti srcu, moram ga pretvoriti u četverokut (iako nisam ni najmanje pristaša kubizma), da

mogu spomenuti još jednoga, mnogima posebno simpatičnoga. Ali više ne. Inače bi se ovaj članak produžio u beskraj. I tim ograničenjem svoga pisanja zadat ću svom srcu bol, jer osjećam jaku solidarnost sa svom braćom svećenicima. Ali — iskreno ću priznati — posebno s onim revnima, jednostavnima, materijalno nezainteresiranima, a radikalno istinoljubivima. Jedan od tih svećenika, koji su tim ograničenjem isključeni iz ovog članka(kako ćete i sami vidjeti, ne posve), onaj, što mu iz uvijek nasmiješenih očiju probija velika doza ozbiljnosti. Možda i radi posve realističkog shvaćanja života. On ne živi u oblacima. Lako moguće, da nije nikad u životu bio u napasti, da piše pjesme. Što radi, radi zdušno i savjesno, savršeno. Kao da je samo radi toga posla tu. Prema tvrdnji gospodarskog stručnjaka onog kraja, koji to prati, eto, i po svojoj stručnoj dužnosti, taj je svećenik najbolji gospodar među svećenicima tih jedno desetak žepa. Ja ću međutim radije spomenuti jednu čisto pastoralnu stvar, koju znam iz vlastitog iskustva Više puta sam kod njega ispovijedao djecu i na temelju toga stvorio zaključak, da je domaćin i izvrstan kateheta i pedagog. Rijetko sam gdje toliko uživao radi lijepog ispovijedanja djece, kao u njegovoj crkvi.

*

Moram, eto, bar s par riječi, spomenuti i njegova susjeda. Iako župnikuje na jako dalekoj periferijskoj točki toga kraja, izgleda, da je najbolji po spremnom pružanju svećeničkih usluga svojoj braći. A, da puno radi, pokazuje i činjenica, da se vazda žuri kući nakon izvršene pastoralne pomoći. Kakav je svojim vjernicima, ilustrirat će i slij. pažnja župljana prema njemu. Pred godinu dana spremalo se je posebno svećeničko hodočašće iz naših krajeva u Rim. »Idete li i vi?«, pitaju ga vjernici. A on im odgovara: »Da imam novca ne bi me trebalo tjerati.« Svećeniku, koja radi, koji voli djecu i druge vjernike, koji nije škrt, uvijek manjka novca. Tako i njemu. I zamislite: Još istog dana podvečer donesoše mu polovicu putnog troška. A drugu polovicu donesoše mu kasnije. I tako se mogao i on javiti za hodočašće.

*

Vratimo se međutim našem trokutu-četverokutu, pa spomenimo i četvrtoga. Taj neće biti nikada debeo. Mršav kao prut ili, što bi njegovi Međimurci rekli, »kak trlica«.

Revnost za dom Gospodnji izjeda ga. U njegovim sam nastupima redovito nalazio nešto srditosti. One drage i simpatične srditosti, koja ti govori, da voli Isusa i duše. Htio bi, da budu svi dobri. Ja sam doduše za veliku blagost i ustrpljivost, za popustljivost, gdje se god ona ne protivi Božjem zakonu, ali isto tako i za proročke svećeničke nastupe. Iz povijesti Crkve, ali i iz njezine sadašnjice jasno mi je, da su takvi baš oni najboljeg srca, oni najpobožniji, oni najnesebičniji oni materijalno nimalo nezainteresirani. Takav je i naš mršavi dugonja. Odebljat će — možda — on pod stare dane, po neizbježivim fizičkim zakonima, kojima su i svećenici podvrgnuti. I sigurno će se naći i mnogi današnji čovjek, pa i kakav književnik (bilo ih je već dosta takvih), kojima će on, kad odeblja, zapeti o oko, pa će osjetiti potrebu, ga generaliziraju, da pogrdno govore, pišu i pjevaju o debelim popovima, krivo tumačeći poznate prirodne zakone.

Da; ima podosta blage srdžbe u nastupu i djelovanju toga svećenika. Ja mu je uvijek čitam u očima. I uvjek mu se radi toga blago nasmijem. I zovem ga jednostano pravednikom. Takvi su ljudi redovito i iskreni. Pa će i on radi te svoje vječne male srdžbice (kad je potrenbo, bit će ona na čas i velika), povezane s Natanaelovom iskrenošću, otvoreno reći i svoje manje popularno mišljenje, jer načelo: »Istina nada sve!« treba da resi svakog kršćanina, a kamoli ne svećenika, propovjednika Kristove istine. Sporedno je njemu, što drugi u njegovu društvu komotno šute i što bi on, kao najmlađi, mogao još komotnije šutjeti. Ali tko će onda svjedočiti Kristovu istinu? Zna on, da kod današnjih vjernika može radi toga postati i nepopularan. Ali to će biti u prvom redu kod onih, koji ne trpe istinu, jer im ni život nije udešen prema Kristovoj istini. A onaj dobri i sveti puk Božji vidi kroz taj vanjski sloj oštrine lijepo i pravo svećeničko srce, koje voli i koje je zabrinuto. Osobito su nevina djeca majstori u prepoznavanju pravih svećenika Kristovih.

*

A što je s onim prvotno četvrtim, a sad već i petim svećenikom? S onim negdje u sredini prvotnog trokuta? S onim, što niti je pravo izgradio sebe, a niti osjeća potrebu, da potpuno izgradi sebi povjerene duše?

Spomene li mu tkogod kao potrebu ono, što je revnim svećenicima iz njegove bliže i dalje okolice stvar pastoralne abecede, on plane. I zna onda svašta izvaliti, čega bi se i obični vjernici stidjeli.

O katehizaciji ni govora. O čestoj sv. Pričesti bolje i ne govoriti. Točnosti je tu zauvijek odzvonilo. Posjet nedjeljne sv. Mise svakojak, samo ne dobar. Kad je patron crkve po okolnim župskim crkvama, zna se još i iza 1 sat po podne ispovijedati, a kod njega ni jedne jedine Ispovijedi. S takvim mu se zahtjevom ne usuđuju doći ni njegovi najbliži suradnici. Često je puta problem i provizija bolesnika. Da li je uopće kod kuće? Hoće li im htjeti otvoriti vrata? Strah ih je od vike i dernjave... Kako je to sve skupa strašno! Koliko će se duša radi toga pastirova nehaja izgubiti zauvijek. Koliko nezadovoljstva, koje prijeti, koje se pretvara u kojekakve grijehe, koje zaražuje i druge mislima protiv svih svećenika, proti Crkvi, proti vjeri, proti Bogu. Pozvan je i postavljen, da bude pastir, a on, gle, rastjeruje povjerene ovce, predaje ih vuku. Povjerenje je prvi uvjet za spasonosnu suradnju između klera i vjernika, a gledaj ga, kako svakom svojom gestom i onu, još jedino preostalu iskru povjerenja u srcu svoje duhovne djece okrutno, a često i zauvijek gasi. U svijetlu toga svećeničkog mraka, mraka u njegovoj duši i u njegovu djelovanju, čovjek štošta shvaća i u prošlosti i u sadašnjosti.

Čovjek, koji to promatra, pita se: Da li je takav svećenik svijestan, da »dere na stranu«? Da ruši, iako je od Boga i od Crkve postavljen za graditelja? Vidi li veliku razliku između sebe i drugih — onih revnih i uzornih?...

Takvi svećenici mnogo ne razmišljaju. Razmišljanju su oni principijelni protivnici. Oni se ne zaustavljaju ni kod svojih zlih, ni kod svetih postupaka gorljivih Božjih svećenika. Oni imaju puno grižnje savjesti, ali jer je neće da riješe, ona ih goni na nove najamničke ispade, na novu lijenost duhovnu, na nove izdaje Božjega kraljevstva.

Ta grižnja savjesti dolazi napose do izražaja u napadajima na revnu i uzornu svećeničku braću. Takvi se rugaju svemu uistinu lijepu i dobru. Upravo krvnički. Bit će im posebna briga, da sav idealizam revnih svećenika, od kojih se razlikuju kao tama od svijetla, protumače materijalistički. Neopravdano će dirati i u svećeničku čast.

I na najuzornije svećenike bacat će — i u slučajnom svećeničkom društvu, ali još radije u čisto svjetovnjačkoj sredini — najgore klevete. Katkada i takve, koje ovi nisu kadri ni shvatiti ni prokuhati. Pravi sotonski posao.

I, ako možda nije ni pijanac, niti se za njim pronosi glas bludnika, zar nam ne dolazi s pravom — iza svega — pomisao: Da li je uopće moguće, da je ostao na visini?! Taj gazi sve propise Crkve, i one najbitnije, i nema uopće oznaka pastira Božjeg stada!

No dolazi i mnoga druga misao čovjeku na pogled takva svećenika. Zašto su ga zaredili; — jer često su takvi još za vrijeme bogoslovskih studija bili svakojaki. I zašto ga se drži u službi? Zar nije šteta, što je prouzrokoje u vinogradu Gospodnjem, mnogo veća od koristi, što je duše od njega imaju? Zar ne bi bila mnogo veća korist, a šteta mnogo manja, kad bi župa ostala prazna i samo po jedamput mjesečno, pa i rjeđe, dolazio ispravan svećenik?

I još nam jedno, vrlo ozbiljno pitanje pada na pamet u vezi s tim problemom: Gdje je kolegijalna svijest i ljubav njegovih susjeda? Ipak bi trebalo ozbiljno pomišljati na to, kako da se spasi takva svećenika. »Nije ni đavao tako crn, kako ga opisuju«: tu bi poslovicu trebalo primijeniti osobito na takve slučajeve. Otvoriti svoje srce, ali ne samo jedamput, nego što češće. I molitvom, i žrtvom, i riječju pune iskrenosti i otvorene zabrinutosti, i razumijevanjem svega, što se da razumjeti, i uslugama, i darovima, i pažnjom svake vrste. Tako ćemo pomalo otvoriti i njegovo srce prema sebi. A ne treba sustati, ako bude koji put radi toga prema nama grub. Psihološki je takva grubost posve razumljiva. Ostati superioran. »Imam veliki cilj pred očima i, da ga ostvarim, moram znati prijeći preko svega, i ostati ljubezan, ostati mu dobar.« Posao je težak, jako težak, ali uspjeh nije nevjerojatan. Takav će se heroj, dakako, morati ne samo puno moliti, nego i trpiti, kako su to i sveci činili, i plodovi sigurno ne će izostati. Možda će radi toga baš tebe zovnuti u smrtnoj bolesti da se izmiri s Bogom. I onda ćeš na koncu sretno obavljena velikog i nadasve teškog posla priznati: »Isplatio mi se, divno mi se isplatio sav moj trud, kad ga, evo, konačno ipak vratih k Bogu.« A na koncu konca, naše je raditi, a uspjeh moramo prepustiti Gospodinu Bogu. Bio on vidljiv ili ne, u svakom nam slučaju nagrada ne će izostati.

Problemom bi se nehajnih i zlih svećenika ipak trebalo ozbiljnije pozabaviti. S tim bi problemom trebalo upoznati i naše vjernike. Sve u propovijedima — od vremena do vremena. Redovnice, kojima bi jedan od najsavjesnijih poslova imao da bude — posvećenje svećenika, dakle i obraćanje zlih. Ali napose ne prezreti u toj stvari veliku potencijalnu pomoć, koja se nalazi u našim iskrenim i kršćanskim prosvijetljenim vjerničkim dušama; napose ih za to oduševljavati prigodom ispovijedanja. Tu će nam biti najjasnije, sa čijom molitvom i žrtvenom pomoću možemo posebno računati.

Velik je i uvijek nadasve aktuelan problem — zli svećenici. Njim se treba nama svećenicima baviti iz svećeničke solidarnosti i kolegijalnosti — iz iskrene bratske ljubavi i zabrinutosti za dušu svećenika kolege. Ali još više iz ljubavi prema Isusu, Crkvi i dušama.

F. K.

V I D I C I

AUTENTIČNI IVAN XXIII

Blagopokojni papa Ivan XXIII. već je otišao ne samo među kandidate oltara, nego i u legendu. Voljeli su ga, dok je bio živ; vole i sada: njegovu uspomenu. Biskupi, koji su mu dolazili u audijenciju. Rimljani, koji su ga, često, vidjeli po ulicama i crkvama svoga grada. Suvereni, diplomate, predstavnici nekatoličkih religija, koji su imali priliku da s njim govore. Mase hodočasnika iz čitava katoličkoga i kršćanskoga svijeta, koje su ga makar jednom pozdravile ili vidjele. Osvojio je svijet; kršćanski i nekršćanski. Osvojio ga je, prije svega, svojim vječnim širokim smiješkom, svojom dobrotom prema svakome, svojom širinom duše, svojom blagošću, svojim neusiljenim demokratizmom. Prozvali su ga: »Ivan Dobri«.

I saziv su mu II. vatikanskog sabora, s pravom, upisali u zaslugu. I njegove, saborske, historijske, ekumenske perspektive. I parole njegova »aggiornamenta«: posavremenjenja i adaptacije crkvenog života novim vremenima i prilikama.

Sve o njemu rado prepričavaju. Puno se je angedota oko njega isplelo. Istinitih i izmišljenih. Historijskih i nehistorijskih.

Mnoge su od njih dobronamjerne. Ali sve nijesu. Ima ih i tendencioznih. Ima ih i zlonamjernih. Ima ih i nepravednih prema uspomeni toga dobroga pape. I takvih, koji, — katkada možda i nesvjesno, ali kojiput, sigurno, i svijesno, — iskrivljuju i krivotvore, falzificiraju, pravi lik toga velikoga čovjeka. Podmeću mu svoje ideje. Hoće da preko njega i preko njegove popularnosti i auktoriteta proture svoja shvaćanja i svoje »ideale« kršćanskoga čovjeka i kršćanskoga sveca.

Uzimlju ga za svoga zaštitinika i advokata i mnogi nezvani »reformatori« kršćanskoga morala, asceze, kršćanske crkvenosti, kršćanskog životnog stila. Nameću mu, silom, svoje poglede i svoje koncepcije. Liberalne, liberalističke, libertinističke. Hoće da od njega naprave čovjeka, koji je sve oko sebe u životu tolerirao, sve odobravao, svemu davao odriješnicu, sa svim se mirio. »Volio život«, kao i drugi moderni ljudi. Bio širokih rukava u društvenim manirima. Olako uzimao principe tradicionalne kršćanske eskeze. Bio spreman, da, bez puno rezerve, prihvati način današnjeg, »suvremenog«, života. Davao ljudima, »da žive«. Po starom liberalnom načelu: »leban und leben lassen«. I on s njima »živio«. Sugeriraju nam između redaka, da je bio »gurman«. Prišivaju mu i pokoju trivijalnu izreku ili masnu šalu. A sve to, da od njega stvore tip »sveca« po svome ukusu i po svojoj praksi. I da njim za taj svoj »ideal« agitiraju. Samo su mu jednu krepost ostavili: jednu, u koju oni vjeruju. »Ljubav« i »toleranciju«. Bili dobri ili zli, ljudi su ljudi. Svi su, u biti, jednaki i jednako vrijedni. Svatko ima pravo na svoju vjeru i na svoj moral.

Po njima bi Ivan XXIII. bio živi kontrast kršćanskim tradicijama prošlosti. Tip »novoga« kršćanina i »novoga« kršćanstva. I, — rekli smo već, — tip »novoga sveca«: bez puno molitve i puno pokore, a sa puno slobode. Pokušali su, — nekoji od njih, — i da ga, preko sabora, plebiscitarno »kanoniziraju«: i bez beatifikacionog procesa; i bez studija njegova života po »starim« crkvenim zakonima. Dakako: uzalud. Crkva i odviše ozbiljno uzimlje svoje svece, da bi se toliko žurila i da bi pustila, da se o njima »glasuje«. »Demokratski« i plebiscitarno. Bog svece legitimira i verificira, ne ljudi.

A vrlo lošu uslugu čine papi Ivanu ovi njegovi problematični poklonici i simpatizeri. I njemu i Crkvi, kojoj je on stajao na čelu i koji je tako duboko volio i tako dostojno reprezentirao. Valja od njih zaštititi njegovu uspomenu. Valja prepriječiti i onemogućiti iskrivljivanje i falzifikat njegova povjesnog lika.

Nije papa Ivan bio nikakav »novi« kršćanin. On je, u svemu, bio »stari« kršćanin. Kao i pape prije njega. Kao i sveci prije njega. »Progresisti«, — a nijesu sebi uzeli nimalo zgodno ime; znamo, kakvi su se sve pokreti njim kitili, — ne mogu se na njega pozvati, osim ako ga prije karikiraju. Autentični je papa Ivan bio drukčiji.

Nekoliko karakterističnih činjenica vrlo će to jasno ilustrirati.

Mnogi »moderni« katolici, pa i pokoji sa oltara, nijesu prijatelji krunici. A papa ju je Ivan svaki dan molio. I tražio je, da je i drugi mole. Nedavno je prošla kroz katoličku štampu vijest o »čudu«, što se je dogodilo, po njegovu zagovoru, na jednoj smrtno bolesnoj redovnici. Ukazao joj se je, navodno, po noći. I predstavio joj se. I rekao joj, da ju je došao ozdraviti. I dao joj nekoliko duhovnih savjeta i opomena. I njoj i njezinim samostanskim susestrama. Pokazao se nezadovoljan, što neke od njih olako propuštaju svoju svagdanju krunicu. Progresisti će, vjerojatno, na to ukazanje i na to »čudo« skeptički, sumnjičavo, odmahnuti glavom. Oni na veliko »demitologiziraju« i Evanđelje i nemilice iz nega »purgiraju« i Isusova čudesa, a da ne bi demitologizirali pričanja »šuora« i »koludrica«. Ali ni oni ne mogu demitologizirati duhov-

noga dnevnika pape Ivana. Napisan je njegovom rukom. Izdaju ga. A pun je poniznih malih kršćanskih pobožnosti i devocija, taj njegov duhoviti dnevnik. Molitelj je, i adorator, i kruničar, i razmatrač, bio papa Ivan. Molitelj, i kruničar, i Gospin štovatelj. Toliko »naivan«, da je i ateistima i bezdožnicima darivao krunice, i taj svoj postupak branio od katoličkih skeptika riječima: »Gospa može sve!« To su pozitivne činjenice: bilo to kome pravo, ne bilo!

Mnogi moderni »reformatori« Crkve gledaju kulminaciju »aggiornamenta« s jedne strane u »novoj teologiji«, u reviziji crkvenih dogmi, a s druge u dokinuću svećeničkog celibata. A papa Ivan nije nikada i nigdje rekao, da je on za reviziju crkvenih dogmi ili tradicionalne crkvene nauke. A nije bio za slobodu sjetila, ni za koncesije tijelu, u kršćanskom i svećeničkom životu. Izrijekom je i radikalno otklonio sugestije, da ukine ili ublaži svećenički celibat. Rimski dijecezanski sinod, koji je on, osobito, inicirao, vodio, nije nigdje pokazao ni traga želje, da olabavi crkvenu i svećeničku disciplinu. Da o dogmatičkim revizijama ni ne govorimo. Neka samo »progresisti« pažljivo pročitaju dekrete, naredbe, zaključke, toga Ivanova sinoda! Uhvatit će se za nos! Papa Ivan XXIII. nije bio ni na tome sinodu, — kao ni drugdje, — kakav teološki autoritet od struke ni kakav intelektualni »lumen«, ali bio je, tu i svagdje, ortodoksan, autentičan i vjeran svjedok kršćanske istine.

Mnogima je od »modernih katolika« ispovijed trn u peti. Smeta im. A papa se je Ivan, i kao papa, svakog tjedna ispovijedao. Izrijekom je to, — i u štampi, — izjavio njegov rimski ispovjednik. Tako se je savjesno i redovito ispovijedao, da bi, ako bi koji put, dan, dva, zbog posla i nemogućnosti, okasnio s tjednom ispovijeđu, obavio ispovijed kasnije, ali još istoga tjedna: ne bi je nikada odgodio do drugoga tjedna, ni kontrahirao dvije tjedne ispovijedi na jednu.

Papi Ivanu poturuju, da je bio širokih rukava u konverzaciji i vladanju. A evo, što mi je pričao naš ugledan biskup, koji je bio u gostima kod jednog papinskog nuncija u inozemstvu, svoga znanca iz negdašnje beogradske nuncijature. Taj papinski diplomata bio je nekoliko godina lični tajnik nadbiskupa Roncalli-ja, kasnijeg pape Ivana XXIII., dok je ovaj još bio, u Parizu, nuncij. Razgovor je s našim biskupom došao i na papu Ivana. Nuncij je tada izrijekom i emfatično naglasio, da je sve, što se priča o navodnim »sočnim« dosjetkama Papinim, čista i puka izmišljotina: nešto potpuno nespojivo sa Papinim manirima, kojima je on bio svjedok iz najbliže blizine. Nesavjesni i lakoumni ljudi podmeću popularnom Papi svoje vlastite dubiozne »duhovitosti« i »simpatije«. Ne samo da nadbiskup Roncalli nije bio »neoprana jezika« i preslobodnih manira, nego je bio s te strane upravo skrajnje fin i delikatan. Nuncij je s tim u vezi ispričao našemu biskupu jedan svoj osobni doživljaj iz vremena svoga tajnikovanja kod nadbiskupa Roncalli-ja. Začuo je jedne večeri iz Roncalli-jeve sobe neke glasne uzvike. Pobojao se je, da je nadbiskupu pozlilo, pa je poletio do vrata njegove spavaće sobe i žurno na njih pokucao. Nadbiskup se je odazvao i doviknuo mu, neka pričeka, dok se obuče. Onda mu je istom otvorio vrata. I objasnio mu, da mu nije ništa. »Vježbao je samo engleski izgovor!« Uvijek ga je, veli Nuncij, vježbao, a nikada dovježbao. »Ni inače se nikada nije«, nastavlja Nuncij, »preda mnom pokazao u neglige-u ili u pijami: uvijek samo u talaru!« Značajno na svaki način i vrlo daleko od shvaćanja i manira mnogog modernog svećeničkog »progresiste«!

Ne; nemamo mi ništa protiv kulta dobrog i svetog pape Ivana XXIII. On će, ako Bog da, doći jednom i na oltar. Nemamo mi ništa! protivuo da se za njega katolici i svećenici oduševljavaju i u njega ugledaju. Naprotiv! Samo neka se ugledaju u autentičnog, a ne karikiranog Ivana XXIII.! Neka se samo i oni ispovijedaju svakoga tijedna, i neka mole svaki dan krunicu, i neka ispituju savjest, prave duhovne vježbe i vode duhovni dnevnik, i neka budu čisti i čedni kao on! Bit ćemo im onda odmah prijatelji. I poći ćema za njima. I vjerovat ćemo im. I prihvatit ćemo njihove inicijative i akcije!

Ne; nije papa Ivan nikakav »novi svetac«. On je isto tako star, svetac kao i sv. Pavao, i sv. Grgur Veliki, i sv. Karlo Boromejski, i sv. Pijo X. Krist je uvijek jednak. Jednaki su, u svemu bitnome, i njegovi sveci!

L.

MOGU TO RADITI I LAICI

(Tko će nas rasteretiti u pomoćnim i tehničkim poslovima duhovne pastve?)

Dobrotom jednog prijatelja, redovnika, dopao mi je ruku dvobroj (5.—6.) talijanskoga časopisa: »Rivista di ascetica e mistica« iz g. 1966., što ga, u Firenzi, izdaju oci dominikanci. Čitav je posvećen problemu »svećeničke duhovnosti u svijetlu II. vatikanskog sabora«. A kao »dodatak« izišao je u njemu, iz pera jednoga od njegovih urednika (P. Innocenzo Colosio O. P.), opširan članak, — čitava mala monografija, na 66 stranica, — na temu i pod naslovom: »Kriza u mladom svećenstvu« (»Crisi nel giovane Clero«). Članak, — kako se vidi i iz slijedećeg broja lista (1. iz g. 1967.), — izazvao je širom Italije veliku pažnju, pa i uzbunu i brojne komentare: za i protiv.

Članak je vrlo zanimljiv i informativan. Pisan je duhovito, ali i mirno, i trijezno. Pun je suvremene literature, činjeničkog materijala i karakterističnih citata: najviše iz govora, izjava i akata Pavla VI. i iz djela znamenitoga, sada već pokojnog, brescijskog kardinala G. Bevilacqa-e, čuvenog talijanskog katoličkog književnika, publiciste i ideologa. No, dakako, članak je i dosta alarmantan. Okreće se, prvotno, protiv idejno-teološko-pastoralnog i discipliniranog »aggiornamenta«, kako ga, poslije sabora, shvaća i prakticizira velik dio mladega klera u Italiji (ne sav; pisac stoga izrijekom naglašuje, da on piše o »krizi u kleru«, a ne o »krizi klera«:), a, po auktorovu mišljenju, protiv stvarnih intencija i direktiva Sabora i Pape. Zamjera, na jednom mjestu, i talijanskom Episkopatu, što nije pokazao dovoljno odlučnosti u otklanjanju i onemogućavanju mnogobrojnih zloraba sa ovoga područja, u štampi i na terenu. Pisac nalazi, da je osnovni i glavni uzrok krizi historijska slabost talijanskog katolicizma kroz posljednje decenije (napose slabo crkveno školstvo i manjkav odgoj klera u sjemeništima): slabost koja je rezultirala osjećajem manje vrijednosti, tako

da se je našao dezorijentiran pred nekršćanskim duhom vremena, tendencijama suvremene profane filozofije i kulture, idejnom pokoncilskom konfuzijom, pa nekritički preuzima i prihvaća sve, što dolazi iz katoličkog inozemstva, osobito iz Francuske. I izrazito negativne, modernističke i religozno-revolucionarne, ideje.

U članku je, zapravo, reljefno naslikan tipični svećenički predstavnik »progresizma« na katoličkom zapadu u posaborskoj periodi. Po glavnim crtama on je i onako u svakoj zapadnoj katoličkoj zemlji gotovo isti. Njegova talijanska varijanta iz članka jedva da puno odudara od prosjaka, od opće slike. Iste su pretpostavke; ista psihologija; isti mentalitet; isti način argumentiranja i dokumentacije.

Auktor inače ne generalizira. Ne izlazi ni sa paušalnim tvrdnjama. Nastoji da bude u isto vrijeme i kritičan i objektivan. Uočuje i pozitivne poteze na liku mladih svećenika. Honorira, na primjer, njihovo oduševljenje za Sveto Pismo, njihov socijalni osjećaj i duh zajedništva, njihov demokratizam i optimizam, njihov radni elan, njehovu radikalnu depolitizaciju crkvenog života. Što im najviše zamjera, to je naturalističko shvaćanje kršćanstva i apostolata, konfuzija i površnost teoloških i patoralnih ideja, opće relativiziranje svih načelnih problema, pretjerano eksperimentiranje i novatorstvo iz načela, manjak posluha i poniznosti, lajicizacija manira. Vole, uz svu teoretsku grmljavinu na kanstantinski duh u Crkvi, standard i položaje, koji su dobro plaćeni: jagme se, na primjer, za katehetska mjesta na srednjim školama, a nižu katehizaciju zapuštaju. Nijesu odlikaši u molitvi i pobožnosti. Pretpostavljaju vanjsku aktivnost nutarnjem životu i svećeničkoj duhovnosti.

Ja sam se, priznajem, pročitavši članak, s njim odmah i u cijelosti solidarizirao. Učinilo mi se, da je pisac čovjek i superiorne logike, i ispravne načelne orijentacije, i čistih namjera. Poželio sam, da bi ovaj njegov članak i mnogi kod nas pročitali.

Ali, reproducirati ga ne mislim. Ne bi to bilo lako ni moguće u jednom kraćem prikazu.

Nešto je drugo, radi čega ga ovdje spominjem. Dao mi je ideju za nekoliko novih reflekcija o funkciji i potrebi lajičkog apostolata. Zapravo samo za jednu.

Među ostalim p. Colosio, na jednom mjestu, vrlo zorno i drastično crta, kako se svećeničko vrijeme nemilice troši na ono nebitno i periferno u duhovnoj pastvi (na »kružoke« i »konferencije okrugloga stola«, na »dijaloge« na beskrajne »specijalističke« pouke o ljubavi i braku, na »ankete«, na pjesničke pokuse i vježbe, na filmski i sportski odgoj i zabavu djece i mladeži, na organiziranje izleta i kampova), dok ono glavno: priprava za propovijed, ispovijedanje, dobra katehizacija, pohodi bolesnika i, dakako, svećenički duhovni i molitveni život, strada i ostaje maćuhinski zanemareno pod tom tiranijom »zaposlenosti«.

Impresioniralo me to. Učinilo mi se aktuelno i za naše prilike. I mi svi osjećamo, da ne možemo uporedo biti i dobri svećenici-organizatori i »radnici« i dobri svećenici-molitelji i pastoralci. Ne možemo se rastrgnuti. Premalo imamo vremena i za jedno i za drugo. A oboje je, sigurno, potrebno, i ako, ono prvo i vanjsko, nije baš onoliko potrebno, koliko mi mislimo.

Krvavo nam treba rasterećenja ili na jednoj ili na drugoj strani. A lako je pogoditi, na kojoj. Na onoj organizatornoj i pomoćnoj. Na onoj tehničkoj. Kao svećenike nas nitko ne može zamijeniti; kao katoličke, pa i pastoralne, organizatore može. Mogu i drugi okupljati katoličku mladež i s njom konferirati i organizirati zabave. Mogu i drugi provoditi ankete. Mogu i drugi evidentirati filmski i sportski život, koji toliko privlači i interesira omladinu.

Tko? Lajici. Katolički lajici. Lajički apostoli. Oni to mogu. Mogu i moraju. To im je, danas, dužnost. Sve ono u crkvenom i pastoralnom životu, što ne traži svetoga reda, valja da oni, malo pomalo, na sebe preuzmu. Da se za to kvalificiraju. Da se u tome aktiviraju. Eto im djelokruga! Najplemenitijeg. Najodličnijeg. Eto im načina, da ne budu u Crkvi samo »krdo«, samo »puk«, samo privjesak. Mogu biti radnici i vođe. Mogu biti odgojitelji. Mogu biti organizatori, evidentičari, poslovođe, ekonomi, finansijeri, koraliste, dirigenti. Mogu na sebe uzeti polovinu apostolskoga posla; polovinu odgovornosti za uspjehe Crkve, za predobivanje i odgajanje duša; osobito onih mladih. Odmah ćemo mi svećenici odahnuti. Odmah ćemo se moći bolje upregnuti u crkvi i solidnije i ispovijedati, i propovijedati, i katehizirati. Odmah ćemo moći, — i morati, — pobožnije, svećeničkije, svetije, živjeti.

Reći će tko: Jest; sve je to lijepo; samo je li i moguće? Gdje su nam ti lajički pomoćnici? Nitko mi toga ne će uraditi, dok ja ne uradim!

Dobro, dobro. Možda danas i jest tako. Ali mora li tako biti sutra? Zar ne treba na to misliti? Zar ne treba i tražiti i odgajati lajičke apostole? Zašto je II. vatikanski sabor donio svoj dekret o lajičkom apostolatu?

Moramo mi svećenici biti svijesni, da nam tolike »male stvari« smetaju. I moramo dobro u svom svećeničkom radu razlikovati ono manje od onoga većega. Moramo graduirati i vrijednost i dužnost svoje svećeničke službe. A u koliziji moramo uvijek preferirati ono bitno i ono specifično svećeničko. I na štetu onoga drugoga.

To je fundamentalni princip **nadnaravnog** apostolata. Izrečen je on i formuliran, — klasično, lapidarno, auktoritativno, uvjerljivo, — još u onoj apostolskoj riječi iz dana prve Crkve: »Nije pravo, da mi ostavimo riječ Božju, pa da služimo oko stolova. **Nađite, dakle, braćo, među sobom** sedam poštenih ljudi, punih Duha Svetoga i mudrosti, koje ćemo **postaviti nad ovim poslom! A mi ćemo ostati u molitvi i u službi riječi!«** (Dj. Ap. 6, 2.—4.).

Riječ je to, koja obvezuje. I nas svećenike. I sve lajičke,-poštene, mudre i dostojne,-ljude u Crkvi!

Č.

SVEĆENIK U KINU

Kino i film nijesu, — ni po svom repertoaru, ni po svom moralnom i estetskom ukusu, — puno izmijenjeni od vremena prije rata. Na bolje, svakako, nijesu. Merkantilnost, trgovina, glavni je kriterij filmske produkcije u masi i za mase. I pišu se i daju komadi, — scenariji, tekstovi, kadrovi, — koji će »ići« Valja se prilagotidi ukusu publike. One široke publike, koja i puni kinske

dvorane i plaća ulaznice. A ona ne dolazi na visoko vrijedne umjetničke kreacije ni na komade s kakvom ozbiljnom tematikom: nju najviše privlače: šarenilo, kič, lake senzacije, kriminalne scene, »vestern« i, seksualna pikanterija, »starovi« i »dive«. I, možda još malo, sladunjavo-sentimentalni motivi, efekti, prizori. Takav je film više manje svagdje; pogotovu na zapadu i u Americi, odakle ga i k nama najviše importiraju: komercijalnost to i ekonomičnost diktiraju. Bio je takav pred rat; i danas je takav. Ozbiljne je filmske produkcije malo: odgojne i moralno pozitivne još manje. Ono nešto, sitnih, katoličkih lifmskih kompanija, u većim katoličkim nacijama, samo je kap u moru.

Ne mora čovjek biti redoviti posjetnik kina, da to utvrdi. Dovoljno je, da samo koji put baci oko na filmske, ilustrovane, plakate, ili da im pročita reklamu u novinama i pokoju recenziju iz filmskih rubrika po časopisima. A, ako je svećenik, može sebi eformirati prilično pouzdan sud i iz reakcije solidnijih vjernika. Mnogi od njih formalno strahuju, da im djeca ne bi vidjela pokojega komada u kinu, i ljuto se kaju, — i u ispovjedaonici, — što su otišli na ovaj ili na onaj film. Sa svake je strane na njih negativno djelovao. Još k nama oni najgori ni ne dolaze. U Švedskoj je, pišu novine, 80 posto filmova erotsko-seksualno-pikantnog sadržaja. U Italiji isto tako. Neki je dan »božanska« (i stara) Gina Lolobriga bila i na sudu osuđena, jer je u jednoj sceni nastupila gola, kao od majke rođena. A u Švedskoj je za to ne bi ni osudili.

Kino i film nijesu se, — ni po svom repertoaru, ni po svom moralnom i estetskom ukusu, — puno izmijenili od vremena prije rata. Držanje nas svećenika prema tome i takvome kinu puno se je više, otada, izmijenilo. Bilo je u ono doba po svijetu krajeva i biskupija, gdje je crkveno, regionalno ili lokalno, zakonodavstvo i formalno, — pa i pod sankcijama i cenzurama, — branilo svećenicima i duhovnim osobama polazak javnih kina. U našim krajevima nije: formalno i pod sankcijama. Ali ni kod nas nijesu dobro gledali svećenike — polaznike kina. Ni sa crkvene strane, ni sa strane vjernika. Svećenici, koji su češće, a pogotovu redovito, išli u kino, bili su uvijek smatrani liberalnima. I, obično su se dobro obazirali, da ih ne bi vidjeli ili, barem, prepoznali ljudi iz crkve. I da to ne bi došlo do ušiju biskupu ili kuriji. Ponajviše bi, u kino, išli bez kolara, u svjetovnjačkom odijelu. Danas je u tom pogledu i kod nas drukčije. Mnogi svećenici idu redovito u kino. Na svaki novi komad. Bez puno izbora i bez propitivanja, je li film, — ako je američki, — dobio odobrenje od crkvene filmske cenzure ili od »Legion of decence«. I uglavno se ne »boje« i ne sakrivaju. Postalo je to sasvim obično. Pogdjegdje ih više ide nego ne ide. Osobito su se mladi svećenici emancipirali. I bogoslovi. Na sam dan mlade mise ili korizme, pa se svi od reda dignu i zapute u kino. Skupa sa mladomisnikom i manuduktorom ili dekanom. Ne idu samo »skrupulanti«. I za »scandolum pusillorum« danas je lako. Svi smo i onako u civilu: gdjeko s kravatom, a gdjeko i bez kravate; mlade su mise svakako ljeti, pa je najzgodnije u košulji ili majici, bez rukava. Ne udaramo više u oči. Lakše je danas i svećeniku »u kvar«. Civil je s te strane, kao i »pietas, ad omnia utilis«. A, Bogu hvala, zakonit je. Još je koncilski interregnum: stari zakoni o svećeničkoj odjeći više ne vrijede, da mije samo znati, tko ih je to dokinuo, — a novih još nijesmo dobili, pa »in dubio pro libertate«!

Uostalom, da koji seljak ili bogomoljka i zamrmljaju, lako će mo im začepiti usta i primiriti »conscientiam eorum infirmam«. Koncil je sve to dopustio. Svećenik ne smije više biti pustinjak, čovjek »mimo svega svijeta«: treba da zna, što se u svijetu i oko njega događa. Treba i da zna, što u kinu gledaju njegovi vjernici, kako bi ih mogao voditi i upućivati. Mladež osobito »Aggiornamento« je rehabilitirao sva savremena »media communicationis«, pa i kino. Crkva i svećenik moraju danas biti suvremeni.

Situacija je s te strane prilično jasna. »Species facti« dovoljno je fiksirana. Samo, kako je sa »species iuris«?

Čast svim tim dušobudnim rezoniranjima o svećeničkom posuvremenju, ali ja ne mislim, da smo tom novom praksom išta dobili za svoj svećenički, moralni i pastoralni, život. Nije nam, kao svećenicima, ni danas mjesto u kinu, dok je ovakav, kakav je. Nijesu za nas ni danas pikanterije sa filmskog platna. Izlažemo se napasti. I bližnjoj griješnoj prigodi, koji put. Osjenit ćemo tim svoju svećeničku čistoću. A i bez toga nam je dovoljno kušana. Izvrgavamo pogibli integritet svojih kršćanskih pogleda na svijet. Inficiramo se, i nesvjesno, mentalitetom mondenosti. Popuštamo nižemu čovjeku u sebi. Gubimo auktoritet duhovne superiornosti i padamo na »niske grane« duhovno siromašnih. Sablažnjujemo one bolje od sebe: obične pobožne vjernike nježne savjesti, koji instinktivno zaziru od svega, što, i previše, udara po duhu svijeta. Znadu i oni, da svećenik ne smije biti »upoznavač života« u svemu i pod svaku cijenu i da to poznavanje života, tu informiranost i to iskustvo, valja podrediti svećeničkoj moralnoj intaktnosti i svetosti života, kao primarnom i praktično najdelikatnijem, i najosjetljivijem, postulatu svećeništva.

Na koncu, sve da je repertoar kinskih produkcija i moralno najkorektniji, opet one ostaju u prvom redu — zabava. To im je prvi cilj i kriterij. A zabava, — i ona najpoštenija, — klasično je područje samozataje. Što je čovjek duhovniji, to se manje zabavlja. Zabava je jedna od nižih, i najnižih, kategorija ljudske aktivnosti. Sekundarna i relativna. Ljudi duha svijesno je ograničuju u korist viših aktivnosti: refleksije, stvaralaštva, karitativnosti, apostolata, asketskog i molitvenog sazrijevanja i produbljenosti. Masi je zabava ideal i potreba; eliti je samo sredstvo nužnog duhovnog i fizičkog osvježenja u službi višim idealima. Kino je s te strane na istoj liniji, kao i nogomet, kao i sport, kao i karte i druge društvene igre, kao i zabavna literatura, kao i radio, i televizija, i kavana, i korzo, i plaža, i turistika. Od duhovnih osoba Crkva je uvijek, u svim tim stvarima, i očekivala i tražila dragovoljno odricanje i preporučivala im mjeru. A svećenicama je koješta s toga područja, — pa i što nije bilo u sebi zlo, — naprosto zabranjivala. Lov na veliko (»venationem clamorosam«), karte i kocku (u novce), pohađanje gostiona, kolo, učestovavanje na pirovanju, pa i kazalište. Povlačenje od zabave bilo je i sredstvo i biljeg težnje za savršenošću i višim darovima. Tim su duhovne osobe otkupljivale svoj moralni i religiozni auktoritet. Izdizale se iznad vjerničke mase i iznad duhovne prosječnosti. Koncentrirale se na više stvari u životu.

Nećemo ni danas ništa izgubiti ,ako ne budemo među redodovitim i pasioniranim polaznicima u kina. A puno ćemo dobiti. »Nostra autem conversatio in coelis est!« Non cum communibus hominum viis!«

Kako, ne znači to, da se mi svećenici moramo dezinteresirati od problematike kina. Ne moramo, i ne smijemo se, od nje dezinteresirati. Previše je ona blizu današnjem čovjeku. Previše je velik upliv kina na mase, — pa i na vjerničke mase, — da bismo se u tom pogledu mogli zadovoljiti ulogom pasivnih promatrača. Gdje je god katolicizam aktivan, on to ni ne radi. On vodi u evidenciji filmsku produkciju i nastoji na nju, pozitivno, djelovati; i sam se, po mogućnosti, u njoj aktivira; kritizira je; zauzima prema njoj stanovište; cenzurira filmove s umjetničke i moralne strane; daje vjernicima konkretne upute, na koje komade mogu slobodno ići, a koje moraju bojkotovati.

Tko i nama brani, da to činimo? Nitko nam ne brani. Crkva nam to, — i sa II. vatikanskog sabora, — preporučuje, — i na to nas duži. I na sustavnu, organiziranu ,akciju (u »Dekretu o sredstvima društvene komunikacije, n. 2., n. 14.—22.). Tko i našim katoličkim, a napose društvenim i obiteljskim, časopisima brani, da uvedu filmsku rubriku? Odavna, decenijama, još prije rata, osjećali smo potrebu za tim. I pisac ovih redaka. Možemo imati i katoličke filmske specijaliste i kritičare: lajike u prvom redu, ali i svećenike.

Samo za sve to nije nikako potrebno, da mi svećenici, i sami, masovno, a pogotovu redovito i često, pohađamo kino. I ne ćemo ga tako ni pohađati, ako budemo pravi »homines Dei«, svećenički i asketski idealisti. Imamo i prečega posla. I puno ljepših radosti.

U DESETOGODIŠNJICI SMRTI SESTRE MARICE STANKOVIĆ

Pred deset godina, dne 8. X. 1957. ova velika žena našega vijeka, koja je rođena na našoj grudi, završila je svoju ovozemnu misiju i otišla pred nama sa znamenjem vjere, da gleda slavu Presvetog Trojstva kojemu je posvetila sve bogate darove svoga srca i uma, svoj veliki, plodni i sveti život.

Snaga svih njezinih uspjeha, herojizam i borbenost u njenom svestranom radu za Kristovo Kraljevstvo u dušama, bilo je njezin intenzivni život s Bogom, kojega je na naročiti način doživljavala u liturgiji. I sama jednom piše:

»Crkvena liturgija skupila je sve najljepše i najskladnije, sve bogadstvo i sjaj prirode i ljudskih rukotvorina, da svoje vjernike uzdigne, da im dočara okus nevidljivog svijeta, okus neba«.

Ona dobro znade gdje je centralni izvor kršćanstva, ona svoj život neprestano uklapa u život Mističkog Tijela Kristova, ona želi doživjeti »svoju misu« i ona je doslovno kao aktivni borac svete Crkve i doživljuje. Sama se u toj žrtvi prikazuje kao aktivna žrtva, sjedinjena s velikom Kristovom žrtvom, za spas i sreću mnogih.

Sama piše: »Pravilno shvaćena sv. Misa daje nam silnu širinu, silan zamah, razvija našu uskogrudnost, naš egoizam, jer je to žrtva neba i zemlje. Žrtva sviju ljudi, žrtva cijele Crkve.«

»Otac nam je rano u jutro poklonio život. Sin nam je po Euharistijskom blagovanju ojačao duše, a sad neka Duh Sveti dade tom našem životu svoju puninu, svoj žar, svoj pečat.«

I ona želi da sav naš život bude produžena sv. Misa i komentira svoju misao dalje:

»To je kraljevsko poslanje, kraljevska misija. Nositi ljubav, darivati ljubav, propovijedati ljubav. Ali ta ljubav ne smije biti nešto apstraktno, već u sasvim konkretnim djelima. U pomaganju bližnjemu, u nošenju njegova tereta, u razboritom preuzimanju njegovih poteškoća, u podmetanju svojih leđa pod tuđe terete!«

I dalje nastavlja: »Katolički radikalac mora imati katolička koljena. Mora klečati i klečeći osvajati svijet. Mora mnogo moliti.«

Ona u srcu kršćanskog misterija traži snagu: »Krist u Euharistiji je najsigurniji liječnik naših bolesti. Najsavršeniji Pedagog, jer se nikada ne može prevariti. Najbolji savjetnik na skliskom putu mladosti. Najhrabriji vođa u svim plemenitim podhvatima, najvjerniji drug u našem apostolatu.«

»U Euharistiji je čvrstoća naših redova, jakost naše ideologije, tajna uspjeha, životna snaga našeg opstanka.«

I podcrtava naš udio u toj najvećoj Žrtvi. I kaže: »Sebe žrtvovati, da nas Krist uzme i nosi k Ocu...« doista mi moramo s Kristom umrijeti, ako se hoćemo s Njegovom Žrtvom na Križu sjediniti. Moramo vršiti Njegovu Volju. Bogu sve predati: sve časove odricanja, mrtvenja, sve boli, borbe, patnje, umor toga dana, čitavog sebe.«

U svoj život s Crkvom ona povezuje sve ljude, i zato kaže: »Krunica je u velikoj cijeni pred Gospinim očima. Ulica je, da je molimo. Tad u nju upletemo sve ljude, koji kraj nas prolaze, sve živote koji kraj nas ključaju, sve duše, koje kraj nas dišu.«

I dalje piše: . . . »ona je sva mjesta u kojima se kreće, pretvorila u oratorij. Sva mjesta u gradu, u selu, u poslu, pod vedrim nebom, pod suncem prema onoj evanđeoskoj: da se Bogu treba klanjati u duhu i stini.«

Njezin bogati liturgijski život neprestani je izvor milosti za sve duše koje ju okružuju: »Razlijevanje božanskog života nije stvar omeđena, ograničena. Ona je ogromna i neprekidna rijeka, koja iz nutarnjeg bogatstva Presvetog Trojstva ulazi u dušu Boga--čovjeka, iz Njegove punine u nas, a iz nas se bar u malim potocima razlijeva u duše bližnjih.«

Bogatstvo te njezine velike duše doći će do izražaja na njenom smrtnom času. Umirući pokazuje svojim kćerima Obrednik, želeći da se iz njega izmole posljednje molitve kojima Crkva prati svog umirućeg člana do praga vječnosti. Načinivši nekoliko sekunda prije svoje agonije veliki znak križa, izgovorila je jasno svoje posljednje riječi:

»Smiluj mi se smiluj . . . Tvoja milost mi je dosta!«

Blago Tebi sestro Marice što si vjerovala, i zato će Te jednom zvati blaženom mladi naraštaji.

P. M.

BISKUP NA DIJELJENJU SVETE POTVRDE

Kad se je Biskup sa dijeljenja sv. Potvrde u zadnjem mjestu te sezone žurio u sjedište svoje biskupije, da ondje tu večer obavi još jednu važnu biskupsku funkciju, na jednom smo pšeničnom strništu opazili siromašnu ženicu kako pabirči. Prvi osjećaj, što se u takvim slučajevima javlja u duši prolaznika, jest osjećaj saučešća. »Ne bi to činila, da joj nije od potrebe!«, tako resoniramo. No Moabljanka Ruta vraćala bi se kući, pabirčeći na njivi Boozovoj, s bogatim »plijenom«. I kasniji slavni danski pripovjedač Kristijan Andersen, koga je kućna bijeda također nagnala, da kao šestogodišnji dječak, s drvenim cokulama na nagoma, a u društvu s drugom siromašnom djecom, pabirči na njivama pri Odenskom jezeru, znao bi jako razveseliti svoju dobru mamu, jer je to pabirčenje bivalo i vrlo bogato hranjivim zrnjem. Ako je spomenuta žena, pabirčući iza tadašnje žetve, napunila još koju vrećicu, a ne samo onu jednu, što ju je držala u ruci, mogla se je i ona samo veseliti, a i mi s njom.

Malo je drugačije ovo naše pabirčenje od sabiranja preostalih klasova na žitnim poljima. Ondje podignu, što nađu. A, kad čovjek s perom u ruci prolazi u mašti i u sjećanju poljem mnogih lijepih događaja, što su se desili prije nekoliko godina, očima duše štošta više i ne vidi — taj strašni ljudski zaborav! —, pa će neki prikazi biti nepotpuni. No kažu umjetnici, da i torzo ima svoju ljepotu, a mislim, da to mnogo više vrijedi za tvorevinu riječi, kad se zbilja radi o lijepim stvarima.

Bio sam na par sv. Potvrda, na par kratkih zamjena, na jednom i drugom ispomaganju — a sve u sezoni apost. pohoda mladog biskupa, koji prvi put izlazi na svoj biskupski teren. Puno me je toga na svim mjestima razveselilo, pa bih htio da ovim recima razveselim i druge. O svemu pripovijedam kao očevidac; ali, jer ipak nisam bio na svim mjestima, ponešto iznosim prema pripovijedanju drugih.

Mladi Biskup

Drugo znači »mlad«, kad govorimo o svećeniku, a drugo, kad je ta riječ atribut imenice »Biskup«. Ipak naš Biskup nije samo tek nedavno primio upotpunu svećeničkog reda, nego je još daleko od zenita muževne dobi. Gdje bi i uzimali biskupi za svoje pomoćnike postarije svećenike, da se onda, možda i brzo, moradnu ponovno baviti problemom toga teškoga izbora.

Biskup je uvijek centralna osoba prigodom dijeljenja sv. Potvrde. Ovaj je put ta činjenica još jače dolazila do izražaja, jer su ljudi bili radoznali, kako izgleda, kakav mu je nastup, kako propovijeda.

Je li slobodno pisati o biskupu

Posve sam promišljeno stavio taj podnaslov. Uvjeren sam, da mi neki urednici ne bi htjeli štampati ovog članka. Osobito oni mladi, još niskusni i koji štošta ne shvaćaju, što bi ipak morali razumjeti. Da, na pr., svaki pisac, a osobito stariji, dobro promisli svaku riječ. Ako je franc. pisac Stendhal, iz čisto književnih razloga, znao i po četvrt sata razmišljati, da li će staviti pridjev ispred ili iza imenice, kako da ne važemo svaku svoju tvrdnju, pa često puta i pojedinu riječ, mi svećenici, koji smo i odviše svijesni, pa pišemo za Boga i za neumrle duše?!

Nisu, na pr., takvi svećenici ni toga svijesni, da svaka napisana stvar, a osobito predviđena za tisak, iziskuje puno truda. Pa da bi je zato ,ako nema velikog razloga protiv, trebalo i uvrstiti.

Imao sam toliko puta u ruci kakvu njigu na jeziku velikog stranog naroda, pa sam se čudio, kako su mogli tako nešto izdati, jer ne vidjeh nikakvu posenu vrijednost u toj knjizi. A kod nas ima čovjek nekad dojam, kao da je prva briga nastojati, kako da knjiga ne izađe, pa cenzor čini i ono, što po kanonu na njega ne spada.

Jesu li možda pogreške, s kojima se čovjek susreće samo kod malih naroda, gdje svaki svakoga pozna, pa se na stvar ne gleda samo objektivnim očima nego i subjektivnim?

Pa tako se bojim, da bi se netko, čim ugleda naslov ovog članka, mogao preplašiti njegova sadržaja, i pristupiti njegovu čitanju sa čvrstim preduvjerenjem, da ima u njemu stvari, koje su za osuditi. Moć je autosugestije veća, nego što i mislimo, pa je spomenuti strah dovoljan, da u članku zbilja i nađemo nešto, što bi trebalo izbaciti. Ne treba ni reći, da to mogu biti baš najdragocijenije misli i konstatacije.

U svako je vrijeme takvo strahovanje bilo štetno. Škodljivo interesima Božjim i vjerničkim. Tuđe mentalitetu svetaca. Povezano ili posljedica posve svjetovne umišljenosti onih na vrhovima.

Dokle smo god na zemlji, mogućnost nam je griješenja pristupačna. I, što se više pokrivamo nimbusom umišljenja, to smo dalje od ideala. Ako je sv. Petar »zavrijedio ukor« (Gal. 2,11.), kako ne ćemo, i još mnogo češće, zavrijediti bar prigovor mi, na koje nije sišao vidljiv Duh Sveti i nije nam udijeljen i dar osobne bezgrešnosti.

Misli, što ih ovdje pobijamo, posebno su tuđe mentalitetu Crkve danas u postkoncilsko vrijeme. Na sve se strane naglašuje potreba dialoga, i ta se praksa naveliko i prakticira, a samo da ne

bude toga tako važna dialoga unutar same Crkve. U ovo vrijeme Ivana XXIII. i Pavla VI., koji su najiskrenije manifestirali poniznost, kakvoj se ni u snu nismo mogli nadati, dok nije bila ostvarena, pa su i time prema inovjercima i manje prosvijetljenim katolicima otkrili jednu od bitnih oznaka Kristove Crkve — svetost. Kao da još nikad kroz posljednjih bar tisuću godina nisu nosioci vrhovne vlasti u Crkvi tako teško osjetili njezin teret i svoju nevrijednost.

Radi se samo o tome, kako ćemo saopćiti biskupima svoje želje. Da li u obliku protesta i s izrazima negodovanja i nepoštivanja ili na kršćanski otvoren, ali i kršćanski pristojan način? Da li tako, da objektivan promatrač odmah zaključi: »Iz njega govori povrijeđenost!« ili pak tako, da svakome bude jasno: »Stalo mu je do ugleda Crkve i do spasa duše.«

Na dotičnom mjestu u Poslanici Galaćanima upada izraz: »... ja sam mu se U LICE usprotivio«. Ali na koncu konca, što god pod tim mislio sv. Pavao, nepobitna je istina, da su iskreni »protivnici« uvijek sveti i poželjni protivnici i da se takvi za leđima isto tako otvoreno i iskreno zalažu za auktoritet svoga pretpostavljenog, a oni u lice slatki i »korektni«, kako su god neiskreni ad oculos, tako znaju svašta manje pošteno govoriti za leđima. I zato je uvijek u najmanju ruku znak manje inteligencije i slabijeg dara psihološkog prosuđivanja ljudi, kad se onima posljednjima daje prednost.

Isto je tako nezgodno, kad se pozitivno napisanim člancima o biskupima prigovara ovako: »Drugi će biskupi uzeti to kao indirektnu lekciju sebi.« »Bit će im krivo, što ga se toliko hvali.« I sl. Prihvatimo u svom životu i djelovanju potpuno istinu, kako to dolikuje već ljudima, a kamo li ne kršćanima, i svećenicima, pa će biti minimalan broj, i među nekatolicima, onih koji će u našim člancima nalaziti nešto »između redaka«. A onda je druga tvrdnja čisto uvredljiva za naše biskupe. Kao da su djeca, a ne ozbiljni ljudi, među crkvenim ljudima najozbiljniji. A, ako slučajno u članku opisani biskup ima koju krepost, koju lijepu crtu, koju jedan ili drugi biskup možda nema, zar ne vrijedi i u tom slučaju pravilo o snazi dobrog primjera, pa smo onda i takvim pisanjem samo unaprijedili dobro duša, i onda valjda nema mjesta nikakvu prigovoru.

Već se je sigurno mnogo puta suzdržao od pisanja jedan ili drugi pisac u sličnim slučajevima samo zato, jer je računao s ljudskom zlobom i s mogućnošću prigovora, da tako piše, kako bi ušao u volju. Zato naglasujem, da mi taj Biskup nije Ordinarij i da se od njega baš ničemu ne mogu nadati.

Izgled — nastup — propovijed

Kako dakle izgleda? Blag pastirski lik. Iz očiju mu izbija ljubav prema ljudima. Ta ljubav se podvostručava, kad razgovara s djecom. Djeca instinktivno osjećaju, tko ih voli, pa su se zato i s mladim Biskupom svagdje brzo sprijateljili. I zato su tako živo i veselo odgovarala na Biskupova sugestivna pitanja o prakticiranju vjerskog života iza sv. Potvrde.

Kakav mu je nastup? Komunikativan. Za svakoga nalazi zgodno pitanje i prikladnu primjedbu. Žeteocima s jedne i s druge strane ceste, kojom se nakon sv. Potvrde vozi u kolima, dobacuje riječ veselja radi žetve, dobre želje, riječi poticaja. Svima to godi. Vidi se to iz njihovih riječi. A, kad šute i samo ljupko, pobožno i zahvalno gledaju, govore im oči. Djeci je još u svježoj uspomeni, kako ih je lijepo ispitivao, prateći ih svojim očinskim pogledom, pa mu posebno živo dovikuju, dok im očice zrače svetom radošću.

Kako propovijeda? Kako je jednostavan u svom nastupu, tako su mu i propovijedi jednostavne. Sveta jednostavnosti! Ti mnogo lakše sjedaš i u glavu i u srce, nego visok stil i probrane fraze! I puštaš mnogo dublje korijenje, obećavajući obilan i trajan plod! Jednostavne su bile i Isusove propovijedi. Ali je osvjedočenje, kojim su bile prožete, rezale duše slušatelja. I iz Biskupovih riječi izbija osvjedočenje. A vrlo ugodan i jak glas začinja riječi. Ako Biskup kao propovjednik nije kompliciran ni u izražaju misli, ni u frazama i slikama i ako ne zamara dugim rečenicama, pohvalu zaslužuje i kao psiholog, i kao praktičar. Omiljele su mu teme obiteljski i bračni problemi. Našu stvarnost jako dobro pozna. O spomenutim problemima govori u svakoj župi. Govori diskretno, a ipak jasno. Uvjerljivo, a ipak blago. No katkada i proročki zagrmi. I ne ponavlja isto. Tako će ga korisno i ugodno slušati i onaj, koji obilazi sve župe jednoga kraja, gdje se dijeli sv. Potvrda. Čuli smo i obrazloženja, koja se ne nalaze u priručnicima i koja su nova i onim svećenicima, koji su već rutinirani propovijednici protiv bijele kuge.

Još par fakata.

Hoćete li još koju oznaku Biskupove osobe? Radije još koji fakat, a na temelju njih stvorite sami zaključke.

Auto ima radi svoje brzine veliku prednost pred običnim kolima, u koja su upregnuti konji. Ali, da nije te prednosti, čini mi se, da, da bi se Biskup radije vozio u običnim kolima. Da bolje vidi ljude. Da im korisnije dobaci koju lijepu riječ. Pa i vjernici to više vole. Na svoje sam se oči o tome uvjerio u jednoj župi. S desna i slijeva, po poljima i po seoskim sokacima, i muškarci, i žene, i djeca, svi bi pokleknuli i pobožno se prekrstili. Kao da je pred nama jurio neki auto, a iz njega se desno i lijevo razlijegalo upozorenje: U slijedećim se kolima vozi Biskup. Valjda su to zaključivali po nakićenim kolima i konjima. Ili su već izdaleka zamjećivali crvenu biskupsku kapicu na glavi. Ili im se pak toliko utisnuo u srce Biskupov lik, te su ga i po stotinu, i više, metara daleko u dnu polja prepoznavali.

Jedne je nedjelje držao Biskup dvije sv. Potvrde: u jednom povećem gradu prije podne, a onda po podne u susjednom selu. Navečer je pak istoga dana krenuo autom prema župi nekoliko desetaka km. daleko, gdje će potvrđivati djecu sutradan ujutro. Sjetih se američkih biskupa. Oni su još prije posljednjeg rata, skraćujući daljine pomoću auta, znali istoga dana dijeliti sv. Potvrdu u nekoliko mjesta. Brzi tempo modernog života počeo je, eto, i kod nas dolaziti do izražaja i pri dijeljenju sv. Potvrde.

A, da mu netko drugi propovijeda, hajde de. Ne; on propovijeda u svakoj župi sam. Puno mu toga leži na srcu, što treba da rekne vjernicima u naše vrijeme. Sam i ispituje djecu vjeronauk, da im onda na koncu rekne riječ pohvale i ohrabrenja. A, kad je djeci, na koncu sv. Potvrde, podijeljen biskupski blagoslov, onda će progovoriti još jedamput, kratko, djeci, kumovima i roditeljima. »Revnost za Dom Gospodnji izjeda me« (Ps. 68, 10.). A ta revnost ničim ne odbija, jer je naravna i vesela, nadahnuta ljubavlju prema ljudima. A, jer je povezana i sa živom vjerom, i s iskrenom pobožnošću, a osobito s nježnom ljubavlju prema Majci Božjoj, bit će i blagoslovljena.

Kakav je Biskup prema svećenicima

I opet ćete stvoriti zaključak sami, a ja ću samo spomenuti neke činjenice. Svećenici se prema Biskupu i pred njim ponašaju posve neusiljeno, a da ipak ne zaboravljaju, da je to biskup, a oni da su obični svećenici. Za vrijeme propovijedi, na pr., ostavit će brevijar i slušati Biskupovu riječ. Ne drži je običan svećenik, već jedan od nasljednika Zbora apostola. Imamo i mi svećenici štogod naučiti od biskupa, a ne samo vjernici.

Neusiljeni su i posve naravni i za stolom. Jedan drugome dobacuje duhovite opaske, čine se šale, pripovijedaju zanimljivi događaji, a u svemu sudjeluje i Biskup. I pažnjom, i riječima, i smijehom. A ipak ne zaboravljaju, da je tu Biskup, pa mu postavljaju pitanja, traže mjerodavne solucije i daju pametne sugestije. I tako se za takve svećeničke sastanke s Biskupom, kao s najodličnijim članom Crkve u dijecezi, posebno može reći: »Ecce, quam bonum et jucundum est habitare fratres in unum« (Ps. 132, 1.).

Mnogo je za biskupa rečeno, kad se kaže, da je svome kleru otac. Još mu je veće priznanje dano, kad se za njega može reći, da se prema svojim svećenicima ophodi kao brat prema braći. A takav je, eto, bio na spomenutom kanonskom pohodu naš Biskup

Svećenici zbilja rade

U župi X. služio sam Poldanicu dvije nedjeljnje uzastopce. Ministranti skoro sami svršeni sedmoškolci. Pod sv. Misom nisam čuo nijedanog šapata.

Svećenici, barem toga kraja, često se bore s velikim poteškoćama, ali rade neumorno. Vidi se to i po izvrsnom znanju vjeronauka. I po brojnim i lijepo odgojenim nimistrantima. I po lijepom broju »Glasa koncila« i drugih vjerskih listova, koji se po župama raspačavaju. I po brojnim sv. Pričestima. U župi Y. Biskup je pod sv. Misom prije dijeljenja sv. Potvrde pričestio pedesetoro djece. Jedan se je župnik u klupi uz veliki oltar dosta glasno bunio protiv toga opterećenja već i tako duge svečanosti, a Biskup se je samo veselio. Nije to bila obligatna sv. Pričest. Ispovijedali su se i pričestili već prije. Bila je to dragovoljna sv. Pričest. Plod je to, svakako, revnosti domaćeg župnika. Kad znamo, da se mnogo toga, prigodom djeljenja sv. Potvrde, ima obaviti prije sv. Mise, da je i za oblačnog vremena ljeti radi mnoštva vjernika u crkvi velika sparina i da je za današnju nervoznu djecu to prilična žrtva, taj će morati radi tih brojnih Pričesti hvalu

dati i djeci i njihovim roditeljima. Radi ispravnog prosuđivanja cijele stvari moramo reći, da je župnik odgovarao djecu od prisustvovanja sv. Pričesti na sam dan sv. Potvrde. I radi bojazni, da ne bi kojemu djetetu, radi ljetne sparine, pozlilo, ali i radi toga, da sve skupa ne traje odveć dugo. No djeca, dobro poučena od svog župnika, preferirala su pristup sv. Pričesti. Ugodno su djelovale i recitirane sv. Mise prigodom dijeljenja sv. Potvrde, i lijepo uvježbano dječje pjevanje. Vrlo me se je ugodno dojmilo, već drugi put na istome mjestu, i ono divno pjevanje »Molitve vjernika« za vrijeme misnog Prikazanja. Nema ljepšeg pjevanja od pjevanja djece. Ali je najljepše, kad pjeva cijela Crkva. Moram podsjetiti, da govorim o vremenu, kad još nije u našim sjevernim krajevima službeno uvedena ta divna »Molitva vjernika«, koju naši Dalmatinci imaju već stoljećima.

I grade naši župnici. Teško, da im je jedna samo župa u tom kraju, a da se nije bar nešto popravilo. Negdje se grade novi objekti, a većinom popravljaju i dotjeruju stari. Negdje se crkva dotjerala i uredila iznutra, negdje izvana i iznutra, a negdje samo toranj. Naišli smo i na crkvu u skelama. Na jednom će se mjestu nabaviti i nove orgulje. Mi stariji svećenici znamo onda staviti najiskreniju primjedbu: Svaka čast našim mladim svećenicima. Snalažljivi su, smioni i požrtvovani.

Znaju se boriti i s velikim materijalo-financijskim poteškoćama. Ima ih, koji žive kao pustinjaci: u svim župskim prostorijama samo jedna osoba — župnik. Da nije opet kod drugih požrtvovana majka, dobra tetka ili druga sestra, i oni bi morali pustinjačiti. A ipak su i ti svećenici široka srca i podatne ruke — gostoljubivi. Ako kojega vežu posebne klauzule iz kakvih ugovora, pa ne mogu odgovarati zahtjevu svoga svećeničkoga, bratskog i hrvatskog gostoljubiva srca, znaju se živi izjedati.

I jako su kolegijalni. Međusobno potpomaganja prigodom ispovijedanja božićnih, korizmenih, prvopričesničkih i krizmenih općenito je. Rijetke iznimke potvrđuju pravlo.

A vjernici?

Već smo im dali svoje priznanje, i formalno i indirektno, u prijašnjim poglavljima. A najljepše ćete stvari katkada saznati iz razgovora s njima u četiri oka. Tako mi propovijeda jedan Zagrepčanin:

Približio se jednom muškarcu iz seoske župe, gdje se je nedavno dijelila sv. Potvrda, i pita ga, kakav im je župnik. Znao je i sam, kakav je, ali je bio radoznao, kako seljani reagiraju na njegovu revnost. Taj ga je muškarac naprije odmjerio od glave do pete, kad je stekao uvjerenje, da je dobar čovjek, onda mu je rekao otvoreno:

Prije njega smo imali nemarna svećenika, ali je ovaj sve to popravio. I birao je najljepše izraze, da okarakterizira njegov rad i njegov život. Na prošlogodišnjoj koroni dekan se je o njemu izrazio ovim otprilike riječima: Vrlo revan, ali bi htio postići sve odjednom. Mladost je redovito takva. Ali recite, zar to nije simpatično? To vječno nezadovoljstvo sa samim sobom, sa svojim životom, radom i uspjehom, odnosno neuspjehom. I za vlastiti duhovni život, a i za pastoralni rad i vjersko-ćudoredni napredak

povjerenog stada to je najbolji custos, regulator, ekshortator i korektor. Samo, ako su Božja polja zarasla korovom nehaja i zbog drugih krivica pretšasnika ili i cijelog niza njih, trebat će mnogo molitava i žrtava, valjat će sa suzama gristi tvrdi kruh poslenički i bit će potrebno mnogo ustrpljivosti i ustrajanosti i ipak će katkada biti vrlo malo vidljivih uspjeha. Jedni siju, a drugi žanju. Ali nagrada na Nebu ne ovisi o vidljivim uspjesima, već o poniznom i požrtvovanom radu, o dobroj nakani, o našoj vjeri i pouzdanju, o čistoći i veličini naše ljubavi k Bogu i ljudima.

Ali vratimo se našim vjernicima. Kakvi bili, da bili, svećenički će uzoran život, njegova revnost, njegova pokora i molitva, pa i njegova strogost, povezana s iskrenom dobrotom, sve više otvarati srca naših vjernika. Imaju oni za sve na svom svećeniku dobre oči.

Ima li i štogod negativno?

Mjesto odgovora — par pitanja?

Osim ustrajne pouke i onog Pavlova »obsecra, increpa«, zalijevana, razumije se, ustrajnom molitvom, ima li još kakvo zgodno sredstvo, da povučemo u crkvu one, koji od kuće pođu u crkvu, ali faktički dođu samo do crkve i tu se onda sasvim ogodno osjećaju uz sladoledžiju ili uz kakve šatore, pod kojima ze znaju skupo prodavati manje vrijedne i manje ukusne stvari?

Da li je mogla zbilja vrijediti 300 Din., pred tri godine, slika--»fotografija« običnog formata, što se prodaje kao uspomena na sv. Potvrdu, a izgleda, odnosno izrade, vrlo, vrlo loše, bolje: neukusne? Umjetnički i religiozno, uvjeren sam, mnogo više vrijedi ona otprilike isto tako velika prvopričesna slika, koja se u našoj katoličkoj knjižari na Kaptolu u Zagrebu prodaje uz cijenu od samo 30 Din., dakle deset puta jeftinije. I šta da se učini, da se naši vjernici obrane od takva podvaljivanja i ucijenjivanja?

*

Biskup je svoje pohvale, svoje negativne opaske i svoje želje rekao otvoreno. I u propovijedima, i za svećeničkim stolom. I ono, što je valjalo reći župniku u četiri oka, a u vezi s pregledom svetohraništa, oltara, crkvenih slika i kipova, pokućstva i rublja u crkvi, te crkvenih knjiga u kancelariji, rečeno je očinski i bratski. I, kao što je to Biskup auktoritativno i otvoreno, ali ipak taktički rekao, tako su to i župnici lijepo primili, pa će slijedeći put uz sv. Potvrdu biti još ljepše i još bolje.

Ali ipak moramo reći, da je i ovaj put dolazak Biskpua u župe i dijeljenje sv. Potvrde bio velik duhovni događaj za pojedine župe i za cijeli kraj. I moramo radosno istaknuti, da su uglavnom bili zadovoljni i Biskup, i svećenici, i vjernici.

F. K.

UZ NOVI PRIJEVOD KANONA

U »Vijesniku đakovačke biskupije« za mjesec listopad ove godine tiskan je novi prijevod KANONA s namjerom, da svećenici i vjernici mogu dati svoje primjedbe.*)

Tamo stoji, da je kod izrade novog prijevoda sudjelovalo 80 stručnjaka. Bolje bi bilo da to nije spomenuto. Moje je mišljenje da tu treba još mnogo izmjena.

Evo mojih primjedbi:

r. 13—14. bolje da bude: **i sa svima pravovjernim uzgajateljima katoličke i apostolske vjere.**
r. 15. mišljenja sam da riječ **čeljad** treba izbaciti. Ipak je bolje da ostane: **sluga i službenica svojih.**
r. 16. mjesto **uokolo stoje,** radije: **ovdje prisutni**
r. 20. mjesto **žrtvu hvalbenu,** bolje: **žrtvu zahvalnicu**
r. 22. mjesto **otpuste,** bolje: **izbrišu** (oproste)
r. 25—26. ne valja poredak riječi. Bolje je da bude: **Vječni, živi i istiniti Bože, oni ti izručuju darove svoje odanosti**
r. 29. neka ostane: **časteći uspomenu!** Izbaciti drugu mogućnost: sa štovanjem spominjući!
r. 48. mjesto **našemu Gospodinu,** bolje je: **Gospodinu našemu!**
r. 51. neka bude: **i sve tvoje obitelji**
r. 55. mjesto **oteti,** neka bude: **izbavljeni**
r. 56. mjesto **da se brojimo u stadu,** bolje: **da budemo u stadu**
r. 57. mjesto **našemu Gospodinu,** bolje: **Gospodinu našemu**
r. 68. mjesto **no,** treba **nego**
r. 71—73. neka bude: **podiže oči prema nebu k tebi Bogu Ocu svemogućemu**
r. 74. mjesto **oda tebi hvalu,** neka bude: **tebi zahvali**
r. 78. mjesto **blagujte,** možda je bolje: **jedite** (prema **pijte)**
r. 84. mjesto **jednako izgovarajući blagoslov oda tebi hvalu,** bolje: **opet tebi zahvali, blagoslovi**
r. 81. mjesto **povečerali,** bolje **večerali**
r. 82. ss. mišljenja sam da je bolje zadržati riječ **kalež** mjesto prevedene riječi čaša. Riječ čaša previše podsjeća na birtiju!
r. 92. mjesto **na otpuštanje grijeha,** bolje **za otpuštanje (oproštenje)**
r. 94. mjesto **u spomen na me,** bolje: **meni na uspomenu**
r. 99. mjesto **uzačašća** (sigurno tisk. pogrj.), treba **uzašašća**
r. 108. mjesto **sveudiljnog,** treba: **vječnog**
r. 116. mjesto **neokaljana hostija,** bolje: **neokaljani prinos**
r. 120. mjesto **prenesu,** bolje: **donesu**
r. 122. mjesto **božanskog** iz poštovanja piše se **Božanskog**
r. 128. mjesto **našem Gospodinu,** bolje: **Gospodinu našemu**
r. 130. mjesto **čeljadi,** bolje da ostane: **sluga i službenica**
r. 131. mjesto **pođoše,** treba **odoše**
r. 133. mjesto **snom mira,** bolje: **u snu mira**
r. 135. mjesto **upokojuju,** bolje **smiruju**
r. 138. mjesto **našemu Gospodinu,** bolje: **Gospodinu našemu**
r. 139. mjesto **grešni,** bolje: **grješni**
r. 141. neka ostane: **u bazdan tvoga milosrda**

*) U »Službi Božjoj« br. VI 1966. godine, pisao sam da je trebalo i tekst Misnog Priručnika dati javnosti na uvid prije odobrenja i tiskanja.

r. 142. mjesto **podari**, bolje: **dostoj se dati**
r. 142. **ushtij** darovati, ovo nikako ne valja.
r. 150. mjesto **sa svima tvojima svetima**, treba: **sa svima tvojim svetima**
r. 151. mjesto **među njih**, bolje: **u njihovo društvo**
r. 152. mjesto **po vaganju**, bolje: **po vrijednosti naših zasluga**
r. 153. mjesto **već po izobilju**, bolje: **nego po obilju**
r. 154. mjesto **našemu Gospodinu**, bolje: **Gospodinu našemu**

Varijante u tekstu...

Bogojavljenje: mjesto **vjenčan** (sigurno tiskar. pogrj.), treba **vječan**
mjesto **tijelesan**, treba **tjelesan**
K r. 49. mjesto **misterije**, treba **tajne**
K r. 68. mjesto **no**, treba **nego**
K r. 49. mjesto **ushitio**, treba **htio**
mjesto **iz vode i Duha Svetoga**, bolje: **u vidu i Duhu Sv...**
mjesto **udijeljujući**, treba **udjeljujući**
mjesto **otpuštanje**, treba **otpuštenje (oproštenje)**

Uzašašće: mjesto **o desnicu**, treba: **s desne strane**
mjesto **krhkosti**, bolje: **slabosti**

Duhovi: mjesto dan **Pedesetke**, bolje: **Pedesetnice** (ovo Pedesetke zvuči po **Osmoljetki**).

Sve ove primjedbe iznosim samo s namjerom da stručnjaci dobro prouče svaku riječ prije nego tekst dođe pred Biskupe na potvrdu. Ne da tvrdim, ja imam potpuno pravo. Iznosim svoje mišljenje. Možda će to ipak biti od koristi.

Dr Srećko Bošnjak, svećenik

UKRŠTENO PITANJE

(Prigodom enciklike Sacerdotalis caelibatus od 24. VI 1967.)

Ima i ukrštenih pitanja. Ukrštenih stoga što su (kao i križ) tačka u kojoj se susreću i u kojoj se spajaju drugi pravci i drugi problemi. »Ukrštenih« i stoga što su ta pitanja obilježena znakom križa. Mislim reći: Ona ne mogu biti riješena na ovome svijetu, ukoliko njihovo rješenje počiva u prinosu samoga sebe, u mučeništvu, u žrtvi.

U svakom razdoblju svoje povijesti ukršteno je pitanje ono koje traži najviši izbor, mijenja lice.

Mislim da je u sadašnjem trenutku to pitanje pitanje svećeništva, a na poseban način pitanje celibata kod svećenika.

Pitanje odnosa tijela i duha za složeno i krhko biće, a to je čovjek, uvijek će biti ukršteni problem. Ma kakvo mu se rješenje dalo u uporabi, u uzdržljivosti, ono nije nikada jednostavan problem. Ono mobilizira sve naše energije. Crkva je osnovana na svećeništvu koje Vječnoga prenosi u vrijeme. Ma kako bio velik laički poziv i crkveno stanje u prosjeku, svećenik je onaj koji među ljudima jamči sakramentalnu prisutnost Krista. A tko ne vidi da se problem seksualnosti i problem svećeništva tajanstveno sjedinjuju tvoreći na taj način ono što sam već nazvao ukrštenim problemom u sadašnjem trenutku? Javno mišljenje to živo osjeća.

Kakvih li promjena kroz 15 godina! Jučer još celibat katoličkih svećenika nije bio postavljen u pitanje. On je bio nuzgredna činjenica koja se činila stečenom; svaka promjena ukazivala se nepojmljivom. U naše dane stvar se mijenja, i sa strane nekih vjernika. Čuju se tu i tamo glasovi o mogućnosti oženjena svećenika. O tom se govori u po glasa.

Smatram da takvo pitanje u sebi nije zlo. Moralni i duhovni napredak sastoji se u tom da se s punim shvaćanjem i s punom slobodom ispuni ono što se činilo instiktivno, iz običaja. I s ovog stanovišta ja mislim da je Enciklika jedinstveni dokumenat svoje vrste i zaista divan. To kažem stoga, što tako mislim. Gdje da nađemo jedan službeni i regulatorski tekst, u kojemu se poklanja tolika pažnja prigovoru, u kojemu se nalazi tako fino, delikatno i oštro ulaženje u ljudsko srce, u poteškoću da netko bude svećenik, gdje ima tako istinske slatkoće i toliko čvrstoće, u kojemu se više podudaraju slabosti i zahtjev? Za neki drugi tekst ja ne znam.

Sama snaga dokaza u prilog promjeni crkvene discipline je sažeta u riječi ne samo... nego također. Ne samo da biste upriličenjem izbjegli potiskivanja (refoulements), vi biste bili prvi prijatelji čovjeka; nego također, tj. još više, vraćajući se k apostolskoj i prvotnoj praksi, vi biste se približili drugim Crkvama. A nadasve vi biste riješili nerješivi problem zvanja i dijeljenja sakramenata.

To je sve istina. No po mojem mišljenju to je samo prividna istina, ali ne istina u dubini. To je istina samo kvantiteta a ne kvaliteta, to bi moglo biti istina u sadašnjem času a ne kroz dugo vrijeme.

Govoreći kao filozof i kao što čovjek govori drugim ljudima, izdižući pitanje na njegovu najčišću visinu, rekao bih jednostavno ovo: Tu se radi o zadnjem problemu mo-

rala, o problemu zakona u njegovu odnosu prema običajima, navikama, kad se neki strogi i opori zakon, kad se neki herojski poziv nalazi u suprotnosti s redovitim, osrednjim ili zlim običajem, moguća su dva rješenja: ili sniziti zakon i poziv sve do prakse, sve do običaja, sve do lakoće, učiniti da prestane naprezanje ili hipokrizija, ili ostaviti ideal na njegovu uzvišenom zabatu; ali morati podnositi bolno izbijanje ponekih padova (defaillance).

Obadva rješenja imaju neke prednosti. Ali po mojem mišljenju barem, kad se čovjek odriče uzvišenog i kad se smanjuje njegov poziv (Budite savršeni kao što je savršen vaš nebeski Otac!), tada se potajno ranjava ljudska narav u onom, što ona ima najljepše, najplemenitije. Ta svaki od nas u dubini svoga srca, tamo gdje nitko ne zalazi, želi biti oplemenjen od neizmjernog, dignuti se iznad samoga sebe. Ako se on toliko divi herojima na ekranu, to je stoga što ga heroizam malenog broja sokoli i krijepi. Pogriješio je. No on zna da je pogriješio. Povrh toga on i u grijehu nalazi nesrazmjer između svoga ponašanja i svoga ideala. Svaki čovjek koji se pridiže, pridiže čitav svijet a da toga ni ne zna. Svaki čovjek koji postane mlak i javno se zapusti, smanjuje snagu svih ostalih.

Vraćam se k Enciklici. Da je Vrhovni Svećenik otškrinuo vrata, da je popustio za jednu jotu ili zarez, kakva li poklika olakšice, koji se da lako predvidjeti, kakva li bolesna zadovoljstva u labavu i krhkom dijelu nas samih! A za Pavla VI kakve li neočekivane popularnosti! I obratno, kakvu li je on uslugu učinio svim onima, koji se bore, koji

koračaju zamišljeni, zaneseni
uzvišenim ciljem,
imajući pred očima trajno
dan i noć,

ili neki veliki nacrt ili neku
veliku ljubav.
(Viktor Hugo)

Newmann je priznavao da treba konzultirati laike u predmetima vjere. S većim razlogom u pitanju: »Kakva biste svećenika voljeli vi?« Znam da Enciklika odgovara na nemirno pitanje, na tajnu želju ovoga neizmjernog naroda bez glasa, raširena po zemlji, a koji je, zahvaleći svećeništvu i bez sumnje celibatu svećenika, so zemlje.

Neka žena iz puka, dok mi je pričala o svom župniku, koji se već obukao kao laik, govorila mi je čudno: »Moj župnik nije više nitko.« (Ne znam da li je to za nju bila pohvala ili žaljenje).

Evo što ja mislim: Što se sutrašnji svećenik bude više stapao s mnoštvom, onako kao što sjemenka s izoranom zemljom, i u istoj mjeri koliko on bude prestao biti »odličnik«, više će biti potrebno da se razlikuje od drugih, s pečatom Gospodnjim, sa znakom koji poznaju drugi, iako je nevidljiv, i koji je za sve jedan upit. Po mojem mišljenju to ne može biti drugo nego celibat. Na Zapadu, već tokom dugih stoljeća, tko je svećenik ako ne onaj koji se ne ženi? I, na koncu, takva bi žrtva bila glupa, kad Nevidljivo ne bi bilo stvarnije od vidljivoga.

Ne radi se o tom da treba kuditi ono što se događa drugdje. Poznam divnih obitelji kod protestanata. Poznata je moja privrženost anglikanskoj Crkvi. No ja znam da sam ponosan što pripadam rimskoj Crkvi koja je već stoljećima sa celibatom svećenika omogućila da na Zapadu raste ono dobro koje današnji čovjek nadasve cijeni, tj. njegova nutarnja sloboda.

Jean Guitton, La questione cruciale, u Osservatore Romano, 2. srpnja 1967.

Preveo O. Franjo Carev

PRIKAZUJUĆI MISNU ŽRTVU...

Jedan od najponiznijih svećenika izgleda da bijaše sveti župnik arski, Ivan-Marija Vianney. O njemu pišu da je više duša obratio s Oltara nego u ispovjedaonici. Ne propovijedanjem, nego prikazujući Misnu Žrtvu. Nevjernici nisu htjeli približiti se k njemu, razgovarati s njime i slušati njegove savjete. Oni bi dolazili samo da ga vide. Njih je svetac svladavao dok su ga promatrali, kako slavi Svete Tajne, kako prikazuje Svetu Misu. On nije činio ništa upadno kao nekoć sveti Filip Neri u Rimu. I danas tamo pokazuju zvonce, kojim bi sveca upozoravali za vrijeme Mise, ako bi se u ekstazi zadržao predugo.

Župnik arski s malim smiješkom i sa suzama u očima zaustavljao bi se malko dok bi držao svetu Hostiju u rukama. Ali na njegovu bi se licu u isto vrijeme vidjela posebna radost i tuga, strava i ljubav...

Kardinal Richaud piše, da nisu rijetki slučajevi, da svećenici i danas kod najuzvišenije službe Božje doživljavaju posebne vizije. Sabrani svećenici osjećaju izvanredne dojmove pod Misom. Nije ih moguće izraziti ni opisati. Svećenik na Oltaru nije sâm. On zna da

je Krist prisvojio njegove usne i njegovu dušu, da svećenik tako mogne u prvom licu uspješno izreći nad kruhom i vinom: »OVO JE MOJE TIJELO ... OVO JE MOJA KRV ...«

Šta će učiniti tada svećenik, nego se po vjeri i ljubavi predati Kristu i izgubiti se u Njemu. Tu je čudo. To je Kristova Žrtva, u koju trebaju ući svi, prihvatiti je i sjediniti se s njom, prikazati se i žrtvovati se s njom, s velikom Kristovom Žrtvom, sa samim Kristom ...

Apostol posvete kršćanskih obitelji Srcu Isusovu, Wiliam Doyle veli, da je Misa za svećenika ključ intimnog svetišta Božje ljubavi ...

Svaki bi svećenik morao govoriti za vrijeme Mise: »O ljubavi moga Boga! O ljubavi moga Boga!« ... Kardinal Saliège pisao je o Misi: »Misa je sastanak dušâ! ... Misa znači: sve su duše prisutne! ... Na to se dosta ne misli! ...« Šta goni svećenika na Oltar? Goni ga breme svih duša. Gone ga duše, koje su mu se preporučile. Sve duše svijeta, duše svih živih i svih mrtvih u Kristu!

Svećenik nije nikad sâm na Oltaru, pa makar u crkvi bila samo jedna osoba, koja ne zna odgovarati na Misne molitve. Svećenik na Oltaru zamjenjuje Krista, a Krist je Glava ogromnog Tijela, a to je Kristova Crkva.

Sveti Vinko Paulski izgledao je na Oltaru kao drugi Krist: Žrtva i Žrtvovatelj! Žrtva, koja se savija, saginje i ponižava kao osuđena na smrt, dok bi izgovarao Confiteor, Domine non sum dignus, i sve liturgijske molitve, koje izražavaju poniženje i kajanje. Osobito Nobis quoque peccatoribus. Žrtvovatelj: ozbiljan i dostojanstven poput Spasitelja i u isto vrijeme pun blagosti i vedrine ...

Svećenik na Oltaru s neshvatljivim ovlaštenjima povjerit će Kristu sve svoje tajne u svoj poniznosti ... Sveti župnik arski i za to je dao primjer. Jednom je izgledao nekako rastresen pod Misom. Kad su ga o tome zapitali, odgovorio je: »Došla mi je neobična misao. Držeći svetu Hostiju govorio sam Isusu: Kad bih znao da neću kasnije biti s Tobom, više Te ne bih pustio iz svojih ruku!«

Svima nama pod Misom dolaze rastresenosti, ali ne uvijek počne kao kod župnika arskoga. Ostajemo bijedni ljudi unatoč Božanske vlasti! Dobro je da mislimo na svece, dok su prikazivali Misnu Žrtvu ...

Dr Srećko Bošnjak

Ne može u svetom bogoslužju biti ništa svečanije ni ugodnije od skupa u kojem svi svoju vjeru i pobožnost izražavaju pjevanjem. Neka se to sudjelovanje brižno promiče.

(Uputa o glazbi u liturgiji)